

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Paul Schifrin

REGISTRIPIDAJA ALGATUSEL ÄRIÜHINGU REGISTRIST
KUSTUTAMISE PIIRANGUD NING VÕLAUSALDAJA VÕIMALUSED
NÕUDE RAHULDAMISEKS PÄRAST KUSTUTAMIST

Magistritöö

Juhendaja
Dr. iur. Andres Vutt

Tallinn
2025

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1 ÄRIÜHINGU LÕPETAMISE VIISID JA REGISTRIST KUSTUTAMISE ALUSED.....	8
1.1 ÄRIÜHINGU LÕPETAMINE, LIKVIDEERIMINE NING REGISTRIST KUSTUTAMINE LIKVIDEERIMISMENETLUSETA	8
1.2 REGISTRIST KUSTUTAMINE MAJANDUSAASTA ARUANDE ESITAMATA JÄTMISE TÕTTU.....	11
1.3 REGISTRIST KUSTUTAMINE KONTAKTISIKU MÄÄRAMATA JÄTMISE TÕTTU	15
2 ÄRIÜHINGU REGISTRIST KUSTUTAMISE PIIRANGUD	20
2.1 REGISTRIST KUSTUTAMISE PIIRANGUTE OLEMUS	20
2.2 MATERIAALÕIGUSLIKUD PIIRANGUD	22
2.2.1 Vararegistritest ja andmekogudest nähtuva vara puudumine	22
2.2.2 Mitteosalemine menetlusosalisena menetlustes	27
2.2.3 Pädevate isikute ja asutuste nõusolek.....	30
2.3 MENETLUSÕIGUSLIKUD PIIRANGUD	32
3 VÕLAUSALDAJA VÕIMALUSED NÕUDE RAHULDAMISEKS REGISTRIST KUSTUTATUD ÄRIÜHINGU VASTU.....	35
3.1 VÕLASUHTEST TULENEVA KOHUSTUSE TÄITMISE NÕUE.....	35
3.1.1 Vara puudumine õigusvõime kaotamise eeldusena	35
3.1.2 Kohustuse täitmise nõue ja võlgnikust äriühingu hagemine kohtus.....	39
3.2 ÄRIÜHINGU ENNISTAMINE ÄRIREGISTRISSE.....	42
3.2.1 Ennistamine kustutamisejärgse likvideerimise eesmärgil	42
3.2.2 Ennistamine tegevuse jätkamise eesmärgil	46
KOKKUVÕTE	52
RESTRICTIONS ON DELETING A COMPANY FROM THE COMMERCIAL REGISTER AT THE REGISTRAR'S INITIATIVE AND A CREDITOR'S OPTIONS FOR SATISFYING ITS CLAIM AFTER THE DELETION (ABSTRACT).....	57
KASUTATUD ALLIKAD	64

Kasutatud kirjandus	64
Kasutatud õigusaktid	65
Kasutatud kohtupraktika.....	66
Muu materjal	67

SISSEJUHATUS

1. veebruaril 2023. a jõustus Eestis äriregistri seadus, mille vastuvõtmisega paralleelselt tehti olulisi muudatusi ka äriseadustikus, tsiviilseadustiku üldosa seaduses ja tsiviilkohtumenetluse seadustikus. Ühe olulise muudatusena anti Tartu Maakohtu registriosakonnale (edaspidi viidatud ka kui registripidaja), mis äriregistri seaduse¹ (ÄRS) § 5 lg 1 järgi peab äriregistrit, täiendavad võimalused tagada äriregistrisse kantud äriühingute tegevuse seaduspärasus ja õigusrikkumisi sanktsioneerida. Äriregistri seaduse seletuskirja kohaselt on muudatuste eesmärk tagada registris kajastatud andmete usaldusväärsus, eristada probleemsed äriühingud nõuetekohaselt seadust järgivatest ühingutest ning motiveerida registrisse kantud äriühinguid järgima neile kehtivaid, seaduses sätestatud kohustusi. Muudatuste tulemusel peaks paranema ettevõtjate käitumine ning vähenema äriühingute seaduse regulatsiooni kuritarvitamine ning kohustustest kõrvalehoidumine, mis omakorda parandab õiguskäivet ning muudab usaldusväärsemaks äriregistris kajastatud andmed, kuivõrd kolmandatel isikutel on võimalik tugineda ajakohastele andmetele.²

Uue regulatsiooni kohaselt on registripidajal alates 1. veebruarist 2023. a õigus lihtsustatud ja kiirendatud korras, s.o ilma likvideerimismenetlust läbi viimata, kustutada äriühing, mis on jätnud esitamata majandusaasta aruande või ei ole määranud kontaktisikut, kui juriidilisel isikul lasus kontaktisiku määramise kohustus. Kuigi registripidaja õiguste laiendamine ning problemaatiliste ühingute kiirendatud korras väiksema halduskuluga registrist kustutamine on vajalik Eesti ärimaastiku läbipaistvuse ja usaldusväärsuse parandamiseks, on küsitav, kas uus regulatsioon ning registripidaja uuenenud praktika ühinguid kergekäeliselt registrist kustutada on Eesti õiguskorras õnnestunud lahendus ning tagab piisavalt võlausaldaajate kaitse regulatsiooni väärkasutamise vastu. Äriregistri seaduse regulatsiooni puudulikule võlausaldaajate kaitsele on viidanud nii registripidaja ise, Harju Maakohus, Eesti Pangaliit kui ka Eesti Kaubandus-Tööstuskoda.³

Kuni 31. jaanuarini 2023. a kehtinud äriseadustik⁴ koostoimes kuni 31. jaanuarini 2023. a kehtinud kohtu registriosakonna kodukorraga⁵ andsid samuti registripidajale õiguse teatud seaduse nõuete mittetäitmisel äriühing registrist kustutada (kuni 31. jaanuarini 2023. a kehtinud ÄS § 60 andis võimaluse kustutada osaühing või aktsiaselts majandusaasta aruande

¹ Äriregistri seadus. – RT I, 14.03.2025, 10.

² Äriregistri seaduse eelnõu 493 SE seletuskiri, lk-d 1–2, lk 7.

³ Äriregistri seaduse eelnõu 493 SE seletuskiri. Lisa 4 – märkustega arvestamise tabel, lk-d 4, 33 ja 35.

⁴ Äriseadustik (kuni 31.01.2023 kehtinud redaktsioonis). – RT I, 30.11.2022, 7.

⁵ Kohtu registriosakonna kodukord (kuni 31.01.2023 kehtinud redaktsioonis). – RT I, 26.08.2021, 5.

esitamata jätmise tõttu), kuid äriregistri statistikast on näha, et registripidaja ei rakendanud *ex officio* kustutamist suurel määral, kuigi näiteks majandusaasta aruande õigeaegse esitamise osakaal oli aastatel 2020–2023 vahemikus 58–67%.⁶

Magistritöö autori hinnangul oli vähene *ex officio* kustutamine eelkõige tingitud varasema kustutamisprotsessi pikkuse ja jäikusega kaasnevast täiendavast halduskulust, mis juba niigi ülekoormatud registripidajat arvestades ei olnud registripidaja käsutuses olevate piiratud ressursside kõige optimaalsem kasutamine. Saab nõustuda äriregistri seaduse seletuskirja seisukohaga, et lihtsustatud viisil eelduslikult tegevusetute äriühingute *ex officio* registrist kustutamine, eelkõige pidades silmas majandusaasta aruande esitamise kohustuse eiramist, tagab, et õigusvõimelised ja võimelised majanduskäibes osalema oleksid ainult need juriidilised isikud, mis kõiki kohustusi on nõuetekohaselt täitnud.⁷ Uuenenud regulatsioon on praktikas rohkelt rakendust leidnud, sest registripidaja kustutas 2024. a registrist pea seitse korda rohkem ühingu kui eelneval aastal. Koosmõjus suurenenud registrist kustutamistega on hüppeliselt kasvanud ka registrisse ennistamised. 2024. a ennistati registrisse 1 416 osäühingut või aktsiaseltsi.⁸

Seoses kergemini saavutatava kustutamisega on magistritöö autori eesmärk analüüsida, millised materiaali- ja menetlusõiguslikud piirangud, mis takistavad registripidajal äriühingut registrist kustutada, on võlausaldajate huvide kaitseks sätestatud ning võlausaldajate võimalusi enda nõude realiseerimiseks juhul, kui võlgnikust äriühing on registrist kustutatud koos võlausaldaja täitmata nõudega, ja jõuda järeldusele, kas 1. veebruaril 2023. a jõustunud äriregistri seadus tagab võlausaldajate huvide kaitse. Magistritöö eesmärgi saavutamiseks on autor esitanud järgnevad uurimisküsimused:

- 1) Kuidas tuleb sisustada ning kuidas on seni kohtupraktikas sisustatud ÄRS § 60 lg-s 2 ja tsiviilseadustiku üldosa seaduses⁹ (TsÜS) § 45 lg-s 1¹ sätestatud äriühingu registrist kustutamise piirangud?
- 2) Millistel alustel ja eeldustel on võlausaldajatel kehtiva regulatsiooni alusel võimalus äriregistrist kustutatud võlgnikust äriühingu vastu täitmata nõue maksma panna?

⁶ Äriregistri statistika. Arvutivõrgus: https://ariregister.rik.ee/est/statistics/fines_and_warnings. (08.03.2025).

⁷ Äriregistri seaduse eelnõu 493 SE seletuskiri, lk 1.

⁸ Äriregistri statistika. *Op cit*.

⁹ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 31.12.2024, 48.

Magistritöö koosneb kolmest peatükist. Esimeses peatükis käsitleb autor äriühingu lõpetamise viise ning aluseid, mis võimaldavad äriühingu kustutamist *ex officio* registripidaja algatusel. Magistritöö autor ei käsitle töös *ex officio* kustutamist juhtudel, kui likvideerimise lõpulejõudmisel ei ole likvideerijad esitanud avaldust äriühingu kustutamiseks registrist (ÄRS § 60 lg 7) või kui kohtu poolt sundlõpetatud eraõiguslikule juriidilisele isikule ei ole õnnestunud määrata likvideerijat ja mõistliku aja jooksul ei ole algatatud juriidilise isiku pankrotimenetlus (Tsiviilkohtumenetluse seadustik¹⁰ (TsMS) § 604 lg 2), kuivõrd nimetatud kahel juhtumil ei toimu kustutamine otseselt registripidaja algatusel. Teises peatükis analüüsitakse, millised on võlausaldajate huvide kaitseks sätestatud materiaalsed ja menetlusõiguslikud piirangud, mis takistavad registripidajal äriühingut registrist kustutada, ning kuidas tuleb neid sisustada. Kolmandas peatükis analüüsitakse muutunud regulatsiooni valguses äriühingu õigusvõime kaotamise eeldusi ning sellest lähtuvalt võlausaldaja käsutuses olevaid võimalusi saada oma nõue rahuldatud. Peatükis käsitletud võimalused ei ole kohtupraktikas seni käsitlust leidnud ning seega on nende käsitlus teoreetilist laadi, lisaks tuleb nende praktikas rakendamisel arvestada menetlusökonoomiaga. Magistritöö autor nendib, et võlausaldaja käsutuses võivad olla ka erinevad kahju hüvitamise nõuded, näiteks äriseadustiku¹¹ (ÄS) § 187 lg-s 3 või ÄS § 315 lg-s 3 sätestatud võimalus nõuda juhatuse liikmelt kahju hüvitamist ühingule, kuid käesoleva magistritöö eesmärk on uurida, mis alustel ja milliste eelduste täitmisel on võlausaldajal võimalus maksma panna olemasolev nõue kustutatud äriühingu vastu, mitte aga asendada üks nõue teisega.

Äriühingute liikideks, mida magistritöös analüüsitakse, on piiratud vastutusega kapitaliühingud ehk osaühing ja aktsiaselts. Mõlema ühinguliigi puhul on regulatsioon Eesti õiguses ühetaoline ning kuivõrd uut regulatsiooni on praktikas rakendatud eelkõige osaühingu ja aktsiaseltsi puhul, on need ja nende võlausaldajad kõige enam regulatsioonist mõjutatud.

Magistritöös püstitatud eesmärkide saavutamiseks ja uurimisküsimustele vastamiseks kasutab autor eelkõige analüütilist ja kvalitatiivset meetodit. Töö põhineb registripidaja algatusel äriühingute registrist kustutamise regulatsiooni ja võlausaldajate huvide kaitsva regulatsiooni süsteemsel analüüsil, mille käigus analüüsib autor kehtivat õigust kooskõlas Eesti õiguskirjanduse, Riigikohtu ja madalamate kohtute praktikaga, tehes ühtlasi võrdlusi kuni 31. jaanuarini 2023. a kehtinud regulatsiooniga. Arvestades Eesti sellekohase õiguse unikaalsust ja vähest praktikas rakendamist, kasutab autor vähesel määral võrdlusmaterjalina ka

¹⁰ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I, 03.04.2025, 2.

¹¹ Äriseadustik. – RT I, 06.07.2023, 131.

Saksamaa ja Soome regulatsiooni, sest Soome on ainus Euroopa Liidu riik, kus registripidaja kasutuses on ligilähedased *ex officio* kustutamise alused nagu Eestis, ning Saksamaal on *ex officio* kustutamine ühinguõiguslikult tervikuna rohkem käsitletud leidnud.

Regulatsiooni uudsuse ja unikaalsuse tõttu on magistritöö peamiseks allikateks Eesti tsiviil- ja ühinguõiguse allikad, eelkõige äriregistri seadus ja selle seletuskiri ning tsiviilseadustiku üldosa seaduse kommentaarid, samuti Riigikohtu ja madalamate kohtuastmete kohtupraktika. Seisukohtade ilmestamiseks on üksikuid näiteid toodud Saksamaa ja Soome õigusest. Töö kirjutamist raskendas teema uudsus ja sellest lähtuv kirjanduse vähesus.

Magistritöö teema on aktuaalne muu hulgas põhjusel, et 1. veebruaril 2023. a jõustunud äriregistri seaduses sätestatud regulatsioon on unikaalne Eestile, registripidaja praktikast on näha, et uus regulatsioon mõjutab rohkel arvul äriühinguid ja seega ka nende potentsiaalseid võlausaldajaid ning õigusmaastikul ei ole võetud ühest seisukohta regulatsiooni kasulikkusest Eesti ärimaastiku usaldusväärsuse kasvatamisele.

Eestis on käesoleva magistritööga piirneval teemal varasemalt kirjutatud järgmised magistritööd: 2017. a, kui veel äriregistri seadus ei kehtinud, on Tartu Ülikoolis magistritöö raames analüüsitud äriühingute registrist kustutamist registripidaja algatusel ning äriühingute kustutamisejärgset likvideerimist¹²; 2023. a on Tartu Ülikoolis magistritöö raames uuritud registrist kustutatud ühingu õigusvõime jätkumisega seonduvaid probleeme¹³ ja 2024. a on Eesti Maaülikoolis magistritöö raames viidud läbi uuring, selgitamaks välja, millised on ühingule tekkivad tagajärjed seoses äriregistrist kustutamisega majandusaasta aruande esitamata jätmise tõttu, kui ühing on pärast kustutamist registrisse ennistatud tegevuse jätkamiseks.¹⁴ Seega on küll varasemalt üldisel tasemel magistritöö temaga seotud küsimusi käsitletud, kuid autorile teadaolevalt ei ole üheski eelpool mainitud magistritöös sisuliselt analüüsitud registrist kustutamise piiranguid ega võlausaldajate õiguste kaitset äriühingu kustutamisel äriregistrist registripidaja algatusel.

Märksõnad: äriregistrid, äriühingud, juriidilised isikud, võlasuhted.

¹² Tšitskan, A. Äriühingute sundlõpetamine ja registrist kustutamine registripidaja algatusel ning äriühingute täiendav ja kustutamisejärgne esmakordne likvideerimine. Magistritöö. Juhendaja Andres Vutt. Tartu: Tartu Ülikool 2017.

¹³ Janu, P. Registrist kustutatud ühingu õigusvõime jätkumisega seonduvaid probleeme. Magistritöö. Juhendajad Karl Haavasalu ja Kalev Saare. Tallinn: Tartu Ülikool 2023.

¹⁴ Voog, K. Toimiva majandustegevusega ühingu äriregistrist kustutamine majandusaasta aruande mitteesitamise tõttu: tagajärg ja tegevused registrisse ennistamiseni. Magistritöö. Juhendaja Katriin Visnapuu. Tartu: Eesti Maaülikool 2024.

1 ÄRIÜHINGU LÕPETAMISE VIISID JA REGISTRIST KUSTUTAMISE ALUSED

1.1 ÄRIÜHINGU LÕPETAMINE, LIKVIDEERIMINE NING REGISTRIST KUSTUTAMINE LIKVIDEERIMISMENETLUSETA

Eesti õiguskord võimaldab eraõigusliku juriidilise isiku lõpetamist kahel generaalsel viisil: vabatahtlikult või sunniviisiliselt. Äriühingu vabatahtlik lõpetamine otsustatakse osaühingu puhul osanike poolt ning aktsiaseltsi puhul aktsionäride poolt, vajades mõlemal juhul 2/3 häälteenamust. Lisaks on vabatahtlik lõpetamine TsÜS § 39 kohaselt võimalik juhtudel, kui on saavutatud äriühingu põhikirjaga sätestatud eesmärk või tähtaeg. Seevastu juriidilise isiku sundlõpetamise otsustab kohus määrusega enda või registripidaja algatusel, kui on riivatud mõnd avalikku ühinguvälist huvi.¹⁵ Ka teatud teistel isikutel on võimalus esitada äriühingu sundlõpetamise avaldus. Sundlõpetamise alused on sätestatud TsÜS §-s 40, äriseadustikus või eriseadustes, muu hulgas võimaldab ÄRS § 58 lg 1 p-d 3 ja 4 registripidajal algatada juriidilise isiku sundlõpetamine, kui too ei ole määranud kontaktisikut või esitanud majandusaasta aruannet. Mõlemal generaalsel viisil äriühingu lõpetamisel viiakse läbi likvideerimismenetlus, kui kohus ei ole kohtumääruses otsustanud vastupidiselt.¹⁶

Likvideerimismenetlus tipneb äriühingu kustutamisega äriregistrist. Eelduslikult on korrapärast likvideerimisprotsessi järginud äriühing täiesti varatu, seda nii aktiiva kui passiva tähenduses, ning äriühingu kustutamine lõpetab juriidilise isiku õigusvõime TsÜS § 45 lg 2 ja ÄS § 2 lg 3 alusel. Eksisteerib aga ka kolmas variant, registrimenetluslik kustutamine, mis annab registripidajale teatud alustel ja eelduste puudumisel võimaluse äriühing registrist *ex officio* kustutada likvideerimismenetlust läbi viimata.

1. veebruaril 2023. a jõustunud äriregistri seadus võimaldab registripidajal sel viisil likvideerimismenetluseta kustutada äriühing, mis ei ole seaduses ettenähtud tähtaja möödumisel esitanud nõutavat majandusaasta aruannet (ÄRS § 61) või ei ole määranud kontaktisikut, kui juriidilisel isikul vastav kohustus lasus (ÄRS § 62). Volitusnorm sanktsiooni kohaldamiseks ja järelevalvekohustuse üldine alus tulenevad ÄRS § 51 lg-st 1.¹⁷ Praktikas on äriregistri pidaja hakanud jõuliselt ja tihti täiendavaid asjaolusid arvestamata kustutama äriühinguid ÄRS § 61 ja § 62 korras.

¹⁵ Saare, K. TsÜSK § 39/ 3.2. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Komm vlj. 2. vlj. Tallinn: Juura 2023.

¹⁶ Saare, K. jt. Ühinguõigus I. Kapitaliühingud. Tallinn: Juura 2015, vnr 1582.

¹⁷ Äriregistri seaduse eelnõu 493 SE seletuskiri, lk 24.

Registrimenetluslik kustutamine ei ole küll Euroopa Liidu liikmesriikides laialdaselt levinud, kuid sellegipoolest ei ole tegemist täiesti uue kontseptsiooniga. Näiteks Saksamaal on registripidajal võimalus äriühing *ex officio* likvideerimismenetluseta registrist kustutada *Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit*¹⁸ (FamFG) § 394 alusel, kui ühingul puudub vara. Saksamaa registrimenetlusliku kustutamise alused erinevad siiski oluliselt Eesti äriregistri seaduse järgsetest kustutamise alustest, küll aga jõustusid 2023. a alguses Eestiga ligilähedased registrist kustutamise alused Soomes. Seal võib registripidaja äriühingu *Osakeyhtiölaki*¹⁹ § 4 lg 3 alusel *ex officio* kustutada, kui too pole, sõltumata registripidaja täiendavatest meeldetuletustest, aasta jooksul alates majandusaasta lõppemisest esitanud raamatupidamisaruandeid. *Osakeyhtiölaki* 20. jao § 4 p 2 näeb aga ette, et registripidaja võib äriühingu enda algatusel registrist kustutada, kui ühing ei ole registreerinud esindajat (*edustaja*²⁰), kui sellise esindaja registreerimine oli Soome ettevõtlusseaduse (*Elinkeino toimintalaki*²¹) § 6 kohaselt vajalik.

Likvideerimismenetlus, mida registrimenetlusliku kustutamise puhul läbi ei viida, on keerukas ja pikaajaline protsess, mille eesmärgiks on täielikult lõpetada juriidilise isiku tegevus.²² Likvideerimine koosneb rohketest erinevatest sammudest, millest kõrvale kaldumine ei ole üldjuhul võimalik. Muu hulgas tuleb müüa ühingu vara, nõuda sisse võlad ja rahuldada võlausaldajate nõuded. Kogu protsess võtab aega minimaalselt kuus kuud, alles peale mida on likvideerijatel võimalik esitada äriregistrile avaldus äriühingu registrist kustutamiseks.²³ Üks likvideerimismenetluse eesmärkidest on kaitsta likvideeritava äriühingu võlausaldajaid, kellele antakse enne ühingu registrist kustutamist võimalus oma olemasolevad nõuded äriühingu vastu maksma panna. Võlausaldajad on otseselt likvideerimisprotsessi kaasatud, kuivõrd ühingu likvideerijatel on kohustus saata osaühingu (ÄS § 212 lg 2) või aktsiaseltsi (ÄS § 375 lg 2) teadaolevatele võlausaldajatele likvideerimisteade ning kutsuda neid nelja kuu jooksul esitama oma nõudeid likvideeritava äriühingu vastu. Kui aga likvideerimise käigus selgub, et likvideeritava ühingu varad (aktiva tähenduses) ületavad tema kohustusi (passiva tähenduses), tuleb likvideerijatel esitada osaühingu (ÄS § 210) või

¹⁸ Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit vom 17. Dezember 2008 (BGBl. I S. 2586, 2587), das zuletzt durch Artikel 15 des Gesetzes vom 27. Dezember 2024 (BGBl. 2024 I Nr. 438) geändert worden ist.

¹⁹ Osakeyhtiölaki. – L 625/2006.

²⁰ Esindaja võib *Elinkeino toimintalaki* § 6 kohaselt olla Soomes elav täieliku teovõimega isik, kellel on õigus saada esindatava nimel kutseid ja muid teateid.

²¹ Elinkeino toimintalaki. – L 565/2023.

²² Saare, K. TsÜSK § 41/ 3.1. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Komm vlj. 2. vlj. Tallinn: Juura 2023.

²³ Saare, K. jt. (viide 15), vnr-d 1601–1602.

aktsiaseltsi (ÄS § 373) pankrotiavaldus, et ühingu olemasoleva vara jagamine saaks jätkuda pankrotimenetluses.

Iseenesest mõistetavalt ei kohaldu likvideerimismenetlusega kaasnev võlausaldajate kaitse juhtudel, kui likvideerimismenetlust läbi ei viidagi. See loob pahatahtlikele ettevõtjatele soodsa pinnase püüda registrimenetlusliku kustutamise regulatsiooni ära kasutada, jättes selle tarbeks täitmata seaduses ette nähtud kohustused, mis omakorda on loodud tagama ärikeskkonna läbipaistvust ja usaldusväärsust. Sihi- ja eesmärgipärase tegevusega on võimalik saavutada tulemus, mis on võrdne likvideerimismenetluse protsessi lõppresultaadiga, vältides seejuures keerulist ja pikka likvideerimisprotsessi. Taoline tulem on meelepärane ainult kustutatud äriühingule ning selle taga olevatele isikutele, kuid võib magistratöö autori hinnangul omada kahjulikku mõju Eesti ärimaastikule.

Lisaks neile isikutele, kes on võtnud pahatahtliku eesmärgi regulatsiooni kitsaskohti ära kasutada, puudutab kergekäeline ning kontrollimatu kustutamine ka aktiivseid ja tegutsevaid ettevõtteid. Näiteks on äriregistrist kustutatud 23 töötajaga ettevõtte²⁴ ning kustutamishoiatuse on saanud äriühing, mille kvartaalne maksustatav käive ulatub kümnetesse miljonitesse eurodesse.²⁵ Riigikohtu hinnangul on äriühingu registrist kustutamine ekstreemne meede, millel on ühingu jaoks rasked tagajärjed, ning seetõttu tuleb äriühingu kustutamist kasutada viimase, kõige äärmuslikuma abinõuna.²⁶ Seejuures on äriregistrist kustutamisel oluline mõju äriühingu igapäevasele majandustegevusele, millega kaasneb palju õiguslikku ebaselgust seoses kustutatud äriühingu võlgadega, töötajatega, riigi ees lasuvate kohustustega, kestvuslepingutega ning üldlase edasitegutsemise võimalusega. Registrist kustutamisega kaasnevaid potentsiaalseid negatiivseid tagajärgi on seadusandja proovinud ennetada huvitatud isikute eelneva teavitamisega registrist kustutamise osas ning kustutamisjärgse ühingu ennistamise võimalusega.²⁷

Sõltumata kustutamise alusest, toimub *ex officio* kustutamine kande alusel ÄRS § 33 järgi. ÄRS § 4 lg 1 kohaselt kohaldatakse äriregistri menetlusele tsiviilkohtumenetluse seadustikus registriasjade kohta sätestatud, registriasjad on aga TsMS § 475 lg 1 p 10 järgi hagita asjad.

²⁴ Reintam, S. Uusaastakingiks kustutamine: tegutsev ettevõtte kadus registrist. Äripäev. Arvutivõrgus: <https://www.aripaev.ee/uudised/2024/01/09/uusaastakingiks-kustutamine-tegutsev-ettevõtte-kadus-registrist> (17.12.2024).

²⁵ Saarmann, S. Taas gaas põhja? Taani megafirma Eesti filiaal sai kustutamishoiatuse. Delfi Ärileht. <https://arileht.delfi.ee/artikkel/120309476/taas-gaas-pohja-taani-megafirma-cesti-filiaal-sai-kustutamishoiatuse> (17.12.2024).

²⁶ RKTk 2-17-9986/48, p 17; vt ka RKTkm 3-2-1-153-12 p 10.

²⁷ Käerdi, M. jt. Ühinguõiguse revisjon analüüs-kontseptsioon. Tallinn 2018, lk 74.

1.2 REGISTRI KUSTUTAMINE MAJANDUSAASTA ARUANDE ESITAMATA JÄTMISE TÕTTU

Majandusaasta aruande esitamise kohustus lasub kõikidel äriühingutel. Kohustus tagada, et aktsiaseltsid ja osühingud majandusaasta raamatupidamisdokumendid mõistliku aja jooksul avaldavad, tuleneb vahetult Euroopa Liidu õigusest.²⁸ Majandusaasta kestus, selle kohta koostatud aruande kohustuslikud elemendid ning aruande koostamise printsiibid on täpsemalt sätestatud raamatupidamise seaduses²⁹ (RPS). Majandusaasta aruande koostamine ja äriregistri esitamine on äriühingu juhatuse kohustus, kinnitamine on sõltuvalt äriühingu vormist osanike (ÄS § 179 lg 3) või aktsionäride (ÄS § 334 lg 1) pädevuses. Seejuures käsitletakse majandusaasta aruannet ühinguõigusliku tehinguna, mis tekib pärast majandusaasta aruande allkirjastamist äriühingu juhatuse poolt.³⁰

Majandusaasta aruande esitamata jätmine on aastast aastasse süvenenud. 2016. a majandusaasta aruande jättis esitamata 1 285 selleks kohustatud juriidilist isikut, 2023. a aruande aga 22 443 juriidilist isikut ehk pea iga kümnes. Õigeaegselt esitas 2023. a majandusaasta aruande 68% selleks kohustatud juriidilistest isikutest ehk pea iga kolmas juriidiline isik jättis tähtajaliselt majandusaasta aruande esitamata.³¹ Kuivõrd praktikas on probleeme ühingutega, mis jätavad aastaid aruandluskohustuse täitmata, kuid tegutsevad edasi, on äriregistri seletuskirja kohaselt seadusandja soov takistada selliste ühingute võimalust edasi tegutseda.³²

Nende äriühingute kõrval, mis jätavad majandusaasta aruande esitamise kohustuse teadlikult täitmata või ei ole kursis majandusaasta aruande esitamise tähtaegadega, mis autori hinnangul on eriti aktuaalne välismaalasest omanikuga „ühemehe osühingu“ puhul, on ka ühinguid, mis pole vastavat kohustust täitnud muudel objektiivsetel põhjustel. Magistritöö autorile teadaolevalt on praktikas kujunenud audiitorite järjekorrad pikemaks, kui majandusaasta aruande esitamiseks ette nähtud kuue kuu pikkune periood. Ühingle, mis varasemalt ei ole olnud kohustatud majandusaasta aruannet auditeerima, võib tulla ootamatu üllatusena, et

²⁸ 26. juuni 2013. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv nr 2013/34/EL, teatavat liiki ettevõtjate aruandeaasta finantsaruannete, konsolideeritud finantsaruannete ja nendega seotud aruannete kohta ja millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2006/43/EÜ ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiivid 78/660/EMÜ ja 83/349/EMÜ EMPs kohaldatav tekst – ET L 182/19, artikkel 30 (1); 14. juuni 2017. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv nr 2017/1132, 14. juuni 2017, äriühinguõiguse teatavate aspektide kohta (kodifitseeritud tekst) (EMPs kohaldatav tekst) – ET L 169/46, artikkel 14 (f).

²⁹ Raamatupidamise seadus. – RT I, 07.01.2025, 11.

³⁰ Saare, K. jt. (viide 15), vnr 1509.

³¹ Äriregistri statistika. *Op cit.*

³² Äriregistri seaduse eelnõu 493 SE seletuskiri, lk 28.

inflatsiooni tagajärjel on äriühingu käive ületanud piiri, mil majandusaasta aruande auditeerimine muutub kohustuslikuks. Seejuures võib audiitorite puuduse tõttu audiitorettevõtja leidmine osutuda keeruliseks, kui mitte võimatuks. Kaudselt on seadusandja probleemi ka tunnistanud. 7. jaanuaril 2025. a jõustus raamatupidamise seaduse muutmise ja sellest tulenevalt teiste seaduste muutmise seadus (516 SE), millega suurendati muu hulgas audiitortegevuse seaduse³³ (AudS) §-s 91 sätestatud piirmäärasid, alates millest on majandusaasta aruande auditeerimine kohustuslik.³⁴

Kohtu registriosakonna kodukorra³⁵ § 213 reguleerib esitatud majandusaasta aruannete läbivaatamist registripidaja poolt, muu hulgas kontrollitakse, kas aruandekohustuslane on aruande esitamistähtjast kinni pidanud. Sanktsioonid vastava kohustuse täitmise rikkumise osas on reguleeritud äriregistri seaduses: ÄRS § 51 lg 1 ja ÄRS § 57 lg 1 annavad registripidajale õiguse määrata majandusaasta aruande esitamata jätmise tõttu trahv ühinguks, selle juhatuse liikmetele või omanikele, ÄRS § 58 lg 1 p 4 lubab registripidajal algetada juriidilise isiku sundlõpetamine muu hulgas majandusaasta aruande esitamata jätmise tõttu ning ÄRS § 61 annab samal põhjusel registripidajale võimaluse juriidiline isik äriregistrist *ex officio* kustutada. Direktiivi 2017/1132/EL artiklist 28 a) tuleneb liikmesriigile kohustus sanktsioneerida aktsiaseltse ja osaühinguid, mis ei ole raamatupidamisaruandeid seaduses sätestatud tähtaja jooksul esitanud, seejuures ei anna direktiiv 2017/1132/EL liikmesriigile suuniseid, milline oleks kohane karistus rikkumise eest. Magistritöö autori hinnangul saab direktiivi 2017/1132/EL artiklis 28 a) sätestatud võimalikuks karistuseks olla rahatrahv, sundlõpetamine või registrist kustutamine, mis on kohaldatavad Eesti õiguse alusel äriühingule, mis vastavat kohustust pole täitnud, aga ka võimatus teatud perioodi jooksul osaleda riigihangetel või taotleda riigilt toetusi. Seejuures ei välista artikkel 28 a) sõnastus karistuste kumulatiivset kohaldamist.

ÄRS § 61 kohaselt on registripidajal õigus äriühing registrist kustutada majandusaasta aruande esitamata jätmise tõttu siis, kui äriühing ei ole seaduses ettenähtud tähtaja möödumisel esitanud nõutavat majandusaasta aruannet ega pole registripidaja määratud täiendava tähtaja jooksul, mis on antud koos registrist kustutamise hoiatusega, puudusi kõrvaldanud. Seejuures peab kustutamiseks olema möödunud vähemalt kolm kuud seaduses

³³ Audiitortegevuse seadus. – RT I, 07.01.2025, 13.

³⁴ Raamatupidamise seaduse muutmise ja sellest tulenevalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 516 SE seletuskiri, lk-d 25–26.

³⁵ Kohtu registriosakonna kodukord. – RT I, 02.04.2024, 9.

ettenähtud majandusaasta aruande esitamistähtpäevast. ÄRS § 61 kohaldamiseks on seega vaja, et kumulatiivselt on täidetud järgmised eeldused:

1. äriühing on nõutava majandusaasta aruande jätnud tähtaegselt esitamata;
2. registripidaja on määranud täiendava tähtaja puuduste kõrvaldamiseks ning hoiatanud äriühingut, et puuduste kõrvaldamata jätmisel võidakse äriühing kustutada;
3. äriühing ei ole registripidaja määratud täiendava tähtaja jooksul majandusaasta aruannet esitanud;
4. kustutamise ja aruande esitamise kohustuse tähtpäeva vahele jääb minimaalselt kolm kuud.

Esimene eeldus tuleneb osaühingu puhul ÄS § 179 lg-st 4 ning aktsiaseltsi puhul ÄS § 334 lg-st 2, mis näeb ette, et kinnitatud majandusaasta aruanne koos kasumi jaotamise või kahjumi katmise ettepanekuga, müügitulu jaotusega ja vandeaudiitori aruandega, kui audiitorkontroll on kohustuslik, tuleb registrile esitada kuue kuu jooksul äriühingu majandusaasta lõppemisest. RPS § 13 lg 1 kohaselt on majandusaasta pikkuseks 12 kuud ning kui äriühingu põhikirjas või mõnes teises äriühingu tegevust reguleerivas dokumendis ei ole sätestatud teisiti, on RPS § 13 lg 3 kohaselt majandusaastaks kalendriaasta. Esimene eeldus on järelikult täidetud juhul, kui 12 kuu pikkune periood, mida ühing käsitab kui majandusaastat, on lõppenud kuus kuud tagasi ning ühing pole nõutavat majandusaasta aruannet äriregistrile esitanud.

Tähelepanu tuleb juhtida ÄRS § 61 lg 1 esimese lause sõnastusele, et seaduses sätestatud tähtaja jooksul tuleb esitada „nõutav“ majandusaasta aruanne, mis on omakorda määratlemata õigusmõiste. Autori hinnangul on seadusandja pidanud „nõutav“ all silmas, et esitatud aruande koostamisel on järgitud raamatupidamise seaduses majandusaasta aruande kohta sätestatud nõudeid. Seejuures tuleb arvestada ka majandusaasta aruande esitamise eesmärgiga, mis RPS § 15 lg 1 kohaselt on anda asjakohane ning tõepärane ülevaade äriühingu finantsseisundi, -tulemuste ja rahavoogude kohta, mida kolmandad isikud saaksid kasutada majandusotsuste langetamiseks ning möödunud, praeguste või tulevaste sündmuste hindamiseks.³⁶

Mõnevõrra ebaselge on olukord siis, kui äriühingu üldkoosolek ei ole aruannet heaks kiitnud ja juhatus esitab äriregistrile kinnitamata majandusaasta aruande koos vastava märkega, mida seadus võimaldab osaühingul teha ÄS § 179 lg 4 järgi ning aktsiaseltsil ÄS § 334 lg 2² järgi.

³⁶ Raamatupidamise seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus 65 SE seletuskiri, lk-d 9–10.

Kuigi kinnitamata aruanne võib anda indikatsiooni, et majandusaasta aruande koostamise osas on erimeelsusi ning äriregistrile esitatud kinnitamata aruande usaldusväärsus ei pruugi täita aruande asjakohase ning tõepärase ülevaate nõudeid, täidab autori hinnangul ka kinnitamata aruande esitamine „nõutava“ aruande eeldust ning takistab seeläbi kustutamist. Majandusaasta aruande kinnitamine on suuresti formaalne ning vastupidine tõlgendus võib luua soovimatu pretsedendi, andes ühingu juhatusele ettekäände olemasoleva info ja aruande mitteavalikustamiseks. Äriregistri seaduse eelnõu seletuskiri ütleb samuti, et kinnitamata märkega aruande esitamisel loetakse kohustus täidetuks.³⁷ Seejuures ei näe seadus ette, mis saab olukorras, kui registrile on esitatud kinnitamata majandusaasta aruanne, ning kas registripidajal on võimalus nõuda ka üldkoosoleku poolt kinnitatud majandusaasta aruande täiendavat esitamist. Teadaolevalt ei ole registripidaja praktikas seni eraldi nõudnud kinnitatud aruande esitamist. Autori seisukohta toetab ka ÄRS § 61 lg 2, mis kohaldub olukorras, kui registripidaja on andnud lisatähtaja majandusaasta aruande esitamiseks, ning mis ei sätesta, et lisatähtaja jooksul esitatud aruanne peab vastava „nõutavuse“ kriteeriumitele.

Teise eeldusena on vaja, et registripidaja oleks määranud täiendava tähtaja puuduste kõrvaldamiseks ehk andnud äriühingule tähtaja majandusaasta aruande registrile esitamiseks ning hoiatanud ühingut, et lisatähtaja jooksul kohustuse täitmata jätmisel võidakse ühing registrist kustutada. Selleks teeb registriosakond äriühingu suhtes hoiatusmääruse registrist kustutamiseks, kus määrab ära tähtaja, mille jooksul tuleb ühingul puuduolevad aruanded registrile esitada. ÄRS § 61 ei sätesta, kui pikk aruannete esitamiseks määratud lisatähtaeg peab olema, ainuke piirang selles osas on ÄRS § 61 lg 2 järgne tingimus, et tähtaeg peab olema piisavalt pikk, et seaduses ettenähtud esitamistähtpäevast oleks möödunud vähemalt kolm kuud. Seega on äriühingul minimaalselt aega üheksa kuud alates majandusaasta lõppemisest, et äriregistrile möödunud majandusaasta aruanne esitada.

Praktikas on register andnud äriühingutele kolm kuud puuduoleva majandusaasta aruande esitamiseks, sõltumata sellest, kas täiendavat tähtaega sisaldav hoiatusmäärus on tehtud kohe järgmisel päeval peale esialgse majandusaasta aruande esitamise tähtpäeva või hiljem. ÄRS § 61 sõnastuse kohaselt võib registripidaja määrata ka lühema tähtaja kui kolm kuud, seni kuni kustutamine ei toimu varem kui kolm kuud peale esialgse aruande esitamise tähtpäeva. Registripidaja peab aga arvestama, et tal on ÄRS § 60 lg 5 kohaselt kohustus avaldada Ametlikes Teadaannetes teade juriidilise isiku registrist kustutamise kavatsuse kohta vähemalt kolm kuud enne kustutamist. Seetõttu on praktikas nii ühingule kui ka avalikkusele antav

³⁷ Äriregistri seaduse eelnõu 493 SE seletuskiri, lk-d 70 ja 77.

teavitusaeg sama pikk ehk kolm kuud. Kui ka lisaaja jooksul majandusaasta aruannet ei esitata, annab registripidaja sageli veel 3-5 päeva lisatähtaega aruande esitamiseks. ÄRS § 61 lg 1 viimase lause järgi võib äriühingule hoiatusmääruse saata majandusaasta aruande esitamiseks ette nähtud 6-kuulise tähtaja möödumisel automatiseeritult. Hoiatusmääruse peale pole võimalik TsMS § 22¹ lg 3 kohaselt määruskaebust esitada.

Kolmanda eeldusena ÄRS § 61 alusel on äriühingu kustutamiseks äriregistrist vajalik, et äriühing jätab registripidaja määratud täiendava tähtaja jooksul majandusaasta aruande esitamata. Nagu öeldud, siis täiendava tähtaja pikkuse osas seadus registripidajale nõudeid ei sätesta. Majandusaasta aruanne loetakse täiendava tähtaja jooksul esitatuks, kui see vastab raamatupidamise seaduses raamatupidamise aastaaruande kohta käivatele nõutele ning on esitatud koos vandeaudiitori aruandega, kui see on vajalik. Magistritöö autor leiab, et ka täiendava tähtaja jooksul aruande esitamisel piisab, kui esitatakse kinnitamata aruanne.

Neljanda ja viimase eeldusena ÄRS § 61 kohaldamiseks on nõutav, et majandusaasta aruande esitamise algse kohustuse ning kustutamise vahele jääb minimaalselt 3 kuu pikkune ajavahemik. Kuigi perioodi on võrreldes kuni 31. jaanuarini 2023. a kehtinud äriseadustikuga lühendatud,³⁸ on ühingu jaoks, millel on soov majandusaasta aruanne üldse esitada, minimaalselt 9 kuud aruande esitamiseks piisavalt pikk aeg, isegi kui aruande koostamisel on ilmnenud ettenähtamatuid asjaolusid, mis ei ole objektiivselt aruandekohustuslase kontrolli all. Seda enam on lühendatud tähtaeg õigustatud, kuivõrd majandusaasta aruande esitamise kohustus tuleneb seadusest ja ei saa tulla juriidilisele isikule üllatuslikult.³⁹ Seaduse mittetundmine ei vabasta isikut seadusest tulenevate kohustuste täitmisest.⁴⁰

1.3 REGISTRIST KUSTUTAMINE KONTAKTISIKU MÄÄRAMATA JÄTMISE TÕTTU

Eesti õiguskorras on kontaktisiku instituut loodud eesmärgiga hajutamaks riske, mis on seotud välisriigi aadressiga juriidilise isiku juhatuse liikmete kättesaadavusega, eelkõige seoses neile menetlusedokumentide kättetoimetamisega.⁴¹ ÄRS § 24 lg 2 järgi on kontaktisik kohustuslik, kui juriidilise isiku aadress on välisriigis. Seejuures täpsustab ÄRS § 24 lg 4, et kontaktisikuks ei või määrata ükskõik mis Eestis elava isiku (nii-öelda „tankisti“), vaid notari,

³⁸ Kuni 31. jaanuarini 2023 kehtinud äriseadustiku § 60 lg 1 nägi ette, et täiendav tähtaeg majandusaasta aruande esitamiseks peab olema vähemalt 6 kuud.

³⁹ Äriregistri seaduse eelnõu 493 SE seletuskiri, lk 28.

⁴⁰ Parrest, N. Õigusselgusest õiguskantsleri töös. – Õiguskeel 2008/1, lk 2.

⁴¹ Käerdi, M. jt. *Op cit.*, lk 453.

advokaadi, advokaadibüroo pidaja, vandeaudiitori, audiitorettevõtja, mitteresidendi maksuesindaja või usaldushalduse ja äriühingute teenuse pakkuja. ÄRS § 24 lg 5 sätestab, millised andmed tuleb äriregistrile kontaktisiku kohta edastada, ning ÄRS § 24 lg-st 6 tuleneb nõue, et registripidajale tuleb esitada kontaktisikuks olemise tähtaeg. Kuivõrd praktikas on tulnud ette juhtumeid, et kontaktisikul, kes eelduslikult saab kontaktisikuks olemise eest tasu, on juriidilise isikuga teenuse osutamise leping lõppenud, kuid kontaktisikul puudub võimalus end kontaktisikuna ise registrist eemaldada ning registris on kajastatud valed andmed, on seadusandja üritanud tähtaja edastamise nõudega vähendada registripidaja halduskoormust.⁴² Registripidaja ei kontrolli tähtaja saabumisel sisuliselt, kas registrisse kantud kontaktisik on veel juriidilise isikuga õiguslikult seotud, vaid eemaldab ÄRS § 24 lg 6 kolmanda lause kohaselt tähtaja möödumisel automaatselt äriregistrist kontaktisiku andmed.

Kuni äriregistri seaduse jõustumiseni ei olnud registripidajal võimalik lihtsustatud korras välismaa aadressiga ühingut, mis jättis kontaktisiku määramata, äriregistrist kustutada. Kohtul oli küll kuni 31. jaanuarini 2023. a kehtinud AS § 59 lg 7 alusel õigus otsustada kontaktisiku määramata jätnud juriidilise isiku sundlõpetamine või välismaa äriühingu filiaali kustutamine, kuid välisriigi aadressiga juriidilise isiku kustutamiseks *ex officio* volitusnorm puudus.

Alates 1. veebruarist 2023 kehtiv ÄRS § 62 võimaldab likvideerimismenetlust läbi viimata kustutada juriidiline isik, mis ei ole määranud kohustuslikku kontaktisikut. Alates äriregistri seaduse jõustumisest on registrist kustutatud kontaktisiku esitamata jätmise tõttu 1 248 juriidilist isikut, neist 1 052 isikut 2023. a ning 169 isikut 2024. a.⁴³ Kui kontaktisik on kohustuslikus korras määramata, on lisaks kustutamisele võimalik registripidajal ÄRS § 58 lg 1 p 3 järgi alгатada juriidilise isiku sundlõpetamine ning ÄRS § 51 lg 1 alusel trahvida juriidilist isikut ning kõiki andmete esitamiseks kohustatud isikuid.

ÄRS § 62 lubab registripidajal äriühingu registrist kustutada kontaktisiku puudumise tõttu siis, kui äriühingul lasub kohustus kontaktisik määrata, kuid ta ei ole seda teinud ning samuti ei ole ta kontaktisikut määranud registripidaja määratud täiendava tähtaja jooksul, mis on antud koos registrist kustutamise hoiatusega. Seejuures peab kustutamiseks olema möödunud vähemalt kolm kuud registripidaja antud tähtpäevast kontaktisiku määramiseks. ÄRS § 62 kohaldamiseks on seega vaja, et kumulatiivselt on täidetud järgmised eeldused:

1. äriühingul oli kohustus kontaktisik määrata, kuid ta ei ole seda teinud;

⁴² Äriregistri seaduse eelnõu 493 SE seletuskiri, lk 17.

⁴³ Äriregistri statistika. *Op cit.*

2. registripidaja on määranud täiendava tähtaja puuduste kõrvaldamiseks ning hoiatanud äriühingut, et puuduste kõrvaldamata jätmisel võidakse äriühing kustutada;
3. äriühing ei ole registripidaja määratud täiendava tähtaja jooksul kontaktisikut määranud;
4. kustutamise ja registripidaja määratud kontaktisiku määramise tähtpäeva vahele jääb minimaalselt kolm kuud.

Kontaktisiku määramise kohustuse rikkumise all saab käsitleda kõiki juhtumeid, kui selleks kohustatud juriidiline isik on kontaktisiku määramata jätnud. Kontaktisik saab olla määramata algusest peale⁴⁴, *ex officio* registrist eemaldatud seoses registripidaja ametikohustuste täitmisega ÄRS § 52 kohaselt või automatiseeritult registrikaardilt eemaldatud ÄRS § 54 lg 3 p 4 kohaselt seoses registrisse kantud kontaktisikuks olemise tähtaja lõpuga. Sõltumata kontaktisiku puudumise põhjusest on juriidiline isik rikkumises alates hetkest, kui välisriigi aadressiga äriühingu registrikaardil puudub kanne kontaktisiku osas. Teoreetiliselt on võimalik, et äriühing on algselt asutatud Eesti aadressiga, kuid seejärel on äriregistrisse kantud välisriigi aadress. Välistada ei saa ka võimalust, et kontaktisik kaotab õiguse tegutseda kontaktisikuna, näiteks seni kontaktisikuna tegutsenud advokaat heidetakse advokatuurist välja, mis omakorda põhjustab kontaktisiku määramata kohustatud isiku seaduse nõuetele mittevastavuse ja seega täidab ÄRS § 62 kohaldamise esimese eelduse.

Kontaktisikuks olemise tähtaja möödumisel on võimalik seda pikendada. Äriregistri seadus ega äriregistri seaduse seletuskiri ei sea kontaktisikuks olemise tähtajale piiranguid. Kuivõrd eelduslikult nõuab kontaktisik välisriigi aadressiga äriühingult kontaktisikuks olemise teenuse osutamise eest tasu, on tähtajalisus kõnealuse äriühingu ja talle kontaktisiku teenust osutava usaldusväärse isiku sisesuhte küsimus, mille täitmisest sõltub välissuhte olemasolu.⁴⁵ Seadus sätestab konkreetsete isikute liigid, kes võivad kontaktisikuks olla. Selliste isikute tegevus on riiklikult reguleeritud või peab isikul olema omandatud tegevusluba tegevusalal

⁴⁴ ÄS § 144 lg 1 sätestab, viitega ÄS § 145 lg-le 1, millised andmed tuleb osaühingu asutamise avalduses äriregistrile esitada. ÄS § 145 lg 1 annab avatud loetelu andmetest, mis äriregistrisse kantakse, mh ütleb sätte punkt 8, et äriregistrisse kantakse ka muud seaduses sätestatud andmed. Kuigi ÄRS § 24 lg 2 sätestab kohustuse määrata kontaktisik, kui äriregistrisse kantud juriidilise isiku aadress asub välisriigis, ei tulene äriseadustikust, äriregistri seadusest ega muudest õigusaktidest välisriigi aadressiga äriühingule kohustust määrata kontaktisik kohe asutamisel. Kuigi ÄRS § 12 p 6 sätestab, et juriidilise isiku kohta kantakse registrikaardile kontaktisiku andmed, on äriregistri seaduse seletuskirja kohaselt ÄRS §-i 12 koondatud andmed, mida on võimalik iga eraõigusliku juriidilise isiku kohta äriregistri registrikaardile kanda. Aktsiaseltsi puhul on vastavad sätted sõnastatud ÄS §-des 250 ja 251. Kui aga registrisse kantaksegi välisriigi aadressiga äriühing ilma nõuetekohaselt määratud kontaktisikuta, on registripidajal võimalus kohaldada äriregistri seadustikus sätestatud sanktsioone juhtudeks, kui kontaktisik on jäänud määramata.

⁴⁵ Käerdi, M. jt. *Op cit.*, lk 453.

tegutsemiseks⁴⁶ ning kohustuste, nagu näiteks *tunne-enda-klienti* (KYC), või sanktsioonide rikkumine toob sellisele isikule kaasa vastutuse. Usaldusvääruse säilitamiseks pole eluliselt usutav, et ükski isik nõustuks äriühingu kontaktisiku rolli täitma pikema ajaperioodi vältel ilma ühegi täiendava tagatiseta vastava välismaise äriühingu tegevuse õiguspärasuse osas. Magistritöö autori hinnangul on optimaalne kontaktisikuks olemise periood 1 aasta, mida seejärel aastaste perioodide kaupa saab pikendada.

Teise eeldusena on ÄRS § 62 rakendamiseks vaja, et registripidaja oleks määranud täiendava tähtaja kontaktisiku määramiseks koos hoiatusega, et lisatähtaja jooksul kohustuse täitmata jätmisel võidakse ühing registrist kustutada. Selleks teeb registriosakond äriühingu suhtes hoiatusmääruse registrist kustutamiseks, kus määrab ära tähtaja, mille jooksul tuleb ühingul määrata kontaktisik, kes vastaks seaduses sätestatud nõuetele. ÄRS § 62 ei sätesta, kui pikk peab lisatähtaeg olema, kuid arvestada tuleb neljandast eeldusest tuleneva ajaperioodi nõudega. Hoiatusmääruse võib saata ÄRS § 62 lg 1 2. lause järgi automatiseeritult ning selle peale ei ole võimalik TsMS § 22¹ lg 3 kohaselt määruskaebust esitada.

Kolmanda eeldusena ÄRS § 62 alusel on äriühingu kustutamiseks vajalik, et äriühing jätab registripidaja määratud täiendava tähtaja jooksul kontaktisiku määramata. Täiendava tähtaja jooksul kontaktisiku määramise nõue on täidetud, kui välisriigi aadressiga juriidilise isiku registrikaardile on tehtud kanne uue kontaktisiku kandmiseks koos ÄRS § 24 lg-s 5 sätestatud kohustuslike andmetega kontaktisiku nime, isiku- või registrikoodi, Eesti aadressi ja elektronposti aadressiga. Seejuures tuleb kandeavalduses esitada kontaktisiku digitaalallkirjastatud või notari kinnitatud nõusolek tema kontaktisikuna äriregistrisse kandmiseks. Ühelgi teisel juhul, nt kui poolte vahel on sõlmitud võlaõiguslik leping kontaktisiku teenuse osutamiseks, ei saa lugeda kontaktisiku määramise kohustus täidetuks.

Neljanda ja viimase eeldusena ÄRS § 62 kohaldamiseks on ÄRS § 62 lg 2 järgi nõutav, et registripidaja seatud kontaktisiku määramise tähtpäeva ning kustutamise vahele jääb minimaalselt kolm kuud. ÄRS § 62 lg 2 sõnastus on autori arvates vääralt tõlgendatav. Sätte grammatilise tõlgenduse kohaselt peab registripidaja andma täiendava tähtaja kontaktisiku määramiseks ning kui tähtpäev on käes ning kontaktisik määramata, alles siis on kolme kuu pärast registripidajal õigus kontaktisiku määramata jätnud juriidiline isik äriregistrist kustutada. Magistritöö autori hinnangul on säärane lisatähtaja pikkus (kolm kuud) mõistlik

⁴⁶ Näiteks rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse § 70 lg 1 p 2 sätestab loakohustuse usaldushalduse ja äriühingu teenuse osutajale.

ning annab äriühingule, mis soovib kontaktisikut määrata, piisavalt pika aja, et leida uus isik, kes oleks nõus kontaktisiku rolli vastu võtma. Selguse huvides tuleks ÄRS § 62 lg 2 muuta järgnevalt: „Juriidilise isiku võib registrist kustutada, kui juriidiline isik registripidaja antud tähtaja jooksul, mille kestus on vähemalt kolm kuud, ei määra kontaktisikut.“

2 ÄRIÜHINGU REGISTRIST KUSTUTAMISE PIIRANGUD

2.1 REGISTRIST KUSTUTAMISE PIIRANGUTE OLEMUS

Äriühingu registrist kustutamise taga on mitme huvitatud osapoolle erinevad huvid: nt ühing, selle omanikud, registripidaja, Maksu- ja Tolliamet ning ühingu võlausaldajad. Eelkõige on äriregistri seaduses sätestatud regulatsiooni tekke kannustanud riigi soov puhastada äriregister ühingutest, mis ei ole täitnud neile seadusega pandud aruandekohustust või määranud seaduse kohaselt nõutavat kontaktisikut. Kustutamise kaudu tagatakse äriregistri usaldusväärsus, kuivõrd registrisse kantud staatus lubatakse säilitada ainult ühingutel, mis on täitnud kõiki seadusandja määratud nõudeid. Seeläbi antakse signaal nii kohaliku kui välismaa taustaga äriühingutele, et Eestis ei saa seadusi eirata. Magistritöö autor on päri, et registripidajal peab registrite korrashoiu eesmärgil olema järelevalvekohustuse täitmiseks õigus algatada muu hulgas äriühingu registrist kustutamine. Selline kustutamine peab olema aga läbimõeldud, juhtuma konkreetsete eelduste täitmisel ja teatud objektiivsete asjaolude puudumisel ning ei tohi olla rutakalt läbi viidud. Vastasel korral on oht, et kustutamine põhjustab huvitatud osapooltele, eelkõige äriühingu võlausaldajatele, rohkem kahju kui täidab oma kavandatud eesmärgi.

Ühe meetmena rutakalt läbiviidud kustutamisega huvitatud osapooltele kahju põhjustamise ära hoidmiseks on seadusandja ette näinud tingimused, mille olemasolu korral ei ole registripidajal õigust äriühing registrist kustutada. Need piirangud saab jaotada materiaalsoiguslikeks ja menetlusõiguslikeks. Äriühingu registrist kustutamise materiaalsoiguslikud piirangud on sätestatud nii TsÜS § 45 lg-s 1¹ kui ka ÄRS § 60 lg 2 p-des 1–3, mis on suuresti samasisulised. Materiaalsoiguslikud eeldused registrist kustutamisel registripidaja algatusel on järgmised: Eesti registrites ja andmekogudes vara puudumine, mitteosalemine menetlustes ning pädevate isikute ja asutuste nõusolek.⁴⁷ Tegemist on imperatiivsete alustega, mille mittetäidetavus takistab registripidajal enda algatusel äriühingu registrist kustutamist. Registripidajal on kohustus enne juriidilise isiku registrist kustutamist enda algatusel kontrollida, et ei esineks ühtegi alust, mis takistab äriühingu kustutamist.⁴⁸ Kohtupraktikast tulenevad lisaks menetlusõiguslikud eeldused, mida tuleb äriühingu registrist kustutamisel järgida.

⁴⁷ Saare, K. TsÜSK § 45/ 3.2. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Komm vlj. 2. vlj. Tallinn: Juura 2023.

⁴⁸ Äriregistri seaduse eelnõu 493 SE seletuskiri, lk 27, vt ka TrtRnKm 2-24-12183, p 8.

Kohtupraktikas ei ole võetud ühest seisukohta, kas ÄRS § 60 lg 2 on TsÜS § 45 lg 1¹ ees erisäte või vastupidi. Riigikohtu kriminaalkolleegium on 7. märtsil 2024 tehtud kohtumääruses leidnud, et vähemalt kriminaalmenetlust puudutavas osas on ÄRS § 60 lg 2 p 2 erinorm TsÜS § 45 lg 1¹ esimese lause suhtes.⁴⁹ Tartu Ringkonnakohus on aga 6. veebruaril 2024 tehtud kohtumääruses jõudnud järeldusele, et TsÜS § 45 lg 1¹ teine lause on erisätteks ÄRS § 60 lg 2 ees.⁵⁰ Pärnu Maakohus on 1. oktoobril 2024 tehtud kohtumääruses samuti leidnud, et TsÜS § 45 lg 1¹ on erisätteks ÄRS § 60 lg 2 suhtes.⁵¹ Olgugi et kohtupraktikas ei valitse üksmeel selle osas, kumb säte on erisäte, tuleb nii ÄRS § 60 lg-st 2 kui ka TsÜS § 45 lg-st 1¹ tulenevate alustega ühtviisi arvestada ning tagada, et kummastki sättest ei tulene piirangut, mis takistab äriühingu registrist kustutamist. Mõlema sätte eesmärk on takistada sellise äriühingu kustutamist registrist, mille kustutamine võiks tekitada kahju äriühingu õigusvõime säilimisest huvitatud isikutele, näiteks võlausaldajatele.

Kui peaks siiski juhtuma, et sõltumata käesolevas peatükis sätestatud piirangutest kustutab registripidaja mingil põhjusel äriühingu, mida ei oleks tohtinud kustutada, on huvitatud isikute õiguskaitsevahendid piiratud. Alates 2013. aastast oli Riigikohtu seisukoht, et äriühingut ei saa registrisse ennistada ametiülesande korras, sest kustutatud äriühingu saab äriregistrisse ennistada mitte kande parandamise, vaid täiendava likvideerimise instituudi kaudu.⁵² 2025. aasta aprillis muutis Riigikohus oma sellekohast varasemat praktikat. Riigikohus leidis, et kui juriidiline isik kustutatakse ekslikult registrist, aga kustutamise hetkel esines mõni asjaolu, mis ÄRS § 60 lg 2 või TsÜS § 45 lg 1¹ kohaselt kustutamist oleks pidanud takistama, on kustutamiskanne vale ning registripidajal tuleb kanne ÄRS § 53 lg 2 ja TsMS § 600 lg 2 1. lause alusel omal algatusel parandada. Seejuures ei ole Riigikohtu hinnangul oluline, millisest allikast on Riigikohtuni jõudnud teave kande ebaõigsuse kohta.⁵³ Magistritöö autori arvates on selline lähenemine õigustatud ning kooskõlas äriregistri seaduse eesmärgiga. Samas leiab autor, et kohaldada saab ka TsMS § 600 lg-t 1, mis annab õiguse taotleda registripidajalt ebaõige kande parandamist. Näiteks Saksamaal võib kustutamiskande peale esitada apellatsiooni. Seal on kustutamiskande kustutamine võimalik aga ainult juhtudel, kui kustutamisel on rikutud menetlusõigust ning selgub, et ühingul ikkagi oli vara. Pelgalt aga täiendava vara avastamisel on tarvis täiendava likvideerimise läbiviimine.⁵⁴

⁴⁹ RKKKm 1-23-5055, p 20.

⁵⁰ TrtRnKm 2-24-960, p 9.

⁵¹ PMKm 2-15-5663, p 6.

⁵² RKTkm 3-2-1-125-13, p 16.

⁵³ RKTkm 2-18-187, p 25.

⁵⁴ Rauscher, T. Münchener Kommentar zum FamFG. Verlag C. H. Beck München. 4. Auflage 2025. § 394. Rn 21.

2.2 MATERIAALÕIGUSLIKUD PIIRANGUD

2.2.1 Vararegistritest ja andmekogudest nähtuva vara puudumine

TsÜS §-s 66 sätestatud vara ülddefiniitsiooni kohaselt moodustavad isiku vara kõik talle kuuluvad õigused ja kohustused. Kuivõrd mõiste on väga laialt sisustatud ning tihti võib isik vara omada keeruliste õiguslike konstruktsioonide kaudu, on registripidajal arusaadavalt võimatu kindlaks teha äriühingule kuuluva kogu vara olemasolu. Kogu isikule kuuluva vara kindlaks tegemine oleks registripidajale äärmiselt ressursimahukas ülesanne ning seetõttu mõeldamatu, aga ka praktikas võimatu. Samuti ei piisaks magistritöö autori hinnangul pelgalt äriühingu kinnitusest vara olemasolu või selle puudumise osas, kuivõrd sellise kinnituse tõepärasus tekitaks praktikas probleeme ning ei tagaks piisavalt kõikide huvitatud osapoolte kaitset. Äriregistri seletuskirja kohaselt on varasemalt praktikas tekitanud probleeme sellise äriühingu registrist kustutamine, millel on vara, mistõttu jääb vara peremehetuks, sest seda varasemalt omanud isiku õigusvõime on lõppenud ning vara käsutamine muutub võimatuks.⁵⁵ Seetõttu on seadusandja ÄRS § 60 lg 2 p-s 1 ette näinud juhtumid, mil vara olemasolu, täpsemalt selle puudumist, on registripidajal vähese ressursikuluga võimalik kontrollida, vältimaks peremehetu vara tekkimist. Nimetatud sätte järgi võib juriidilise isiku registrist kustutada, kui sellel puudub kinnistusraamatust, laevakinnistusraamatust, äriregistrist või Eesti väärtpaberite registrist nähtuv vara.

Kinnisturaamatuga seonduv on reguleeritud asjaõigusseaduses⁵⁶ (AÕS) ja kinnistusraamatuseaduses⁵⁷. AÕS § 51 lg 1 järgi peetakse kinnistusraamatut kinnisasjade ja nendega seotud asjaõiguste kohta. Äriühingu vara koosseisu saavad seega kuuluda kinnisasjad ja nendega seotud asjaõigused. Kinnistusraamatusse kantakse kõik kinnisasjad ning iga kinnisasja kohta avatakse iseseisev registriora, kuhu kantakse muu hulgas kinnisasja omaniku andmed. Tsiviilkäibes on kinnisasjadega võrdsustatud korteriomand korteriomandi- ja korteriühistuseaduse⁵⁸ (KrtS) mõistes ja hoonestusõigus (AÕS § 241 lg 4).⁵⁹ Neist viimasele ning korterihoonestusõigusele avatakse samuti iseseisev registriora, kuhu kantakse andmed (korteri)hoonestusõiguse omaniku kohta. Seega kui äriühing on kantud kinnisasja, korteriomandi, hoonestusõiguse või korterihoonestusõiguse kohta avatud registriora vastavasse jakku kui tolle kinnisasja, korteriomandi, hoonestusõiguse või

⁵⁵ Äriregistri seaduse eelnõu 493 SE seletuskiri, lk 27.

⁵⁶ Asjaõigusseadus. – RT I, 17.03.2023, 58.

⁵⁷ Kinnistusraamatuseadus. – RT I, 28.11.2024, 5.

⁵⁸ Korteriomandi- ja korteriühistuseadus. – RT I, 23.12.2022, 4.

⁵⁹ Kõve, V. AÕSK § 51/ 3.1.1. Asjaõigusseadus I. Komm vlj. Tallinn: Juura 2014.

korterihoonestusõiguse omanik, eksisteerib kinnistusraamatust nähtuv vara, mille näol on tegemist äriühingu registrist kustutamist takistava asjaoluga.

Lisaks reaalselt eksisteerivatele füüsilistele asjadele saavad kinnistusraamatus kajastatava vara moodustada ka muud õigused, mida käega katsuda pole võimalik. Kinnisasjaga seotud õigustena tuleb käsitleda sellele seatud piiratud asjaõigusi, mis kantakse sarnaselt omandiõigusega registriosa vastavasse jakku. Piiratud asjaõigustena saab kinnistusraamatusse kanda realservituudi, kasutusvalduse, isikliku kasutusõiguse, reaalkoormatise, hoonestusõiguse, ostueesõiguse ja hüpoteegi.⁶⁰ Kinnistusraamatust nähtub seega vara, kui kustutamisoskus äriühingu kasuks on kinnistusraamatus mõne kinnisasja, hoonestusõiguse, korteriomandi või korterihoonestusõiguse registriosa seatud realservituut, kasutusvaldus, isiklik kasutusõigus, reaalkoormatis, hoonestusõigus, asjaõiguslik ostueesõigus või hüpoteek. Sel puhul on tegemist registrist kustutamist takistava asjaoluga ÄRS § 60 lg 2 p 1 kohaselt.

Kinnistusraamatusse on lisaks omandiõigusele ja piiratud asjaõigustele võimalik AÕS § 63 kohaselt kanda ka märkeid. Äriühingu registrist kustutamise takistav alus saab potentsiaalselt olla eelmärke või vastuväide AÕS § 63 lg 1 p-de 1 ja 2 kohaselt või märkus AÕS § 63 lg 1 p 4 kohaselt. AÕS §-s 63 sätestatud märke eesmärk on erinevate nõuete tagamine või teatud võlaõiguslike kokkulepete või muude mitteaasjaõiguslike suhete kehtivaks muutmine kolmandate isikute suhtes.⁶¹ Eelmärke spetsiifiline eesmärk on tagada võlaõiguslik nõue mingile asjaõiguslikule muudatusele, näiteks kokkulepe kinnisasja või mõne piiratud asjaõiguse omandamiseks.⁶² Vastuväite eesmärk on aga vastupidine eelmärkele, tagamaks juba olemasolevat õigust, mis kinnistusraamatust ei nähtu.⁶³

Mõlemad märged kantakse kinnistusraamatu registriosa vastavasse jakku. Pelgalt eelmärke või vastuväite seadmine isiku kasuks ei tähenda, et omandiõiguse eelmärkes või vastuväites sätestatud kinnisasjale või piiratud asjaõigusele on tekkinud ehk ei too kaasa vara kuuluvuse sellisele isikule. Eelmärkega saab tagada ainult piisavalt määratletud ning reaalselt kehtivat nõuet, mis on aktsessoorne ning kehtib ainult tagatava nõude kehtivuse korral.⁶⁴ Ka vastuväide on kehtiv ainult siis, kui nõue, mida vastuväide tagab, on maksma pandav.⁶⁵ Eeltoodule tuginedes leiab magistratöö autor, et äriühingu registrist kustutamise välistavad

⁶⁰ Kõve, V. AÕSK § 51/ 3.4.5.2. Asjaõigusseadus I. Komm vlj. Tallinn: Juura 2014.

⁶¹ Kõve, V. AÕSK § 63/ 1. Asjaõigusseadus I. Komm vlj. Tallinn: Juura 2014.

⁶² *Ibidem.* § 63/ 3.3.1.

⁶³ *Ibidem.* § 63/ 3.4.1.

⁶⁴ *Ibidem.* § 63/ 3.3.3.1.

⁶⁵ *Ibidem.* § 63/ 3.4.4.

olukorrad, kui kinnistusraamatust nähtub, et äriühingu kasuks on kinnisasja, korteriomandi, hoonestusõiguse või korterihoonestusõiguse registriosa vastavasse jakku kantud eelmärge või vastuväide. Äriühingu kasuks seatud eelmärge annab selge indikatsiooni, et äriühing on sõlminud võlaõigusliku kokkuleppe kinnisasja või piiratud asjaõiguse omandamiseks ning sellises olukorras äriühingu kustutamine registrist võib tuua kaasa olulise materiaalse kahju.

AÕS § 63 lg 1 p-s 4 sätestatud märkudel puudub universaalne tähendus ning märkuse sisu sõltub suuresti selle asjaoludest. On aga mõned märkused, mis on selge õigusliku tähendusega.⁶⁶ Riigikohus on oma praktikas nimetanud võlaõigusseaduse⁶⁷ (VÕS) §-s 324 sätestatud märget üürilepingu kohta märkuseks, mille eesmärk on tagada üürniku kaitse üürileandja poolse üürilepingu ülesütlemise vastu ning indikeerida kinnisasja omandajale üürilepingu olemasolu. Taoline märge tuleb kanda kinnisasja, hoonestusõiguse, korteriomandi või korteriomandi hoonestusõiguse registriosa.⁶⁸ VÕS § 341 laiendab regulatsiooni ka rendilepingule. Muu hulgas tuleb AÕS § 63¹ lg 8 kohaselt sellises märkes ära näidata üüri- või rendilepingu lõppemise tähtpäev või korralise ülesütlemise tähtaeg.

Kui äriühingu kasuks on kinnistusraamatusse kantud märke üüri- või rendilepingu kohta, tähendab see ühtlasi, et äriühing on üüri- või rendilepingu alusel kohustatud isikuks, millel tuleb üüritava või renditava kinnisasja omanikule tasuda kinnisasja kasutamise eest. Vastasel juhul oleks tegemist tasuta kasutamise lepinguga, mille osas seadusandja pole ette näinud märkuse kandmise võimalust kinnistusraamatusse. Vara ülddefiniitsioon TsÜS §-s 66 loetleb vara hulka ka kohustused. Magistritöö autori hinnangul toob kinnistusraamatusse äriühingu kasuks kantud üüri- või rendimärge samuti kaasa äriühingu registrist kustutamise võimatuse, kuivõrd äriühingul on vara, seda küll passiva tähenduses, ning äriühingu kustutamine sellises olukorras võib põhjustada kahju äriühingu võlausaldajale, kelle suhtes äriühingul on üüri- või rendilepingu alusel kohustused võetud.

Kinnistusraamatusse kantud andmete õigsust eeldatakse AÕS § 56 lg 1 kohaselt, võimaldades käibes tugineda kande õigsusele ning lihtsustades tsiviilkäivet. Pole põhjust väita, et andmete õigsuse eeldamine ei kohaldu olukorras, kus kinnistusraamatusse kantud vara puudumist kontrollib registripidaja äriühingu registrist kustutamise eeldusena. Kui äriühingul esines vara, mis kustutamise hetkel pidi olema kantud kinnistusraamatusse, on äriühingul selle

⁶⁶ *Ibidem*. § 63/ 3.6.

⁶⁷ Võlaõigusseadus. – RT I, 04.07.2024, 18.

⁶⁸ RKTko 3-2-1-136-04, p-d 44–45.

töendamiskoormis.⁶⁹ Oluline on silmas pidada, et kuigi registripidajal lasub TsMS § 5 lg 3 kohaselt hagita asjades, milleks on ka kõik registriasjad, kohustus selgitada välja asjas olulist tähtsust omavad asjaolud, ei ole tal ÄRS § 60 lg 2 p 1 järgi kohustust ega võimalust välja selgitada, kas äriühing omab kinnisasju või piiratud asjaõigusi väljaspool Eestit. Eestist väljaspool kinnisasjade või piiratud asjaõiguse omamine ei takista seega registrist kustutamist.

Kinnisasjade ja piiratud asjaõigustega sarnane regulatsioon kohaldub ka laevakinnistusraamatusse kantud vara osas. Laeva asjaõigusseaduse⁷⁰ (LAÕS) § 4 kohaselt peetakse laevakinnistusraamatut kinnistatud laevade ja nendega seotud asjaõiguste kohta. Sarnaselt kinnistusraamatule, eeldatakse LAÕS § 6 järgi laevakinnistusraamatusse kantud informatsiooni õigsust. Kui äriühingule kuulub laevakinnistusraamatusse kantud laev, sinna kantud laevahüpotek LAÕS § 15 jj kohaselt või laevale seatud kasutusvaldus LAÕS § 69 alusel, takistab see äriühingu registrist kustutamist.

Äriregistris saab äriühingul nähtuda vara kahel juhul. Esiteks juhtudel, kui äriühing on osanikuna kantud osaühingu registrikaardile või täisosanikuna kantud täisühingu või usaldusühingu registrikaardile. Osaühingu osanike nimekirja võib ÄS §-de 182-182² kohaselt pidada Eesti väärtpaberite registri pidaja (EVR), osaühingu juhatus või äriregister, sõltuvalt sellest, milline osa võõrandamise režiim osaühingu osade võõrandamisele kehtib. Ainult äriregistri poolt peetava osanike nimekirja puhul on osanike nimekirja andmetele antud kande staatus, mis tagab andmete avaliku usaldatavuse.⁷¹ Vastupidiselt, nii ÄS § 182¹ lg 4 (olukorras, kus osanike nimekirja peab osaühingu juhatus) kui ka ÄS § 182² lg 4 (olukorras, kus osanike nimekirja peab EVR⁷²) sätestavad, et äriregistri avalikus toimikus sisalduvate andmete õigsusele neil puhkudel tugineda ei saa. Kui äriregistrist nähtub, et äriühing on kantud osanikuna osaühingu registrikaardile või täisosanikuna täisühingu või usaldusühingu registrikaardile, on sellega täidetud vara olemasolu eeldus ning äriühingu registrist kustutamine ei ole võimalik. Magistritöö autori hinnangul ei ole võimalik äriühingut registrist kustutada ka nendel juhtudel kui osaühingu osanike nimekirja ei pea äriregister, kuid äriregistri avaliku toimiku andmetes on äriühing osanikuna välja toodud. Vara olemasolu jaatamiseks tuleks registripidajal täita tal tsiviilkohtumenetluse seadustiku alusel lasuv uurimiskohustus, näiteks küsida osaühingu juhatuselt välja kehtiv osanike nimekiri või teha

⁶⁹ Kõve, V. AÕSK § 56/ 3.2.1. Asjaõigusseadus I. Komm vlj. Tallinn: Juura 2014.

⁷⁰ Laeva asjaõigusseadus. – RT I 1998, 30, 409.

⁷¹ Äriregistri seaduse eelnõu 493 SE seletuskiri, lk 70–71.

⁷² EVR-s registreeritud osaühingu osade puhul on andmetele tuginemise õigus aga tagatud väärtpaberite registri pidamise seaduse § 9 lg 2 alusel.

vastavad päringud EVR'ile, ning kui siis selgub, et ühing tegelikkuses ei oma kõnealuses äriühingus osalust, on registripidajal võimalik äriühing registrist kustutada.

Teine võimalus, kui äriregistrist võib nähtuda vara olemasolu, on juhtudel, kui teine äriregistrisse kantud ettevõtja on nõude tagatisena seadnud oma vallasvarale kommertspandiregistrisse kommertspandi kustutamishoiatusega äriühingu kasuks. Kommertspandi andja peab olema äriühing või füüsilisest isikust ettevõtja, mis on kantud äriregistrisse, kuigi füüsilisest isikust ettevõtja puhul võib kommertspandi eseme ulatuse määratlemine olla võrdlemisi keerukas.⁷³ Kommertspant registreeritakse kommertspandiregistris, mis asub äriregistri juures, ning muu hulgas tuleb kommertspandiseaduse⁷⁴ § 14 p 5 kohaselt kanda sinna ka pandipidaja nimi ja isiku- või registrikood. Seega olukorras, kus kustutamishoos äriühing on kantud pandipidajana mõne teise äriühingu või füüsilisest isikust ettevõtja kommertspandiregistrisse kui pandipidaja, saab jaatada vara olemasolu ning seetõttu on äriühingu registrist kustutamine välistatud.

Viimane register, kus võib nähtuda äriühingul vara, on Eesti väärtpaberite register. Kõik Eestis asutatud aktsiaseltsid peavad enda aktsiad ehk väärtpaberid ÄS § 228 lg 1 kohaselt registreerima Eesti väärtpaberite registris.⁷⁵ Seadusandja ei ole selles osas eristanud aktsiaseltsi, mille aktsiad on kauplemisele võetud reguleeritud väärtpaberiturul (börsiaktsiaselts) ning tavalist aktsiaseltsi. Lisaks sätestab väärtpaberite registri pidamise seaduse⁷⁶ (EVKS) § 2 muud väärtpaberid, mis tuleb Eesti väärtpaberite registris registreerida, muu hulgas näiteks Eesti Vabariigi emiteeritud võlakohustused (riigi võlakirjad), investeerimisfondide osakud, mis on kauplemisele võetud väärtpaberiturul, ning krediidasutuse emiteeritud pandikirjad. Eesti väärtpaberite registrisse kantakse väärtpaberite omajad ning neile kuuluvad väärtpaberid, mis on omakorda kajastatud EVKS § 5 alusel avatud väärtpaberikontol. Väärtpaberikonto võib avada igale Eesti isikule, seega ka Eesti äriregistrisse kantud äriühingule. Uurimiskohustuse täitmiseks on registripidaja kohustatud enne äriühingu registrist kustutamist tegema päringud Eesti väärtpaberite registri pidajale, selgitamaks välja, kas kustutamishoos äriühing on Eesti väärtpaberite registrisse kantud ükskõik mis liiki väärtpaberite omajana. ÄRS § 60 lg 2 p 1 konkreetne sõnastus annab aluse järeldada, et ka juhtudel, kus äriühingule kuulub kasvõi üks börsiaktsiaseltsi väärtpaber, on sellise ühingu registrist kustutamine keelatud.

⁷³ Öunpuu, A. Kommertspant ettevõtja vallasvarale. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus, lk 86.

⁷⁴ Kommertspandiseadus. – RT I, 23.12.2022, 29.

⁷⁵ Samasugune nõue on sätestatud ka väärtpaberite registri pidamise seaduse § 2 lg 1 p-s 3.

⁷⁶ Väärtpaberite registri pidamise seadus. – RT I, 11.10.2024, 17.

Praktikas võib probleeme tekitada väärtpaberite hoidmine esindajakontol EVKS § 6 kohaselt. Esindajakonto omaja on kantud aktsiaraamatusse kui aktsionär, kuid väärtpaberist tulenevaid õigusi peab ta teostama kliendi (näiteks äriühing, mis esindajakonto teenust kasutab) juhistele vastavalt. Aktsionäriõiguste teostamine on aga esindajakonto omaja õigus.⁷⁷ Praktikas on registripidajal võimatu kindlaks teha esindajakonto taga oleva kliendi andmeid. Võrdlemisi segane konstruktsioon võib tipneda olukorraga, et registripidaja küll kontrollib, kas äriühing on mõne väärtpaberite registris registreeritud väärtpaberi omanik, kuid, saades päringule eitava vastuse, kustutab äriühingu registrist, sõltumata tegelikust omandisuhtest.⁷⁸

Kõikide eelnevalt nimetatud registrite ja andmekogude juures on oluline silmas pidada, et registripidaja kontrollib ainult Eesti kinnistusraamatus, laevakinnistusraamatus, äriregistris ja väärtpaberite registris kajastatud vara olemasolu. Seetõttu ei ole registrist kustutamist takistav asjaolu vara omamine mõnes teises jurisdiktsioonis, näiteks kinnisasja Hispaania lõunarannikul või tütarühingut Saksamaal. Samuti ei piira äriühingu registrist kustutamist välisriigis noteeritud väärtpaberite omamine, näiteks New Yorgi või Londoni börsil noteeritud börsiühingu väärtpaberite ostmine.

2.2.2 Mitteosalemine menetlusosalisena menetlustes

Äriühing võib menetlusosalisena osaleda rohkelt erinevates menetlustes, milles osalemine kavandatava kustutamise hetke seisuga on ühtlasi alus, mis takistab äriühingu registrist kustutamist. Sellised menetlused on loetletud ÄRS § 60 lg 2 p-s 2 ja TsÜS § 45 lg-s 1¹. Nende sätete kohaselt ei ole äriregistrist kustutamine võimalik kui äriühing osaleb menetlusosalisena käimasolevas kohtumenetluses, kriminaalmenetluses kahtlustatavana, süüdistatavana, kolmanda isikuna või tsiviilkostjana, väärteomenetluses menetlusaluse isikuna, täitemenetluses või vahekohtumenetluses. TsÜS § 45 lg 1¹ sätestab täiendava kohaldamise eelduse, et registrist kustutamine peab käimasolevat menetlust takistama. Sellega on seadusandja üritanud lahendada praktikas ilmnenud probleemi, kus äriühingu kergekäeline kustutamine registrist lõpetab äriühingu osas poolelioleva kohtumenetluse.⁷⁹ Lisades siia juurde kuni 31. jaanuarini 2023. a kehtinud TsMS § 428 lg 1 p 5 sõnastuse, mis nägi ette, et hagimenetlus lõppeb otsust tegemata siis, kui juriidiline isik on lõppenud õigusjärgluseta, löi

⁷⁷ RKTko 3-2-1-55-14, p 18.

⁷⁸ vt ka Promet, K. Väärtpaberite esindajakontol hoidmisega seotud emitendi, investori ja esindajakonto omaja õigused ja kohustused. Magistritöö. Juhendaja Andres Vutt. Tartu: Tartu Ülikool 2015, lk-d 33–34.

⁷⁹ Käerdi, M. jt. *Op cit.*, lk 73.

see sobiva pinnase regulatsiooni väärkasutamiseks ning tingis muudatuste vajalikkuse, takistamaks selliste äriühingute kustutamise registrist, millel on pooleli kohtumenetlus.⁸⁰

Menetlustes mitteosalemises veendumiseks tuleb registripidajal ametiülesannete korras kohtute infosüsteemist kontrollida, kas kustutamisosus äriühing osaleb menetlusosalisena mõnes pooleliolevas tsiviil- või halduskohtumenetluses või kriminaalmenetluses.⁸¹ Võimalus vastav päring teha tuleneb kohtu registriosakonna kodukorra § 259 p-st 3. Probleemne on väärteomenetluses osalemise väljaselgitamine. Eestis on sadu erinevaid väärteo menetlejaid, näiteks kõik linna- ja vallavalitsused, Keskkonnaamet või Transpordiamet, kuid puudub ühtne andmebaas, mis kõik toimuvad või seni toimunud väärteomenetlused kokku koondaks. Registripidajal lasub küll TsMS § 5 lg 3 kohaselt uurimiskohustus, kuid praktikas on registripidajal äärmiselt keeruline täielikult kindlaks teha, kas kustutamisosus äriühing osaleb mõnes väärteomenetluses, välja arvatud juhul, kui ta saadaks igale väärteo menetlejale vastava päringu. Magistritöö autori hinnangul on seega ÄRS § 60 lg 2 p 2 ja TsÜS § 45 lg 1¹ väärteomenetlust puudutavas osas sisutühjad sätted ning praktikas on registripidajal võimatu talle seatud kohustust täita.

Tsiviilkohtumenetluses on äriühingul võimalus hagimenetluses menetlusosalisena osaleda kostjana või hagejana (TsMS § 205 lg 1) või iseseisva nõudega või iseseisva nõudeta kolmanda isikuna (TsMS §-d 212-213). Hagita menetluses saab äriühing olla avaldaja või puudutatud isiku rollis (TsMS § 198 lg 1 p 2). Halduskohtumenetluses saab äriühing kui menetlusosaline olla kaebaja (HKMS § 16) ja kolmanda isiku (HKMS § 20) rollis. Kui äriühing täidab mõnd avalikku ülesannet, näiteks halduslepingu alusel, võib ta olla halduskohtumenetluses ka vastustaja rollis (HKMS § 17).

Kriminaalmenetluses saab äriühing olla kahtlustatava, süüdistatava, kolmanda isiku, tsiviilkostja ja kannatanu rollis (KrMS § 16 lg 2). TsÜS § 45 lg 1¹ sõnastuse kohaselt ei takista kriminaalmenetluses kannataja rollis olemine äriühingu registrist kustutamist, kuigi KrMS § § 37 lg 1 sätestab *expressis verbis*, et kannatanuna saab kriminaalmenetluses osaleda ka juriidiline isik. Näiteks äriühingu üldõigusjärglasele aga kannatanu menetlusseisund üle ei lähe.⁸² Kriminaalmenetluse kestel registrist kustutamine pole lubatud ka menetleja loal. Menetlejal on kohustus registripidajat menetluse toimumise faktist informeerida,

⁸⁰ Käerdi, M. jt. *Op cit.*, lk 175.

⁸¹ RKKKm 1-23-5055, p 22.

⁸² Sarv, J. KrMSK § 37/ 2.2.3. Kriminaalmenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura 2012. vt ka RKKKm 1-22-7076, p 32.

minimeerimaks ohtu, et ühing kustutatakse enne menetluse lõppemist.⁸³ Harju Maakohus on öelnud, et kui menetluse hetkel selgub, et menetlusosalisest äriühingut ohustab registrist kustutamine, tuleb kohtuotsus edastada teadmiseks registripidajale.⁸⁴ Kui registripidaja ei ole menetlusest teadlik ja ühingu kustutab, on kustutamiskanne siiski kehtiv.⁸⁵ Väärteomenetluses saab äriühing olla ainult menetlusaluse isiku rollis (VTMS § 18 lg 1). Kui aga juriidilise isiku osas algatatakse lühimenetlus väärteomenetluse seadustiku 10. peatüki 1² jao kohaselt, ei loeta teda VTMS § 18 lg 1¹ p2 alusel menetlusaluseks isikuks, mis omakorda takistaks registrist kustutamist. Siiski, nagu eelnevalt mainitud, on väärteomenetluses osalemist üldiselt problemaatiline välja selgitada.

Kui kohtumenetluses või kriminaalmenetluses osalemist saab registripidaja hõlpsalt kohtute infosüsteemist kontrollida ning väärteomenetluses osalemist on teoreetiliselt võimalik kontrollida, kui registripidaja saadaks päringud igale väärteo menetlejale, on ametiülesannete täitmise raames registripidajal võimatu iseseisvalt veenduda, et kustutamissohus äriühing ei osaleks vahekohtumenetluses. Vahekohtumenetluse eelised tavapärase kohtumenetluse üle seisnevad eelkõige menetluse konfidentsiaalsuses ning selle kiiruses.⁸⁶ Vaidlused võivad puudutada kaupade müügilepinguid, laenulepinguid, aktsiate müügilepinguid ja palju muud. Keskmiseks rahaliste nõuete suuruseks aastas on kokku olnud 5,86 miljonit eurot.⁸⁷ 48% kõikidest ettevõtete müügitehingutest on vaidluste lahendamiseks sõlminud vahekohtu kokkuleppe.⁸⁸ Arvestades vahekohtumenetluse konfidentsiaalset iseloomu, ei saa praktikas registripidaja teada ega, konfidentsiaalsuskohustusest lähtudes, ei tohigi teada, et kustutamise hetkel võib menetlus pooleli olla. TsÜS § 45 lg 1¹ 3. lause seab küll kohustuse kinnitada, et puuduvad takistused äriühingu registrist kustutamiseks, kuid kohaldub oma sõnastuses ainult likvideerijatele, seega mitte juhul, kui likvideerimismenetlust läbi ei viida. TsÜS § 45 lg 1¹ seab küll registripidajale täiendava kohustuse hinnata, kas registrist kustutamine takistab käimasolevat menetlust ja Riigikohus on öelnud, et asjades, kus menetluse peatamine teise menetluse tõttu on asjaolusid arvestades otstarbekas, peaks kohtule jääma õigus menetlus

⁸³ RKKKm 1-23-5055, p-d 20 ja 22; TrtRnKm 2-24-12183, p 8.

⁸⁴ HMKo 1-23-3914, p 79.

⁸⁵ TrtRnKm 2-24-12183, p 8.

⁸⁶ Eesti Kaubandus-Tööstuskoda. Arvutivõrgus: <https://www.koda.ee/et/teenused/lahendame-vaidlusi-arbitraazikohtus> (18.01.2025).

⁸⁷ Pohla, A. Vahekohtu kokkuleppe tähtsus vahekohtumenetluses. – Juridica I/2014, lk 35.

⁸⁸ 2024 BALTIC PRIVATE M&A DEAL POINTS STUDY. Arvutivõrgus: <https://media.voog.com/0000/0035/9563/files/Baltic%20Private%20M%26A-Deal-Points-Study-2024.pdf> (18.01.2025), lk 19. Ülevaade käsitles aastatel 2022-2024 toimunud 179 äriühingu osaluse või aktsiate müügitehingut.

peatada,⁸⁹ on magistritöö autori hinnangul TsÜS § 45 lg 1¹ vastava hinnangu andmise osas reaalsuses vähese tähtsusega ning kaheldav, kas registripidaja praktikas seda kohaldab.

Täitemenetluses osalejad on sätestatud täitemenetluse seadustiku⁹⁰ (TMS) §-s 5. Selle sätte kohaselt võib äriühing täitemenetluses osaleda nii nõude täitmiseks esitanud isikuna (sissenõudja) kui ka isikuna, kelle vastu on täitmiseks nõue esitatud (võlgnik). Samuti ei ole välistatud, et äriühing osaleb täitemenetluses muu isikuna, kelle õigusi täitemenetlus puudutab, näiteks siis, kui äriühingul on sundtäitmist takistav õigus või nõue. TMS § 24 lg 2 kohaselt loetakse täitemenetlus alanuks täitmisteate võlgnikule kättetoimetamisega. Selle hetkeni ei ole täitemenetlus alanud ning puudub takistus äriühingu registrist kustutamiseks. Iga täiteasja kohta avatakse elektrooniline täitetoimik TMS § 33 lg 2 kohaselt, millele juurdepääs on reguleeritud kohtutäiturimäärustiku §-s 21. Antud sätte lõige 1 p 2 tagab juurdepääsu täitetoimikule kohtule, mille menetluses on tsiviilasi. Äriühingu registrist kustutamine allub hagita menetluse sätetele, mis on tsiviilasja alamliik. Vähemalt sundlõpetamise korral on praktikas ilmnenu, et kohus võtab kohtutäituri ja sissenõudjaga ühendust ning palub anda teada, mida on veel vaja teha täitemenetluse lõpetamiseks. Täitemenetluse puhul, kus laekumisi ei ole olnud ning nende saamise tõenäosus on väike, on kohtutäituri seejärel võimalus esitada kohtule teade täitemenetluse lõpetamise kohta.⁹¹ Antud põhimõtet tuleks kohaldada ka kohtunikuabide puhul, kes viivad läbi kustutamisi.

2.2.3 Pädevate isikute ja asutuste nõusolek

Viimane materiaaõiguslik piirang, mis takistab registripidajal äriühingut registrist kustutada, on pädevate isikute ja asutuste nõusoleku puudumine. Äriregistri seletuskirja kohaselt on nõusoleku saamise eesmärk tagada äriühingu suhtes pooleli oleva menetluse lõpuleviimine.⁹² ÄRS § 60 lg 2 p 3 lubab äriühingu registrist kustutada, kui selleks on andnud nõusoleku kohtu registriosakonna kodukorra alusel justiitsministri poolt määratud asutused ja isikud. Kohtu registriosakonna kodukorra § 257 näeb omakorda ette, et registriosakond esitab ühingu kustutamiseks loa saamiseks järelepärimise Maksu- ja Tolliametile. Saanud vastava järelepärimise, on Maksu- ja Tolliametil 10 tööpäeva aega, et nõustuda äriühingu kustutamisega või keelduda nõusoleku andmisest. Seejuures ei ole ÄRS § 60 lg 4 järgi Maksu- ja Tolliametil lubatud nõusoleku andmisest keelduda, kui juriidilise isiku vastu ei ole

⁸⁹ RKTkm 3-2-1-184-15, p 14.

⁹⁰ Täitemenetluse seadustik. – RT I, 31.12.2024, 49.

⁹¹ HMKm 2-23-1332, p 10.

⁹² Äriregistri seaduse eelnõu 493 SE seletuskiri, lk 27.

Maksu- ja Tolliametil nõudeid või juriidilise isiku suhtes ei ole käimas maksukontrolli. Kui aga Maksu- ja Tolliamet 10 tööpäeva jooksul nõusolekut ei anna, loetakse see antuks. Selline võimalus on ette nähtud TsÜS § 68 lg-s 4, mis näeb ette, et vaikimist loetakse tahteavalduseks, kui selle lugemine tahteavalduseks tuleneb muu hulgas seadusest, nagu tuleneb ÄRS § 60 lg-st 4 Maksu- ja Tolliametile.

Ametlikest Teadaannetes leiab kerge vaevaga kustutamishoiatuse saanud ühinguid, mille vastu Maksu- ja Tolliametil on üleval nõue maksuvõla kujul.⁹³ Enamikel juhtudel jääb taoline maksuvõlg paarisaja euro ringi, mille tekkimise alus on registripidaja määratud eelnev trahv majandusaasta aruande esitamata jätmise tõttu. Mõnel juhul küündib maksuvõlg aga kümnetesse tuhandetesse eurodesse. Magistritöö autorile teadaolevalt on vähemalt kaks sellise kustutamishoiatuse saanud äriühingut realselt äriregistrist kustutatud, ühe maksuvõlg kustutamishoiatuse saamise hetkel oli 51 280,92 eurot ning teisel 45 371,00 eurot. Pole teada, kas Maksu- ja Tolliamet on nõustunud selliste ühingute kustutamisega põhjusel, et väljavaade maksuvõla sissenõudmiseks on olematu või pole Maksu- ja Tolliamet 10 tööpäeva jooksul jõudnud keelduda kustutamiseks nõusoleku andmisest ning nõusolek loeti TsÜS § 68 lg 4 ja ÄRS § 60 lg 4 kohaselt antuks. Magistritöö autori hinnangul oleks selguse huvides tarvis regulatsiooni muuta ning sätestada, et äriühingu kustutamine ei ole võimalik kui sel on üleval maksuvõlg, välja arvatud kui Maksu- ja Tolliamet on sõnaselgelt nõustunud sellise ühingu kustutamisega. Registripidaja saab maksuvõla olemasolu hõlpsa vaevaga kontrollida ning sellise sõnastusega oleks välistatud juhtumid, kus Maksu- ja Tolliamet kustutamisega küll päri pole, kuid ei jõua kümne tööpäeva jooksul registripidajale keeldumisest märku anda.

Ühegi teise asutuse ega isiku nõusolekut kohtu registriosakonna kodukord käesoleva magistritöö kirjutamise hetkel ette ei näe. Äriregistri seletuskirjas on mainitud, et registrist kustutamisele peab nõusoleku andma ka töövaidluskomisjon ja tarbijavaidluste komisjon⁹⁴, kuid nende nõusoleku saamise nõue pole jõudnud ei äriregistri seadusesse ega ka kohtu registriosakonna kodukorda. Maaeluministeerium (praegune Regionaal- ja Põllumajandusministeerium) on äriregistri seaduse koostööstuses juhtinud tähelepanu asjaolule, et järjest enam kustutatakse registrist äriühinguid, millel on olemasolevad kohustused seoses Euroopa Liidu vahenditest saadud toetusega. Maaeluministeeriumi sõnul on tekkinud kahtlus, et mõningal juhul on majandusaasta aruannete esitamata jätmine teadlik tegevus, eesmärgiga saavutada äriühingu kustutamine. Paratamatult on aga Euroopa Liidu

⁹³ Ametlikud Teadaanded. Arvutivõrgus: <https://www.ametlikudteadaanded.ee/> (03.01.2025). Otsing „kustutamishoiatus“ kuvab ainult viimase kolme kuu jooksul avaldatud kustutamishoiatusi.

⁹⁴ Äriregistri seaduse eelnõu 493 SE seletuskiri, lk 27.

vahenditest saadud toetustest tulenevad võlgnevused seotud riigi finantskohustusega Euroopa Liidu ees. Vältimaks kohustuste langemist riigi õlule, tegi Maaeluministeerium ettepaneku näha seaduses ette, et äriühingu kustutamiseks on tarvis Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti (PRIA) eelnev nõusolek.⁹⁵ PRIA nõusolekut kustutamiseks kehtiv regulatsioon ette ei näe. Magistritöö autori hinnangul tuleks kohtu registriosakonna kodukorras minimaalselt, lisaks Maksu- ja Tolliameti nõusolekule, ette näha tarbijavaidluste komisjoni nõusolek. Seda põhjusel, et kui TMS § 2 lg 1 p 7³ näeb ette, et töövaidluskomisjoni jõustunud otsus on käsitletav täitedokumendina, mille alusel saab alustada võlgniku vastu täitemenetlust, siis tarbijavaidluste komisjoni otsus täitedokumendiks olla ei saa.

Mõned näited kohtupraktikast annavad märku, et pädevalt asutuselt nõusoleku saamise regulatsioon ei ole kohtutele täiesti selge. Harju Maakohus on lahendis 2-23-1332 ekslikult võtnud seisukoha, et ÄRS § 60 lg 2 näeb ette, et äriühingu, mille suhtes on pooleli täitemenetlus, kustutamiseks on tarvis kohtutäituri nõusolek.⁹⁶ ÄRS § 60 lg 2 p 3, täitemenetluse seadustik ega kohtu registriosakonna kodukord sellise nõusoleku saamise kohustust ette ei näe, kuigi, nagu eelnevalt mainitud, on registripidajal õigus kohtutäituriga ühendust võtta, peale mida on kohtutäituril, seda küll sissenõudja loal, võimalus võlgniku suhtes pooleli olev täitemenetlus lõpetada, mistõttu langeb ära ka kustutamise takistus. Harju Maakohus on lahendis 2-22-18699 võtnud aga veel väärama seisukoha, justkui tuleks kohtutäituril anda kohtu kustutamise taotlusele 10 tööpäeva jooksul nõusolek või keelduda nõusoleku andmisest ning kui kohtutäitur pöördumisele ei vasta, loetakse nõusolek antuks.⁹⁷ Selline lähenemine võib viia võlausaldajate huvide olulise kahjustumiseni.

2.3 MENETLUSÕIGUSLIKUD PIIRANGUD

Äriühingu kustutamisel registrist tuleb lisaks materiaalõiguslikele piirangutele arvestada ka teatud menetlusõiguslike piirangutega, mille saab jagada kaheks: pädeva isiku tehtud otsus kustutamise osas ning teavitamisega seotud kohustused ja piirangud, kus saab omakorda eristada avalikkuse teavitamist ja ühingu teavitamist. Äriregistri seletuskirja kohaselt on neist viimane eelkõige ette nähtud võlausaldajate huvide kaitse eesmärgil.⁹⁸

⁹⁵ Maaeluministeerium. Äriregistri seaduse eelnõu kooskõlastamine. Arvutivõrgus: <https://eelvoud.valitsus.ee/main#F2aS7hNe> (03.01.2025), lk 3.

⁹⁶ HMKm 2-23-1332 p 10.

⁹⁷ HMKm 2-22-18699 p-d 10–11.

⁹⁸ Äriregistri seaduse eelnõu 493 SE seletuskiri, lk 27.

Pädeva isiku poolt tehtava otsuse osas saab eristada registrikannet, mille alusel reaalne kustutamine aset leiab, ja kande tegemiseks tehtavat määrust. Mõnevõrra on praktikas tekitanud segadust, kellel on pädevus kustutamine otsustada ja vastav kanne teha. Põhiseaduse⁹⁹ § 48 lg-st 4 tuleneb oluline ühinemisvabaduse garantii, mis sätestab, et ainult kohus võib õiguserikkumise eest ühingu tegevuse lõpetada, peatada või ühingu trahvida.¹⁰⁰ Äriregistrisse saavad kandeid teha nii kohtunik kui ka kohtunikuabi, aga TsMS § 595 lg 2 sätestab juhtumid, mil kohtunikuabi peab määruse või kande tegemise üle andma kohtunikule, sätestades p-s 5, et sundlõpetamist saab otsustada vaid kohtunik. Nimetatud säte aga ei keela kohtunikuabil tegemast registrimenetlusliku kustutamise raames tehtavat kustutamise kannet. Arvestades, et samadel alustel võib registripidaja vajadusel algselt algatada ka äriühingu sundlõpetamise, on tegemist õigustatud õiguspoliitilise valikuga vältimaks kohtusüsteemi ülekoormamist. Seega on kustutamiskande ja kande aluseks oleva määruse tegemise pädevus registripidaja nimel nii kohtunikul kui ka kohtunikuabil, kes on vastavasse ametitesse nimetatud seaduses sätestatud korras.¹⁰¹

Kustutamise kande aluseks olevast määrusest peab nähtuma, et selle on teinud kohtunik või kohtunikuabi, mis tähendab, et määrusel peab olema selle teinud kohtunikuabi või kohtuniku nimi ning see peab olema digiallkirjastatud. Seejuures ei piisa, kui määrusel on pelgalt Tartu Maakohtu digitaalne tempel.¹⁰² Teisisõnu, kui äriühingule on väljastatud kustutamishoiatus, ei saa seal märgitud tähtpäeva saabumisel äriühingu kustutamine olla automatiseeritud selleks loodud arvutiprogrammi või infosüsteemi vahendusel. Kustutamishoiatuse enda võib aga ÄRS § 61 lg 1 ja ÄRS § 62 lg 1 alusel saata tähtaja möödumisel automaatselt. Antud lähenemine on õigustatud ning tagab registripidaja kohustuse enne kustutamist reaalselt veenduda kustutamist taksitavate asjaolude puudumises.

Avalikkuse teavitamise kohustuse täitmiseks tuleb registripidajal ÄRS § 60 lg 5 järgi avaldada Ametlikes Teadaannetes äriühingu registrist kustutamise kavatsuse kohta teade vähemalt kolm kuud enne äriühingu kustutamist. Äriregistri seaduse eelnõu seletuskirja kohaselt tagatakse sellisel kujul teate avaldamisega võlausaldajate teavitamine äriühingut ohustavast kustutamisest.¹⁰³ Küsitav on, kui paljud võlausaldajad teevad enda äripartnerite osas rutiinseid kontrole Ametlikes Teadaannetes, eesmärgiga tuvastada potentsiaalne kustutamise oht, et seejärel vajalikke abinõusid rakendada. Kuni 31. jaanuarini 2023. a kehtinud äriseadustiku

⁹⁹ Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT I, 15.05.2015, 2.

¹⁰⁰ Käerdi, M. jt. *Op cit.*, lk 213.

¹⁰¹ RKÜKo 2-17-10423, p-d 23, 34–36.

¹⁰² TrtRnKm 2-24-14415, p-d 15.1–15-2.

¹⁰³ Äriregistri seaduse eelnõu 493 SE seletuskiri, lk 27.

redaktsioon nägi § 60 lg-s 2 samuti ette Ametlikes Teadaannetes teavituse avaldamise, kuid, erinevalt praegu kehtivast ÄRS § 60 lg 5 regulatsioonist, võlausaldajatel oli võimalus kuue kuu jooksul registripidajale oma nõuetest äriühingu vastu teatada ning taotleda äriühingu likvideerimismenetluse läbiviimist. ÄRS § 60 lg 5 alusel avaldatud teade tuleb võlausaldajatel, kui nad sellega äriregistris kolme kuu jooksul tutvuda jõuavad, pelgalt teadmiseks võtta, ilma otsese võimaluseta enda õigusi kaitsma asuda. Võlausaldajate huvisid silmas pidades on ÄRS § 60 lg 5 sõnastus magistritöö autori arvates tagasisamm.

Saksamaal avaldab kohus kustutamise teavituse vastavalt *Handelsgesetzbuch*¹⁰⁴ §-le 10. Avalikustamise järgselt on igal isikul, kellel on õigustatud huvi vältida äriühingu kustumist registrist, FamFG § 394 lg 2 alusel õigus esitada kustutamise kavatsuse osas vastuväide. Kustutamine viiakse läbi ainult juhtudel, kui ükski isik ei ole kustutamise osas vastuväidet esitanud või kui vastuväite rahuldamata jätmise määrus lõplikult jõustub. Soomes on samuti ühingu omanikel ja võlausaldajatel *Osaakehtiölaki* 20. jao § 5 kohaselt võimalus esitada kirjalikud vastuväited ühingu registrist kustutamise osas. Magistritöö autor soovib kaaluda sarnase regulatsiooni lisamist ka Eesti õiguskorda, andes teatud huvigruppidele vastuväitega õiguse kustutamisele vastu vaielda. Äriregistri seaduse märkustega arvestamise tabelis on näha, et algselt oli plaanis lisada äriregistri seadusesse säte, mis lubas vastuväidete kandmist äriregistrisse. Justiitsministeerium loobus lõpuks vastuväite registrikaardile kandmise võimalusest, sest sellega kaasneks nende hinnangul õiguslik ebaselgus sellise vastuväite tagajärje ja toime osas.¹⁰⁵ Minimaalselt tuleks kaaluda vana regulatsiooni juurde naasmist, andes võlausaldajatele õiguse taotleda enne kustutamist likvideerimismenetlust.

Äriühingu teavitamise kohustuse täitmiseks tuleb ÄRS § 60 lg 6 kohaselt juriidilist isikut elektronposti teel teavitada tema registrist kustutamisest. Kuni 31. jaanuarini 2023. a kehtinud äriseadustik nägi § 60 lg-s 3¹ ette kõrgema standardi, sätestades, et kohtumäärus äriühingu registrist kustutamise osas tuleb äriühingule kätte toimetada, mille peale sai ühing esitada määruskaebuse. Arusaadavalt tekitab kustutamismääruse kättetoimetamine registripidajale täiendavat halduskulu ning võib teatud juhtudel osutada võimatuks. Arvestades, et äriregistri seadus võimaldab lihtsustatud korras registrisse ennistamist, on autori arvates madalam standard ehk pelgalt ühingu kustutamisest teavitamine õigustatud ning piisav.

¹⁰⁴ Handelsgesetzbuch in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 4100-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 28. Februar 2025 (BGBl. 2025 I Nr. 69) geändert worden ist.

¹⁰⁵ Äriregistri seaduse eelnõu 493 SE seletuskiri. Lisa 4 – märkustega arvestamise tabel, lk 27, 48.

3 VÕLAUSALDAJA VÕIMALUSED NÕUDE RAHULDAMISEKS REGISTRIST KUSTUTATUD ÄRIÜHINGU VASTU

3.1 VÕLASUHTEST TULENEVA KOHUSTUSE TÄITMISE NÕUE

3.1.1 Vara puudumine õigusvõime kaotamise eeldusena

Edasise analüüsi tarbeks on esmalt vaja välja selgitada, mis tingimustel äriühingu õigusvõime lõpeb, kuivõrd regulatsiooni sisu muutus oluliselt äriregistri seaduse vastuvõtmisega 1. veebruaril 2023. a. Riigikohus on alates 2012. a korduvalt öelnud, et äriühingu registrist kustutamine on äärmuslik meede, millel on ühingu jaoks rasked tagajärjed, ning seetõttu tuleb äriühingu kustutamist kasutada *ultima ratio* põhimõttel viimase abinõuna.¹⁰⁶ 2023. a jõustunud äriregistri seadus, mille käigus muuhulgas täiendati ka äriseadustikku ja tsiviilseadustiku üldosa seadust, muutis mõnevõrra seni paika pidanud Riigikohtu praktika tõlgendamist. Kui varem nägi seadus ette, et äriühingu õigusvõime tekib äriregistrisse kandmisest ning lõpeb äriregistrist kustutamisega, siis alates 1. veebruarist 2023. a kehtiv regulatsioon lisas täiendava tingimuse õigusvõime lõppemisele. ÄS § 2 lg 3 kohaselt lõpeb äriühingu õigusvõime äriregistrist kustutamisega, kui äriühingul puudub vara. Sama põhimõte on sätestatud ka tsiviilseadustiku üldosa seaduses, mille § 45 lg 2 näeb ette, et eraõigusliku juriidilise isiku registrist kustutamisega varatu juriidiline isik lõpeb.

Kuivõrd õigusvõime lõppemine ei ole enam rangelt seotud pelgalt äriühingu äriregistrist kustutamisega, leevendab see teatud määral Riigikohtu seisukohta äriühingu registrist kustutamise kui äärmusliku meetme osas. Eelnev kehtib aga ainult sellise äriühingu kohta, millel on veel vara ning seega ei ole kustutamisega sellise ühingu õigusvõime lõppenud, varatute ühingute osas ei ole alust muuta Riigikohtu praktika tõlgendust ning selle tähtsust. Olgugi, et äriühingu õigusvõime lõppemise alus ei ole enam pelgalt tolle kustutamine äriregistrist, on magistritöö autori hinnangul äriühingu kustutamine äriregistrist registripidaja algatusel raske tagajärgjega õiguslik meede, mida tuleks jätkuvalt rakendada ainult juhtudel, kui teised abinõud õigusrikkumise leevendamiseks, näiteks trahvimine, on ammendunud.

Veendumaks, et registrist kustutamisega ühingu õigusvõime reaalselt lõppeks, on 2023. a jõustunud äriregistri seadusega ette nähtud teatud vararegistritest ja andmekogudest nähtuva vara olemasolu kontroll registripidaja poolt enne äriühingu registrist kustutamist. Taoline kõige üldisemal tasemel kontroll lahendab Eesti-sisese vara puhul osaliselt varasemalt

¹⁰⁶ RKTKo 2-17-9986/48, p 17; vaataka RKTKm 3-2-1-153-12, p 10.

praktikas eksisteerinud probleemi, et vara jääb pärast äriühingu registrist kustutamist peremehetuks. Siiski ei arvesta regulatsioon olukordadega, kui kustutamissohus äriühing omab vallasasja, õigust või kohustust, mille olemasolu üheski registris või andmekogus ei kajastu, või kui äriühing omab kinnisasja, väärtabereid või osalust mõnes teises äriühingus väljaspool Eestit. Kui ühing omab sellist vara, kuid on registrist kustutatud, ei loeta ta õigusvõime automaatselt lõppenuks, sest, nagu enne öelnud, seavad ÄS § 2 lg 3 ja TsÜS § 45 lg 2 äriühingu õigusvõime lõppemise kohustuslik eeldusena ette vara täieliku puudumise. Äriregistri seaduse eelnõu seletuskirja kohaselt on vara puudumine kui õigusvõime lõppemise alus sätestatud eesmärgiga reguleerida õigussuhteid paindlikumalt nende ühingute puhul, mis on registrist kustutatud ning vältida ka teoreetiliselt peremehetu vara tekkimist.¹⁰⁷

Äriregistri seaduse eelnõu seletuskirja lugedes jääb aga mulje, et majandusaasta aruande esitamise kohustuse täitmata jätnud äriühing on seadusandja silmis automaatselt varatu ning selliste isikute likvideerimise osas puudub kolmandatel isikutel, eelkõige võlausaldajatel, nende varatuse tõttu huvi. Seetõttu on õigustatud taoliste äriühingute võimalikult efektiivne ning kiire registrist kustutamine eesmärgiga „puhastada“ register tegevusetutest ühingutest.¹⁰⁸ Magistritöö autori hinnangul ei ole taoline üldistamine õigustatud ning registripidaja ei tohiks võtta lähtekohaks eelduse, justkui oleks kõik majandusaasta aruande esitamata jätnud ühinged oma tegevuse lõpetanud ja varatud. Otsides Ametlikes Teadaannetes äriühinguid, mis on saanud kustutamishoiatuse ÄRS § 61 lg 2 järgi seoses majandusaasta aruande esitamata jätmise tõttu, leiab hõlpsa vaevaga ühinguid, millel on rohkem kui 1 töötaja, viimases kvartalis on maksustatavat käivet, tasutud on tööjõumakse ning viimase esitatud majandusaasta aruande kohaselt on vara nii aktiva kui passiva tähenduses.¹⁰⁹ Varatuse hindamisel tuleks arvestada ka äriühingu bilansis olevate kohustuste puudumist, s.o olukorda, kus ühing on piltlikult öeldes tühi kest.

Seadusandja ei ole seaduses ega äriregistri seaduse eelnõu seletuskirjas selgitanud, millistele näitajatele tuginedes vara puudumist hinnata. TsÜS §-st 66 tulenev ülddefinitsioon käsitleb varana rahaliselt hinnatavate õiguste ja kohustuste kogumit. Varana tuleb TsÜS § 66 tähenduses mõista seega nii aktivat kui passivat.¹¹⁰ Vara hulka kuuluvad muu hulgas kõik võimalikud nõudeõigused, kaasa arvatud nõuded riigi vastu.¹¹¹ TsÜS §-s 66 on sätestatud vara legaaldefinitsioon, mis kehtib tsiviilõiguses vaikimisi, kui erinormiga ei ole ette nähtud

¹⁰⁷ Äriregistri seaduse eelnõu 493 SE seletuskiri, lk 54.

¹⁰⁸ Äriregistri seaduse eelnõu 493 SE seletuskiri, lk 28.

¹⁰⁹ Ametlikud Teadaanded. *Op cit.*

¹¹⁰ Varul, P. jt. Tsiviilõiguse üldosa. Tallinn: Juura 2012, lk 314.

¹¹¹ RKTko 2-19-18842, p 15.1.

teisiti.¹¹² Näiteks raamatupidamisseadus käsitleb eraldi vara (RPS § 3 p 1) ja kohustise (RPS § 3 p 2) definitsiooni. Õiguskirjanduses on leitud, et legaaldefinitsioonist kõrvale kaldumiseks on tarvis, et sätte kontekstist on üheselt arusaadav, et vara all peetakse silmas seda ainult aktiva tähenduses.¹¹³ Magistritöö autori hinnangul ei saa TsÜS § 45 lg 2 ja ÄS § 2 lg 3 sõnastusest ja kontekstist järeldada, et äriregistrist kustutamisel lõppeb äriühingu õigusvõime ainult siis, kui tal puudub vara aktiva tähenduses, st vara olemasolu passiva tähenduses õigusvõimet registrist kustutamisel ei säilita. Selline lähenemine oleks mõistlik juhtudel, kui äriühing kustutatakse registrist likvideerimismenetluse tulemusel, vältimaks, et võlausaldajad hakkavad hulgaliselt taotlema täiendavaid likvideerimisi, kuid võib oluliselt piirata võlausaldajate huve olukorras, kus registripidaja kustutab äriühingu registrist enda algatusel likvideerimismenetlusteta.

Esineb ka magistritöö autoriga vastandlikke seisukohti. Näiteks ühinguõiguse revisjoni töögrupp on analüüs-kontseptsioonis võtnud seisukoha, et juriidiline isik peaks lõppema registrist kustutamisega üksnes eeldusel, et tal ei ole vara aktiva tähenduses.¹¹⁴ Priit Janu on enda magistritöös võtnud aga ebaselge seisukoha, et äriühing säilitab kustutamisel õigusvõime, kui tal on vara aktiva tähenduses üle 500 euro ja kui jaotamata vara aktiva tähenduses, mh nõudeõigused, on äratuntavalt perspektiivikad.¹¹⁵

Saksamaal on vaja, et kustutamisoskus ühing, mida ähvardab FamFG § 394 alusel varatuse tõttu *ex officio* kustutamine, oleks kustutamise hetkel täiesti varatu. Varatuse tõendamiseks tuleb registril faktiliselt tõendada vara puudumine. Seejuures puudub otsene seos raamatupidamisaruande esitamata jätmise ja varatuse vahel, sest Berliini kõrgeima kohtu *Kammergericht* kohaselt ei saa eeldada varatust, kui ühing jätab esitamata seaduses nõutavad dokumendid.¹¹⁶ Kui ühing on omandanud varatuse tõttu tehtud kustutamise teavituse ja reaalse kustutamise vahel täiendavat vara, on kustutamine välistatud, seejuures täiendava vara lisandumine peab olema objektiivselt usutav.¹¹⁷ Saksamaa õiguskirjanduse kohaselt on FamFG § 394 eesmärk eemaldada registrist ühingud, millel pole reaalseid varasid ning varatus hõlmab olukorda, kus ühingul puudub vara, mis omab praktilist väärtust ehk vara ainult aktiva tähenduses.¹¹⁸ Eesti Riigikohus ei ole veel seisukohta võtnud, kas varatu on

¹¹² Paal, K. TsÜSK § 66/ 3. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Komm vlj. 2. vlj. Tallinn: Juura 2023.

¹¹³ *Ibidem*. vt ka Varul, P. jt. Tsiviilõiguse üldosa, lk 314.

¹¹⁴ Käerdi, M. jt. *Op cit.*, lk 45.

¹¹⁵ Janu, P. *Op cit.*, lk 34.

¹¹⁶ KG Berliin, 06.10.2021 – 22 W 63/21, 22 W 72/21, p 2. bb).

¹¹⁷ OLG Köln, 09.02.1994 – 2 Wx 48/93, p 3 b).

¹¹⁸ MüKoFamFG/Krafka FamFG § 394. Rn 1, rn 4.

ühing, millel puudub ainult aktiva või aktiva ja passiva, kuid on Saksamaa õiguskirjandusega samal meelel majandusaasta aruande tõttu kustutamise osas, leides, et eesmärk on kustutada sellised äriühingud, mis on reaalselt varatud ega ei tegutse.¹¹⁹

Seoses õigusvõime lõppemise täiendavate kriteeriumitega tuleb mõnevõrra teistsugune tõlgendus anda ka äriregistrisse tehtavale kustutamise kandele. Kui kuni 31. jaanuarini 2023. a oli äriühingu õigusvõime rangelt seotud äriregistri kandega ehk tegemist oli konstitutiivse ehk õigust loova kandega, siis äriregistri seaduse ja tsiviilseadustiku üldosa muudatused on kustutamiskandele andnud deklaratiivse tähenduse.¹²⁰ Kui ilmneb, et registrist kustutatud äriühingul oli vara, säilib äriühingul võimalus vara omada, kuid sellise vara käsutamine on äriregistri seaduse eelnõu seletuskirja kohaselt sellistel juhtudel raskendatud.¹²¹

Õiguskirjanduses on leitud, et kuigi vara omava juriidilise isiku õigusvõime pelgalt registrist kustutamisega ei lõppe ning sellise isiku omandiõigus vara üle säilib, ei saa selline isik aktiivselt õiguskäibes osaleda seni kuni pole otsustatud sellise juriidilise isiku täiendav likvideerimine.¹²² Selline käsitus on ebaselge ja problemaatiline, sest seadus ei sõnasta kas ja millises ulatuses on äriregistrist kustutatud, kuid vara omava juriidilise isiku õiguskäibes osalemine piiratud. Õiguskirjanduse kohaselt tekib juriidilisel isikul õigus- ja teovõime üheaegselt, seejuures teovõime eelduseks on õigusvõime olemasolu.¹²³ Äriühingu õigusvõime lõppemise kumulatiivsed eeldused ei ole aga täidetud olukorras, kus äriühingul on vara, olgugi et ühing on äriregistrist kustutatud, ja seega võib väita, et säilib endisel kujul teovõime. Enne registrisse kandmist saab äriühingut käsitleda kui nii-öelda eelühingut, mis võib olla piiratud ulatuses õiguste ja kohustuste kandjaks¹²⁴, kuid on küsitav, kas eelühingu põhimõtted kohalduvad ka ühingule, mis on kord juba täieliku õigusvõime omandanud. Riigikohus on leidnud, et registrist kustutatud äriühingul säilib õigus- ja teovõime kustutamise otsuse peale kaebamiseks.¹²⁵ Arvestades, et too seisukoht võeti ajal, mil äriühingu õigusvõime oli rangelt seotud kandega äriregistrisse, ei ole välistatud, et kustutatud, kuid vara omava äriühingu õigus- ja teovõime on veel laiem.

¹¹⁹ RKTko 2-17-9986, p 19.

¹²⁰ Äriregistri seaduse eelnõu 493 SE seletuskiri, lk 74.

¹²¹ Äriregistri seaduse eelnõu 493 SE seletuskiri, lk 59.

¹²² Saare, K. TsÜSK § 45/ 3.2. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Komm vlj. 2. vlj. Tallinn: Juura 2023.

¹²³ Varul, P. jt. Tsiviilõiguse üldosa, lk 262.

¹²⁴ *Ibidem*. lk-d 262-263. Eelühing eelneb igale eraõiguslikule juriidilisele isikule, seni kuni too on omandanud täieliku õigus- ja teovõime. Eelühing saab olla kinnistusraamatusse kantud kinnisasja omanikuna, omada pangakontot ja teha muid toiminguid, mis on vajalikud asutamise eesmärgi saavutamiseks (Saare, K. TsÜSK § 24/ 3.3.2).

¹²⁵ RKTko 3-1-2-96-05, p 12.

3.1.2 Kohustuse täitmise nõue ja võlgnikust äriühingu hagemine kohtus

Seoses sellega, et kustutatud, kuid vara omava äriühingu õigusvõime ei ole lõppenud, saab esitada õigustatud küsimuse, kas võlausaldajal on sellise võlgnikust äriühingu vastu võimalik jätkuvalt rakendada võlaõiguslikke õiguskaitsevahendeid või hageda sellist võlgnikust äriühingut kohtus? Esmane eeldus mõlema jaoks on võlasuhte eksisteerimine. Õiguskirjanduse kohaselt võib võlasuhte sisuks olev sooritus seisneda nii millegi üleandmises, millegi tegemises, millegi tegemisest hoidumises kui ka hüvede kaitsmises läbi kahjulike õiguslike tagajärgede kõrvaldamise, aga ka sooritusega seotud kõrvalkohustustes.¹²⁶

Võlasuhe võib VÕS § 3 kohaselt tekkida lepingulisel alusel ehk poolte vahel privaatautonomia realiseerimise tulemusel sõlmitud õiguslikult siduvast kokkuleppest või muul seaduses sätestatud alusel, mille tekkimisel poolte tahtel määravat tähtsust ei ole, näiteks alusetust rikastumisest (VÕS § 3 p 3) või tasu avalikust lubamisest (VÕS § 3 p 5).¹²⁷ Seejuures on VÕS § 3 puhul tegemist lahtise loeteluga võlasuhte tekkimise alustest.¹²⁸ Lepingulisi nõudeid, mille tõttu registrist kustutatud äriühing on võlasuhtes võlgniku positsioonil, võib olla väga mitmel erineval alusel: äripartneriga sõlmitud tarneleping, töötajaga sõlmitud tööleping, finantsasutusega sõlmitud liisinguleping, osaniku või aktsionäriaga sõlmitud laenuleping, dividendi maksmise otsus aga ka teise äriühingu tasandil sõlmitud asutamisleping või osanike leping, mille pooleks kustutatud äriühing oli.

Võlasuhte lõppemise alused on sätestatud võlaõigusseaduse 10. peatükis, mis kohalduvad nii lepingulistele kui ka lepinguvälistele võlasuhetele.¹²⁹ VÕS § 186 ei sätesta, et võlasuhe lõppeb juriidilisest isikust võlgniku lõppemisega, erinevalt olukorrast, kus võlasuhe lõppeb füüsilisest isikust võlgniku surmaga VÕS § 186 p 7 alusel, mis lõpetab võlasuhte juhul, kui kohustust pole võimalik täita ilma füüsilisest isikust võlgniku isikliku osavõtuta. Õiguskirjanduse kohaselt puudub alus VÕS §-i 186 laiendavalt tõlgendada.¹³⁰ Riigikohus on 2005. a jõudnud samale järeldusele, leides, et äriühingu registrist kustutamine ei lõpeta võlausaldaja nõudeid kustutatud äriühingu vastu.¹³¹ Kuigi 2005. a võrreldes on tsiviilõigusesse lisandunud täiendav äriühingu õigusvõime lõppemise kohustuslik tingimus, vara puudumine, ei ole põhjust kahelda 2005. a põhimõtete kohaldamises ka kehtiva

¹²⁶ Kull, I. VÕSK § 2/ 4.1.1. Võlaõigusseadus I. Komm vlj. 1. vlj. Tallinn: Juura 2016.

¹²⁷ Kull, I. VÕSK § 3/ 4.1.. Võlaõigusseadus I. Komm vlj. 1. vlj. Tallinn: Juura 2016.

¹²⁸ *Ibidem.* § 4/ 4.

¹²⁹ Kõve, V. VÕSK 10. pkt/ 3. Võlaõigusseadus I. Komm vlj. 1. vlj. Tallinn: Juura 2016.

¹³⁰ Käerdi, M. jt. *Op cit.*, lk 74.

¹³¹ RKTko 3-2-1-29-05, p 14.

äriregistri seaduse valguses. Riigikohtu seisukohast, et äriühingu kustutamine äriregistrist ei ole äriühingu kui võlgniku vastu oleva nõude puhul õigust lõpetav ehk preklusioonitähtaeg ega ka aegumistähtaeg¹³², saab üheselt järeldada, et võlausaldaja nõue äriregistrist kustutatud äriühingu vastu jääb alles ning täitmata. Oma olemuselt saab siin paralleeli tõmmata äriühingu suhtes pankroti väljakuulutamise, mida ei saa samuti käsitleda võlasuhte lõppemise alusena.

Võlasuhte eksisteerimisest üksi ei piisa, sest VÕS § 101 lg-st 1 tulenevate õiguskaitsevahendite kasutamise üldine materiaalne eeldus on esmalt sellise olukorra tekkimine, mis võimaldab kehtivast võlasuhtest tulenevat õiguskaitsevahendit kasutada. Vastav olukord tekib, kui kehtivast võlasuhtest tulenev kohustus on muutunud sissenõutavaks VÕS § 82 lg 7 kohaselt, kohustus on täitmata ehk võlgnikust äriühing on kohustust rikkunud ning ta vastutab sellise kohustuse rikkumise eest.¹³³ Seega kui võlasuhe pole ühelgi muul alusel lõppenud, kohustus on muutunud sissenõutavaks, kuid on täitmata, ja vastutus pole välistatud, saab üheselt järeldada, et võlausaldajal on õigus nõuda äriregistrist kustutatud ühingult kohustuse täitmist VÕS § 101 lg 1 p 1 järgi või rakendada mõnd teist VÕS § 101 lg-s 1 sätestatud õiguskaitsevahendit.

Kui varasema regulatsiooni alusel, mis sidus õigusvõime registrikandega, jäi nõue kehtima õigusvõime kaotanud äriühingu vastu, siis seda enam jääb nõue kehtima äriühingu vastu, mis vara olemasolu korral sisuliselt õigusvõimet kaotanud ei olegi. Kuigi, nagu eelnevalt mainitud, ei ole Riigikohus veel võtnud seisukohta, kas vara olemasolu all tuleb mõelda ainult vara aktiva tähenduses või aktiva ja passiva tähenduses, on muudetud kujul sätted võlasuhte lõppemise kontekstis võlausaldaja õigustele sellest sõltumata täiendav kaitse. Pragmaatilisest küljest tuleb aga arvestada, et isegi kui on täidetud eeldused VÕS § 101 lg-s 1 sätestatud õiguskaitsevahendite rakendamiseks, ei ole kustutatud võlgnikust äriühingul nõuet võimalik täita, kui tal puudub vara aktiva tähenduses.

Õigusvõime säilimine tähendab TsÜS § 26 lg 1 kohaselt, et kustutatud äriühingul on jätkuvalt võime omada tsiviilõigusi ja kanda tsiviilkohustusi.¹³⁴ Õigusvõime olemasolu on omakorda eeldus tsiviilkohtumenetlusõigusvõime olemasoluks, mis annab võime osaleda tsiviilkohtumenetluses. TsMS § 201 lg 2 kohaselt on tsiviilkohtumenetlusõigusvõime igal isikul, kellel on õigusvõime tsiviilõiguse kohaselt. Olukorras, kus kustutatud äriühing omab sellist vara aktiva tähenduses, mis ei nähtu mõnest Eesti registrist või, eeldusel, et Riigikohus

¹³² *Ibidem*.

¹³³ Kõve, V. VÕSK § 101/ 7.2. Võlaõigusseadus I. Komm vlj. 1. vlj. Tallinn: Juura 2016.

¹³⁴ Saare, K. TsÜSK § 26/ 3.1.1. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Komm vlj. 2. vlj. Tallinn: Juura 2023.

ei hakka tulevikus varatust tõlgendama pelgalt läbi aktiva puudumise, olukorras, kus võlausaldajal on äriühingu vastu nõue, ei oma registrist kustutamine mõju äriühingu õigusvõimele ja seeläbi ka tsiviilkohtumenetlusõigusvõimele. TsMS § 392 lg 1 p 6 kohustab kohtul eelmenetluse käigus välja selgitama menetlusosalised ning muu hulgas veenduma nende tsiviilkohtumenetlusõigusvõime olemasolus, seejuures ei ole hagi eesmärki võimalik saavutada, kui kostjal tsiviilkohtumenetlusõigusvõime puudub.¹³⁵ Magistritöö autori hinnangul ei ole kohtul sellise kontrolli käigus alust leida, et äriregistrist kustutatud, kuid vara omaval äriühingul puudub tsiviilkohtumenetlusõigusvõime, kuivõrd pole täidetud AS § 2 lg-st 3 ning TsÜS § 45 lg-st 2 tulenevad kumulatiivsed eeldused õigusvõime kaotamiseks.

Juriidiliste isikute liigid on seaduses sätestatud *numerus clausus* põhimõttel ning ei saa väita, et äriregistrist kustutatud äriühing on õigusvõimetu õiguslik abstraktsioon, mis ei saa olla hagimenetluses pooleks. Kustutatud äriühing õiguste ja kohustuste kandjana on Eesti õiguskorras õiguslikult ebaselge konstruktsioon ning magistritöö autori hinnangul tuleks sellist äriühingut käsitleda, sõltumata registrist kustutamisest ja seni kuni on tõendatud äriühingu varatus ja seeläbi õigusvõime täielik kaotus, kustutamiseelse äriühinguna. Ringkonnakohus on kahes lahendis öelnud lakooniliselt, et registrist kustutamise järel ei saa juriidilist isikut hageda,¹³⁶ põhjendamata miks ringkonnakohus sellisele järeldusele on jõudnud. Taolise käsitlusega ei ole magistritöö autor nõus. Sarnaselt ei too juriidilise isiku lõppemine õigusjärglaseta enam kaasa tema suhtes menetluse lõpetamist TsMS § 428 lg 1 p 5 järgi, nagu see oli kuni 31. jaanuarini 2023. a kehtinud regulatsiooni alusel.

Järelikult, kui on täidetud muud tsiviilkohtumenetluse seadustikus sätestatud hagiavalduse lubatavuse eeldused ning kustutatud äriühing on tänu vara omamisele jätkuvalt õigusvõimeline ja seeläbi tsiviilkohtumenetlusõigusvõimeline, siis puuduvad alused, mis välistaksid äriregistrist kustutatud äriühingu kui võlgniku vastu kohtusse hagiavalduse esitamise. Sõltumata sellest, et võlasuhe äriregistrist kustutatud äriühinguga pelgalt kustutamise kandega ei lõppe ning magistritöö autori hinnangul säilib võimalus sellise võlgnikust äriühingu vastu kohtusse hagi esitada, on õiguslikult ebaselge ja -määrane, kuidas võlausaldajal on võimalik kehtiv nõue kustutatud äriühingu vastu realselt maksma panna. Praktikas on äriühingute kergekäeline ja kiirkorras äriregistrist kustutamine tihti toonud kaasa võlausaldaja nõuete maksmapaneku raskendamise ning võib osutuda faktiliselt raskeks, kui

¹³⁵ *Ibidem.* § 26/ 3.4.3.3.

¹³⁶ TrtRnKm 2-24-195/3, p 7; TrtRnKm 2-24-13316/4, p 7.

mitte võimatuks, võlasuhtest tuleneva kohustuse reaalse täitmiseni jõuda.¹³⁷ Eelkõige võib problemaatiliseks osutuda sellise hagi perspektiivikus, kuid õiguskirjandus ja Riigikohus on seisukohal, et perspektiivituse tõttu hagi menetlusse võtmata jätmisel on kohtul kõrgendatud põhjendamis- ja kaalumiskohustus ning menetlusse võtmisest võib keelduda vaid siis, kui asjaoludest tulenevalt ei ole nõuet võimalik rahuldada ühelgi materiaaõiguslikul alusel.¹³⁸

Eelneva kasuks räägib Riigikohtu korduvalt väljendatud seisukoht, mille kohaselt taastub äriregistris ennistatud äriühingu õigusvõime tagasiulatuvalt kustutamise hetkest ehk äriühingu õigusvõime on jätkuv ja püsiv ning äriühingu õigused ja kohustused ei ole registrist kustutamisega lõppenud.¹³⁹ Vastasel juhul, kui registrist kustutamisega lõppevad ka ühingu kohustused võlausaldajate ees, on äriühingul võimalus registrist kustutamisega hoiduda enda kohustuste täitmisest kõrvale ning hilisema ennistamisega alustada sisuliselt puhtalt lehelt.¹⁴⁰ Praegu kehtiva õigusvõime kaotamise eelduste valguses on selline Riigikohtu seisukoht küll vähemtähtis, kuid siiski annab lisakindlust võlausaldajatele võlasuhte säilimise osas.

Tuleb asuda seisukohale, et kuigi äriregistrist kustutatud võlgnikust äriühingu vastu täitmisenõude esitamine VÕS § 101 lg 1 p 1 kohaselt või tema vastu hagi esitamine kohtusse on küll formaalselt võimalik, ei ole kustutatud äriühingu vastu esitatud nõuded seni veel kohtupraktikas käsitletud leidnud. Arvestades õiguslikku ebaselgust ning et kustutatud äriühingu vastu nõude maksma panemine on õiguskirjanduse kohaselt raskendatud, on võlausaldajal eelduslikult võimalus soovitud tulemus kergemalt saavutada teisi vahendeid kasutades.

3.2 ÄRIÜHINGU ENNISTAMINE ÄRIREGISTRISSE

3.2.1 Ennistamine kustutamisjärgse likvideerimise eesmärgil

Üks äriühingu likvideerimise eesmärkidest on likvideeritava äriühingu võlausaldajate kaitsmine. Kuni 31. jaanuarini 2023. a kehtinud äriseadustik nägi § 60 lg-s 2 ette, et enne kohustuse täitmata jätnud äriühingu registrist kustutamist avaldas registripidaja Ametlikes Teadaannetes teate, millega anti võlausaldajatele kuus kuud aega teatada registripidajale oma nõuetest kustutamisoskus äriühingu vastu ning taotleda likvideerimisemenetluse läbiviimist.

¹³⁷ Kõve, V. VÕSK § 186/ 8.5. Võlaõigusseadus I. Komm vlj. 1. vlj. Tallinn: Juura 2016. Vt ka Käerdi, M. jt. *Op cit.*, lk 73.

¹³⁸ Järvekülg, I. jt. TsMSK § 371/ 3.4.7. Tsiviilkohtumenetluse seadustik II. Komm vlj. Tallinn: Juura 2017. Vt ka nt RKTko 3-2-1-177-16, p 10.

¹³⁹ RKTko 3-2-1-132-06, p 31.

¹⁴⁰ RKTko 3-2-1-88-10, p 11.

Alles siis kui ükski võlausaldaja ette nähtud kuue kuu jooksul enda nõudest teada ei andnud ja likvideerimismenetluse läbiviimist ei taotlenud, oli registripidajal õigus äriühing likvideerimismenetlusteta registrist kustutada. Kui aga vähemalt üks võlausaldaja või äriühing ise esitas kuue kuu jooksul likvideerimise taotluse, otsustas registripidaja äriühingu sundlõpetamise, millega ühtlasi kaasneb likvideerimismenetluse läbiviimine. Täna kehtiv äriregistri seadus sellist võlausaldajate huvide kaitsemehhanismi ette ei näe. Registripidajal on ÄRS § 60 lg 5 järgi säilinud kohustus avaldada Ametlikes Teadaannetes teade äriühingu registrist kustutamise osas, kuid olulise erinevusena on kaotatud ära võlausaldajate võimalus teatada enda nõuetest kustutamisoskus äriühingu vastu ja taotleda likvideerimismenetluse läbiviimist.

Praktikas tähendab see seda, et Ametlikes Teadaannetes avaldatud teate väärtus äriühingu kustutamise kavatsuse osas on minimaalne. Saanud teada võlgnikust äriühingu suhtes vastava teate avaldamisest, on võlausaldaja käsutuses olevate õiguskaitsevahendite ring piiratud. Sisuliselt ainuke võimalus, kuidas võlausaldajal on võimalus takistada äriühingu kustutamist äriregistrist koos võlausaldaja nõudega, on saavutada ÄRS § 60 lg-s 2 sätestatud olukord, mil äriühingu äriregistrist kustutamine ei ole lubatud. Realistlikult on võimalik see saavutada kahel viisil: kas alustades võlgnikust äriühingu vastu täitemenetlust, eeldusel, et võlausaldaja käsutuses on mõni TMS § 2 lg-s 1 sätestatud täitedokument, või hageda võlgnikust äriühingut kohtus. Ka viimast varianti on võimalik rakendada ainult eeldusel, et võlausaldaja nõue võlgnikust äriühingu vastu on muutunud sissenõutavaks. On arusaadav, et seadusandja on teinud sellise õiguspoliitilise valiku eesmärgiga vähendada registri töökoormust, mis kaasneb koormava, pika ja kalli likvideerimismenetlusega. Saab nõustuda, et ühe kustutamise kohta kuluv ressurss on märgatavalt vähenenud, kuid seda on tehtud võlausaldajate huvide arvelt.

Tulenevalt sellest, et registripidajal on võimalus äriühing registrist kustutada ilma likvideerimismenetluseks üleskutset esitamata ning likvideerimismenetlust läbi viimata, peab äriregistri seaduse eelnõu seletuskirja kohaselt olema võimalus taotleda likvideerimismenetluse läbiviimist juhul, kui ilmneb, et kustutatud äriühingul on vara, mis ei nähtunud ühestki Eesti registrist.¹⁴¹ Seetõttu lisati äriregistri seadusesse § 65, mis näeb sõnaselgelt ette, et kustutatud äriühing on võimalik äriregistrisse ennistada nii täiendavaks likvideerimiseks (lg 1, selline võimalus säilis varasema regulatsiooni alusel) kui ka esmakordseks likvideerimiseks (lg 2), millest teine tuleb praktikas kohaldamisele äriühingu likvideerimismenetlusteta kustutamisel majandusaasta aruande esitamise kohustuse või

¹⁴¹ Äriregistri seaduse eelnõu 493 SE seletuskiri, lk-d 29–30.

kontaktsiku määramise kohustuse rikkumise tõttu.¹⁴² Riigikohus on juba 2002. a öelnud, et äriühingu lõpetamine ilma likvideerimismenetluseta ei välista kustutamisjärgse täiendava likvideerimise läbiviimist, olgugi et sõnaselge regulatsioon varasemalt puudus.¹⁴³

Osaühingu puhul on kustutamisjärgne likvideerimine reguleeritud ÄS § 218 lg-tes 2 ja 3 ning aktsiaseltsi puhul ÄS § 381 lg-tes 2 ja 3. Mõlema kapitaliühingu liigi vastava regulatsiooni sõnastus on sama ning seega tuleb edaspidi tehtud viiteid osaühingu kustutamisjärgse likvideerimise osas analoogia korras kohaldada ka aktsiaseltsi kustutamisjärgse likvideerimise kohta ning kõik viited ÄS § 218 vastavale lõikele tähendavad ka ühtlasi viidet ÄS § 381 samaväärse lõike osas.

Kuigi ÄS § 218 lg-d 2 ja 3 räägivad „täiendavatest likvideerimisabinõudest“, „täiendavast likvideerimisest“ ja „varasemast“ likvideerimismenetlusest, viidates justkui sellele, et sätted tulevad kohaldamisele ainult juhul, mil osaühingu esmane likvideerimine on juba aset leidnud, ei tohi magistritöö autori hinnangul ÄS § 218 lg-te 2 ja 3 sisustamisel piirduda ainult sätete grammatilise tõlgendamisega. Selle kasuks räägib ka ÄRS § 65 lg 2, mille kohaselt ÄRS § 65 lg 1 alusel läbi viidav täiendav likvideerimine kohaldub ka juhtudel, mil likvideerimist ei ole läbi viidud. Kuni 31. jaanuarini 2023. a kehtinud ÄS § 60 lg 5 nägi sõnaselgelt ette, et majandusaasta aruande esitamata jätmise tõttu äriühingu likvideerimismenetluseta registrist kustutamisel on vara ilmnemisel võimalik likvideerimise läbiviimine. Sarnaselt tuleb tõlgendada ka ÄS § 218 lg-d 2 ja 3, sest vastasel juhul oleks võlausaldajatelt ja teistel huvitatud isikutelt võetud võimalus taotleda täiendava likvideerimise läbiviimist äriühingu suhtes, mis on registrist kustutatud ÄRS §-de 61 või 62 alusel. Lisaks kustutamise ajal eksisteerinud varade jagamisele, on õiguskirjanduses toodud täiendava likvideerimise olulise eesmärgina välja võlausaldaja võimalus esitada ühingu kaudu kahju hüvitamise nõue juhatuse liikme vastu.¹⁴⁴ Seega on võlausaldaja huvides instituudi säilimine ka juhtudel, kus äriühingu esmast likvideerimist pole aset leidnudki.

Täiendavat likvideerimist on ÄS § 218 lg 2 järgi võimalik nõuda huvitatud isikul. Kuivõrd ÄS § 218 lg 3 seab võlausaldaja vastavale nõudeõigusele täiendavad lisatingimused, ei ole põhjust kahelda, et kustutatud äriühingu võlausaldaja on üks huvitatud isik ÄS § 218 lg 2 kontekstis. Teisteks huvitatud isikuteks on osanikud või aktsionärid,¹⁴⁵ kustutamise hetke

¹⁴² Saare, K. TsÜSK § 45/ 3.3. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Komm vlj. 2. vlj. Tallinn: Juura 2023.

¹⁴³ RKTko 3-2-1-42-02, p 9. Vt ka nt TlnRnKm 2-21-5247/7, p 5.

¹⁴⁴ Saare, K. jt. (viide 15), vnr 1648.

¹⁴⁵ Saare, K. TsÜSK § 45/ 3.3. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Komm vlj. 2. vlj. Tallinn: Juura 2023.

seisuga äriühingu juhatuse liikmeks olnud isik, nõukogu liige ning isik, kelle kinnisasja koormab kustutatud äriühingu asjaõigus.¹⁴⁶

Täiendava likvideerimise läbiviimise põhiline materiaalne eeldus on äriühingul jaotamata vara olemasolu, mille faktilise olemasolu põhistamine on võlausaldaja kohustus, kelle esitatud tõenditest peab usaldusväärselt selguma, milline vara ja millise väärtusega äriühingule kuulub.¹⁴⁷ Vara legaaldefiniitsioon TsÜS § 66 järgi hõlmab nii rahaliselt hinnatavaid õigusi kui ka kohustusi, kuid täiendava likvideerimise kontekstis on kohtupraktika ebaselge. Ringkonnakohus on esmalt leidnud, et kui äriühingul on vara ainult kohustuste mõttes, siis ei ole alust likvideerimismenetluse algatamiseks¹⁴⁸, kuid aasta hiljem on öelnud, et varaks, mis tingib likvideerimismenetluse läbiviimise vajaduse, saavad olla ka kohustused.¹⁴⁹

ÄS § 218 lg-st 3 tulenevad täiendavad materiaalsed eeldused, mis tingimustel on äriühingu võlausaldaja õigustatud nõudma täiendavat likvideerimist. Kuigi ÄS § 218 lg 3, õiguskirjandus ega senine kohtupraktika sellele otsesõnu ei viita, saab loogiliselt tuletada, et lõiget tuleb sisustada ja tõlgendada vastavalt registripidaja algatusel äriühingu likvideerimismenetluseta kustutamise olemusele. Seetõttu ei ole võlausaldajal võimalik ega ka vajalik põhistada, et ta nõue jäi likvideerimismenetluses rahuldamata, kuivõrd *ex officio* kustutamise korral äriühingu likvideerimismenetlust läbi ei viida. Järelikult on vaja võlausaldajal ÄS § 218 lg 3 järgi põhistada oma nõude olemasolu ja kas põhistada, et tema nõuet ei ole muul viisil võimalik rahuldada ning täiendava (antud kontekstis esialgse) likvideerimise käigus on võimalik ta nõue rahuldada või alternatiivselt tõendada, et ühingu ei tohtinud vaidluse tõttu nõude üle registrist kustutada. Teist alternatiivi on kohtupraktikas seni sisustatud käimasoleva kohtumenetluse ajal ühingu registrist kustutamisega, kuid 1. veebruaril 2023. a jõustunud regulatsiooni valguses, mis takistab ÄRS § 60 lg 1 p 2 ja TsÜS § 45 lg 1¹ alusel käimasoleva kohtumenetluse tõttu äriühingu registrist kustutada, on alternatiivse eelduse osatähtsus väiksem. Magistritöö autori hinnangul on teoreetiliselt võimalik, et tulevikus hakkab kohus alternatiivset eeldust sisustama läbi käimasoleva vahekohtu menetluse ajal ühingu äriregistrist kustutamise, mis on küll kustutamist takistav asjaolu, kuid, nagu eelnevalt leitud, mille puudumist on registripidajal võimatu kontrollida.

¹⁴⁶ Tšitškan, A., *Op cit.*, lk-d 46, 48 ja 50.

¹⁴⁷ Vt nt TrtRnKm 2-24-4327, p 5; TlnRnKm 2-21-9535/35, p 11; TrtRnKm 2-16-18751/5, p 6.

¹⁴⁸ TrtRnKm 2-12-26047/9, p 6.

¹⁴⁹ TlnRnKm 2-13-37530/17.

Nõude olemasolu ja selle rahuldamise võimalikkuse põhistamine TsMS § 235 kohaselt eeldab kohtule väidete põhjendamist selliselt, et põhjenduse õigsust eeldades saab kohus lugeda väite usutavaks. Täiendava likvideerimise kontekstis ÄS § 218 lg 2 kohaselt on kohtupraktikas võetud seisukoht, et eelduste põhistamise tarbeks peab võlausaldaja esitama kohtule võlgnevuse tekkimise asjaolud, võlgnevuse summa, seostatavad kuupäevad, kokkulepitud asjaolud ning muud asjaolud ja andmed selle kohta, mille pinnalt saab kohus asjaolusid hinnates veenduda avaldaja kui võlausaldaja nõude faktilise eksisteerimise osas ning nõude rahuldamise eeldatavas tõenäosuses.¹⁵⁰ Samuti on kohtupraktikas tunnistatud võimalust nõuda täiendavat likvideerimist ja seeläbi pankrotti ÄS § 210 alusel, kui võlausaldaja on veendunud, et äriühingu pankroti korral oleks võimalus võita tagasi võlausaldajaid kahjustavad tehingud ja toimingud ning seeläbi rahuldada võlausaldaja nõue.¹⁵¹

Seadusandja ei ole ette näinud ajalist piirangut võlausaldaja õigusele nõuda täiendavat likvideerimist. Kui kõik täiendava likvideerimise alustamise eeldused on täidetud, teeb kohus määruse ning ennistab äriühingu täiendava likvideerimise tarbeks tagasi äriregistrisse, määrates seejuures äriühingu likvideerijad. Edasine likvideerimismenetlus jätkub TsÜS § 41 jj ja äriseadustikus likvideerimise osas sätestatud norme järgides. Kui aga likvideeritava ühingu varast ei jätku võlausaldajate kõigi nõuete rahuldamiseks, tuleb likvideerijatel ÄS § 210 (osaühingu puhul) või ÄS § 373 (aktsiaseltsi puhul) esitada pankrotiavaldus. Sellegipoolest tuleb arvestada TsMS § 172 lg 6 põhimõttega, et likvideerijat ei ole võimalik määrata, kui kustutatud äriühingu varast ei ole võimalik katta likvideerimismenetluse kulud ning võlausaldaja keeldub kulude katteks kandma kohtu deposiiti nõutud summa. Likvideerija määramata jätmisel ei saa toimuda ka likvideerimismenetlust. Isegi kui likvideerija määratakse, võib praktikas komistuskiviks osutuda likvideerimismenetluse edukus, eriti juhtudel kui likvideerija ei ole endine juhatuse liige ning ligipääs vajalikele dokumentidele puudub või on piiratud dokumentide pealt võimatu likvideerimist edukalt läbi viia.

3.2.2 Ennistamine tegevuse jätkamise eesmärgil

Ennistamine likvideerimise eesmärgil on üks võimalus äriregistri seaduse 5. ptk 5. jaos sätestatud ennistamise regulatsiooni võlausaldajate huvides rakendada, eesmärgiga saada kustutatud äriühingu vastu nõue rahuldatud. Teine potentsiaalselt võlausaldaja kasutuses olev

¹⁵⁰ TrtRnKm 2-24-3704/07, p 5; TrtRnKm 2-24-4317/6 p 4.

¹⁵¹ HMKo 2-13-39687/47, p 18.

ennistamise vahend on aga ennistamine tegevuse jätkamise eesmärgil, mis võib eelkõige tulla kohaldamisele, kui likvideerimist pole võimalik läbi viia.

Äriregistri seaduse eelnõu seletuskirja kohaselt peab õigusliku tasakaalu säilimiseks olema võimalik kustutatud äriühing kiirendatult ning paindlikumalt registrisse ennistada ka tegevuse jätkamiseks, mitte ainult likvideerimise eesmärgil.¹⁵² Eelkõige on lihtsustatud korras ennistamine õiguslikult vajalik, sest kiirendatud korras äriühingu registrist kustutamine võib oluliselt halvata äriühingu edasise tegutsemise ning võib teatud juhtudel olla tingitud objektiivsetest asjaoludest, mis ei ole äriühingu kontrolli all. Kuni 31. jaanuarini 2023. a kehtinud äriseadustiku regulatsioon sellist võimalust ette ei näinud, rõhutades, et juba kord sundlõpetatud ja registrist kustutatud äriühingu tegevuse jätkamine ei ole kooskõlas sundlõpetamise eesmärgiga, isegi kui ükski võlausaldaja äriühingu likvideerimist ei taotlenud.¹⁵³ Tallinna ringkonnakohus on 2014. a tehtud kohtumääruses selgitanud, et majandusaasta aruande esitamata jätmise tõttu registrist kustutatud osaühingu saab küll ennistada registrisse täiendava likvideerimise läbiviimise eesmärgil, kuid peale vastava kande tegemist ei ole osaühingu osanikel õigust võtta vastu otsust osaühingu tegevusega jätkata ÄS § 217 alusel (aktsiaseltsi puhul on vastav regulatsioon sätestatud ÄS §-s 380). Kohus selgitas, et sundlõpetatud äriühingu tegevuse jätkamist ei ole võimalik saavutada äriseadustiku sätete kohaselt, mis kehtivad äriühingule, mille tegevuse on omanikud vabatahtlikult lõpetanud.¹⁵⁴

Alates 1. veebruarist 2023. a jõustunud äriseadustik näeb §-s 64 ette võimaluse äriühing registrisse ennistada nüüd ka tegevuse jätkamise eesmärgil, kui äriühing on kustutatud majandusaasta aruande esitamata jätmise tõttu või kontaktisiku puudumise tõttu. Äriregistri seaduse eelnõu seletuskirja kohaselt on tegevuse jätkamise eesmärgil registrisse ennistamise eesmärk sundida ühelt poolt küll äriühinguid täitma aruannete ja andmete esitamise kohustus, kuid võimaldada tegevuse jätkamine nendel äriühingutel, mis seda soovivad. Seetõttu on tehtud samm edasi piiratud regulatsioonist, mis võimaldab registrisse ennistamist ainult likvideerimise eesmärgil.¹⁵⁵ Registrisse ennistamise regulatsiooni paindlikumaks muutmine on magistritöö autori hinnangul tervitatav ning samm õiges suunas, lubades sisuliselt

¹⁵² Äriregistri seaduse eelnõu 493 SE seletuskiri, lk 29.

¹⁵³ RKTKm 3-2-1-153-12, p 10.

¹⁵⁴ TlnRnKm 2-14-58060, p 5.

¹⁵⁵ Äriregistri seaduse eelnõu 493 SE seletuskiri, lk 29.

äriühingul jätkata sealt, kust see oma tegevusega pooleli jäi. Siiski võib juba pelgalt registrist kustutamise fakt mõjuda äriühingu majandustegevusele negatiivselt.¹⁵⁶

Võlausaldajat aga pelgalt teadmine, et äriühingut on võimalik registrisse ennistada tegevuse jätkamise eesmärgil, nõude rahuldamisele lähemale ei vii. Kustutatud äriühingu tegevuse jätkamine tuleb otsustada osanike (ÄS § 217¹ lg 1) või aktsionäride (ÄS § 380¹ lg 1) tasandil, mõlemal puhul loetakse otsus vastu võetuks kui selle poolt on antud vähemalt 2/3 häältest. Vastavasisuline osanike otsus on registripidajale esitatava ennistamise avalduse rahuldamise kohustuslik eeldus. Ennistamise avaldusega koos tuleb registripidajale esitada veel puuduvad andmed ehk seni esitamata majandusaasta aruande(d) või kontaktisiku andmed koos kontaktisikuks olemise perioodiga. ÄRS § 64 alusel ennistamine on võimalik ka siis, kui juriidiline isik on registrist kustutatud aruande esitamata jätmise tõttu enne 1. veebruari 2023. a, s.o varasema äriseadustiku regulatsiooni alusel, sest uue ja vana regulatsiooni eesmärk ja sisu säilis endisel kujul ja registritoimingute tegemisel tuleb ÄRS § 4 lg 1 ja TsMS § 6 kohaselt kohaldada kehtivat seadust.¹⁵⁷

Kuigi äriühingu ennistamine registrisse tegevuse jätkamise eesmärgil on magistritöö autori arvates vajalik ja õigustatud, ei ole seadusandja võlausaldajatele ennistamise saavutamise lihtsaks teinud. Praktikas on selge, et suurem osa kustutamisi on saavutatud tahtliku tegevusega eesmärgiga vältida äriühingu likvideerimismenetluse läbi viimist, ning on naiivne loota, et kustutamise järgselt otsustavad omanikud äriühingu registrisse ennistada pelgalt võlausaldajate huvisid silmas pidades. Kuivõrd ennistamise tarbeks on vajalik äriühingu osanike või aktsionäride kvalifitseeritud enamuse nõusolek (ÄS § 217¹ lg 1, ÄS § 380¹ lg 1), on ka vähemusomanikest võlausaldajad pandud keerulisse olukorda. Kui aga võlausaldaja ei kuulu äriühingu omanike ringi, võib olla sisuliselt võimatu saavutada äriühingu ennistamine registrisse tegevuse jätkamiseks.

Võlausaldaja puhul, kes on ühtlasi äriühingu (vähemus)omanik, on võimalik siiski teatud juhtudel saavutada äriühingu ennistamine äriregistrisse isegi siis, kui enamusomanik(ud) ei ole huvitatud äriühingu registrisse ennistamise otsuse vastuvõtmisest. Selleks tuleb saavutada olukord, kus enamusomaniku või -omanike tahteavaldus(ed) on TsÜS § 68 lg 5 alusel asendatud kohtulahendiga. Tahteavalduse asendamist kohtulahendiga on põhjalikult uurinud oma magistritöös Maris Vutt, kes on leidnud, et tahteavalduse asendamiseks peab omanikul

¹⁵⁶ Voog, K. *Op cit.*, lk-d 52, 54–56.

¹⁵⁷ TrtRnKm 2-23-4015, p 10.

olema kohustus teatud viisil hääletada, mis tuleneb kas seadusest, põhikirjast, hääletamiskokkuleppest või hea usu põhimõttest. Vutt leidis, et majandusaasta aruande kinnitamise kohustus on äriühingu omanike seadusest tulenev kohustus, kuid ainult juhtudel, mil puuduv aruanne on nõuetekohaselt koostatud ning nõuetekohaselt omanikele kinnitamiseks esitatud.¹⁵⁸ Seega on sellisel juhul tahteavalduse asendamise saavutamise eeltingimuseks, et osaühingu (ÄS § 179 lg 1) või aktsiaseltsi (ÄS § 331) juhatus on üldsegi koostanud nõuetele vastava majandusaasta aruande. Riigikohus on 2018. a tehtud kohtulahendis öelnud, et kohustus hääletada majandusaasta aruande kinnitamise otsuse poolt saab tuleneda ka hea usu põhimõttest vastavalt TsÜS §-dele 32 ja 138. Antud kohtulahendis puudutas vaidlus asjaolu, et üks aktsionär, kellele kuulus 50% aktsiatest, keeldus majandusaasta aruannete kinnitamise poolt hääletamast, sest ta soovis saavutada aktsiaseltsi äriregistrist kustutamine läbi sundlõpetamise. Riigikohus ütles, et aktsionäril ei ole õigust blokeerida majandusaasta aruande kinnitamist eesmärgiga saavutada sundlõpetamine.¹⁵⁹

Ennistamise otsustamine ei ole, erinevalt majandusaasta aruande kinnitamisest, kohustus, mis tuleneb seadusest, kuid taoline kohustus võib tuleneda hea usu põhimõttest. Õiguskirjanduses on öeldud, et TsÜS §-des 32 ja 138 sätestatud hea usu põhimõtte kohustuse sisuks on äriühingu omanike kohustus panustada äriühingu juhtimisse ning mitte kahjustada äriühingu ega teiste omanike huve. Üksteise õigustatud huve tuleb arvesse võtta ning selline kohustus suureneb vastavalt äriühingu omaniku võimaliku mõjuga äriühingule. Seejuures on omanikel kohustus rakendada abinõusid, mis kaitsevad äriühingu huve ning säilitavad selle tegutsemisvõime.¹⁶⁰ Vutt leidis lisaks, et hea usu põhimõttest saab tuletada kohustuse hääletada sellise abinõu poolt, mis on tarvis ühingu säilitamiseks ning on objektiivselt mõõdapääsmatu ja kohustuslik ühingu huvide seisukohalt.¹⁶¹ Magistritöö autori hinnangul saab eeltoodud põhimõtteid kohaldada ka tahteavalduse asendamiseks, et võtta vastu otsus, millega otsustatakse registrist kustutatud osaühingu või aktsiaseltsi registrisse ennistamine tegevuse jätkamiseks. Objektiivselt ei ole ühtegi muud varianti äriühingu tegevuse jätkamiseks peale vastavasisulise otsuse vastuvõtmise, samuti on selline otsus eelduslikult äriühingu huvides. Oluline on siinkohal eristada äriühingu huve, milleks on õigusvõime säilitamine, ning omanike huve, mis võivad kohati vastanduda ühingu huvidele ja seeläbi üldse põhjustada äriühingu kustutamise registrist likvideerimismenetlust läbi viimata.¹⁶²

¹⁵⁸ Vutt, M. Osaniku ja aktsionäri hääletamiskohustus ning hääle asendamine kohtulahendiga. Magistritöö. Juhendaja Kalev Saare. Tartu: Tartu Ülikool 2017, lk 18–19.

¹⁵⁹ RKTko 2-17-9986, p-d 12, 16–17.

¹⁶⁰ Saare, K. jt. (viide 15), vnr-d 1080–1083.

¹⁶¹ Vutt, M. *Op cit.*, lk 28.

¹⁶² Saare, K. jt. (viide 15), vnr 1088.

Riigikohus on lahendis 2-17-9986 leidnud, et tahteavalduse asendamine tulenevalt hea usu põhimõttest ei vaja, et teistele omanikele oleks reaalselt kahju tekkinud, vaid piisab ühingu jaoks raske tagajärje tekitamise eesmärgist.¹⁶³ Kuivõrd äriühingule antakse enne registrist kustutamist täiendav aeg puuduste kõrvaldamiseks, saab nentida, et iga selline kustutamine on kunstlikult tekitatud eesmärgiga saavutada ühingu jaoks raske tagajärg, milleks on registrist kustutamine. Võlausaldajast äriühingu (vähemus)omanik saab seetõttu nõuda teiste omanike TsÜS § 68 lg 5 järgset tahteavalduse asendamist kohtulahendiga, et võetaks vastu otsus äriühingu tegevuse jätkamiseks ja registrisse ennistamiseks.

Tuleb aga nentida, et pelgalt tahteavalduse asendamise võimalikkus aitab võlausaldajat ainult osaliselt. Kui kustutatud äriühingu juhatus üldkoosolekut kokku ei kutsu, on võimalik nõuet maksta panna ainult juhul, kui vähemusomanikule kuulub vähemalt 1/10 osa- või aktsiakapitalist, et tal oleks võimalik nõuda üldkoosoleku kokku kutsumist.¹⁶⁴ Isegi kui see eeldus on täidetud, on ennistamise tarbeks ÄRS § 64 lg 1 järgi vaja, et registripidajale esitataks puuduvad andmed. Majandusaasta aruande saab küll registrile esitada kinnitamata kujul, kuid seda ainult juhul, kui äriühingu juhatus on aruanded nõuetekohaselt koostanud. Kontaktisiku määramise kohustus on aga ÄRS § 24 lg 1 kohaselt juriidilisel isikul endal ehk teiste omanike tahteavalduse asendamisega pole võimalik saavutada tegevuse jätkamine kui äriühing on kustutatud puuduva kontaktisiku tõttu. Tuginedes aga eelnevale käsitlusele, et lähtuda tuleb ühingu üldistest huvidest ja õigusvõime säilitamisest, leiab magistritöö autor, et samadele põhimõtetele tuginedes saab omanik kohustada ka äriühingut kontaktisikut määrama.

Hea usu põhimõte on sätestatud aga ka VÕS § 6 lg-s 1, mis näeb ette, et võlausaldaja ja võlgnik peavad teineteise suhtes käituma hea usu põhimõttest lähtuvalt. Tekib õigustatud küsimus, kas registrisse ennistamine tegevuse jätkamise eesmärgil on võimalik saavutada ka võlausaldajal, kes ei kuulu ühingu omanike ringi, kuid kes tugineb VÕS § 6 lg-le 1 koostoimes TsÜS §-ga 138? Teema spetsiifilisuse tõttu puudub antud küsimuse osas kohtupraktika. Õiguskirjanduses on leitud, et VÕS § 6 lg-s 1 sätestatud hea usu põhimõtte kui õiguse üldpõhimõtte kohaselt ei ole lubatud võlgnikul enda jaoks soodsat õiguspositsiooni kuritarvitada, omandamaks seeläbi mingi eelis.¹⁶⁵ Kuigi VÕS § 6 lg 1 käsitleb võlausaldaja ja võlgniku, antud kontekstis kustutatud äriühingu, vahelist õigussuhet, on õiguskirjanduses leitud, et õiguse analoogia põhimõtte võimaldab heas usus käitumist laiendada ka

¹⁶³ RKTko 2-17-9986, p 18.

¹⁶⁴ Vutt, M. *Op cit.*, lk 45.

¹⁶⁵ Kull, I. VÕSK § 6/ 4.2.3.1.–4.2.3.2. Võlaõigusseadus I. Komm vlj. 1. vlj. Tallinn: Juura 2016.

kolmandatele isikutele, kelle käitumine võib mõjutada võlasuhte poolte õigusi ja kohustusi.¹⁶⁶ Arvestades, et registrist kustutamise on põhjustanud äriühingu omanike tegevusetus, leiab magistritöö autor, et hea usu põhimõttest saaks tuletada ka võlausaldaja, kes ei kuulu ühingu omanike ringi, õiguse nõuda äriühingu omanikelt ühingu ennistamist registrisse. Lõppsõna jääb kohtule, kuivõrd hea usu põhimõtte üks funktsioon on ühtlasi kohtupraktika arendamise kaudu uute õiguskaitsevahendite loomine.¹⁶⁷

Kui kõik eelnevalt mainitud eeldused on täidetud, saab äriühingu registrisse ennistada tegevuse jätkamiseks kolme aasta möödudes kustutamiskande tegemisest, tasudes 200 euro suuruse riigilõivu. Arvestades, et pea sama suur on riigilõiv uue ühingu asutamisel, on pahatahtlikel isikutel võimalus süsteemi ära kasutada ning alustada uue ühinguga puhtalt lehelt. Magistritöö autor ei toeta aga uue ühingu asutamise riigilõivu suurendamist, kuivõrd see piirab oluliselt põhiseaduslikku ühinemisvabadust. Selle asemel tuleks eelistada lahendust, mis piirab juhatuse liikmel ja kustutatud äriühingu omanikel asutada uusi äriühinguid või saada juhatuse liikmeks uutes äriühingutes.

Peale ühingu registrisse ennistamist tegevuse jätkamiseks on võlausaldajal võimalik oma nõue maksmata panna kasutades kõiki võlaõiguslikke õiguskaitsevahendeid. Tuleb aga asuda seisukohale, et ennistamine tegevuse jätkamise eesmärgil, saavutatud tahteavalduse asendamisega või mõnel muul viisil, on efektiivne ainult olukorras, kui äriühingu ennistamist nõudev võlausaldaja on veendunud, et ennistamisel oleks äriühing võimeline ka kohustust täitma. Protsessi keerukuse ja ebamäärasuse tõttu tuleks magistritöö autori hinnangul eelistada kustutatud äriühingu likvideerimise nõudmist. Seadus ega äriregistri seaduse eelnõu seletuskiri ei täpsusta, mis saab olukorras, kui äriühingu kustutamise järgselt taotleb huvitatud isik äriühingu likvideerimist, kuid paralleelselt on esitatud avaldus äriühingu registrisse ennistamiseks tegevuse jätkamise eesmärgil. Ühinguõiguse üldpõhimõtte järgi tuleb vastandlike huvide korral eelistada ühingu üldisi huve.¹⁶⁸ Magistritöö autor nõustub sellise käsitlusega, et eelistada tuleb tegevuse jätkamist, mille edukus on ühtlasi kasulikum äriühingu võlausaldajatele.

¹⁶⁶ *Ibidem.* § 6/ 4.1.3.

¹⁶⁷ *Ibidem.* § 6/ 4.2.1.

¹⁶⁸ RKTko 3-2-1-89-14, p 36.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli analüüsida võlausaldajate huvide kaitset osaühingute ja aktsiaseltside äriregistrist likvideerimismenetluseta kustutamisel registripidaja algatusel, täpsemalt materiaals- ja menetlusõiguslikke piiranguid, mis takistavad registripidajal äriühingut registrist kustutada, ning võlausaldajate võimalusi nõude realiseerimiseks, kui võlgnikust äriühing on registrist kustutatud koos täitmata nõudega, ning jõuda järeldusele kas 1. veebruaril 2023. a jõustunud äriregistri seadus tagab võlausaldajate huvide kaitse. Töös otsiti vastust kahele uurimisküsimusele. Esiteks, kuidas tuleb sisustada ning kuidas on seni kohtupraktikas sisustatud ÄRS § 60 lg-s 2 ja TsÜS § 45 lg-s 1¹ sätestatud äriühingu registrist kustutamise piiranguid ning teiseks, millistel alustel ja eeldustel on võlausaldajatel kehtiva regulatsiooni alusel võimalus äriregistrist kustutatud võlgnikust äriühingu vastu täitmata nõue maksmata panna. Magistritöö uurimisprobleemi analüüsimisel jõudis autor järgmistele järeldustele.

Äriühingu kustutamine äriregistrist registripidaja algatusel toimub likvideerimismenetlust läbi viimata. Seeläbi on võlausaldajad pandud olulisemalt kehvasse positsiooni võrreldes sund- või vabatahtliku ühingu lõpetamisega, kus üldjuhul viiakse läbi likvideerimismenetlus, mille raames antakse mh võlausaldajatele võimalus panna maksmata enda nõuded võlgnikust äriühingu vastu. Paratamatult suureneb aga likvideerimismenetluse läbiviimisega halduskulu, mis juba niigi koormatud registripidajale lisatööd tekitab. Seetõttu on õigustatud ja vajalik anda registripidajale lihtsustatud korras äriühingute kustutamise võimalus, kuid registripidaja uuenenud praktika, mille kohaselt kustutatakse seaduse nõudeid mittetäitnud ühingud sisuliselt kontrollimatult, on niigi hapralt kaitstud võlausaldajate õiguslikku positsiooni veelgi nõrgendanud. Kustutamisest on mõjutatud ka aktiivset äritegevust omavad äriühingud, mitte ainult tegevusetud ühingud, kuigi registripidaja on võtnud vastupidise eelduse.

Ex officio kustutamine saab toimuda ÄRS § 61 alusel majandusaasta aruande esitamata jätmise tõttu või ÄRS § 62 alusel kontaktisiku määramata jätmise tõttu. Mõlemal juhul on äriühingu registrist kustutamiseks tarvis nelja kumulatiivse eelduse täitmine. Kuigi eeldused on arusaadavalt sõnastatud ning annavad ühinguks, mis tõesti soovib majandustegevusega jätkata, piisavalt aega puuduste kõrvaldamiseks, on mõnevõrra ebaselge kinnitamata majandusaasta aruande esitamise õiguslik tähendus ÄS § 179 lg 4 või ÄS § 334 lg 2² järgi. Samuti leidis autor, et ÄRS § 62 lg 2 sõnastust tuleks täpsustada ning sätestada see järgnevalt: „Juriidilise isiku võib registrist kustutada, kui juriidiline isik registripidaja antud tähtaja

jooksul, mille kestus on vähemalt kolm kuud, ei määra kontaktisikut.“ Mõlema kohustuse täitmata jätmisel on registripidajal kaalutusõigus registrist kustutamise asemel trahvida äriühingut ja kõiki isikuid, kes on kohustatud ühingu nimel andmeid ja dokumente esitama, muu hulgas ka äriühingu juhatuse liikmeid ja omanikke, mida tuleks eelistada teatud juhtudel kustutamise alternatiivina, või algetada äriühingu sundlõpetamine.

Kuivõrd registripidajal on õigus kohustust mitte täitnud äriühing kiirendatud korras registrist kustutada, on kustutamisest puudutatud osapoolte huvide kaitseks vajalik, et seaduses oleks *expressis verbis* sõnastatud alused, mille esinemise korral ei ole registripidajal õigus kustutamiskannet teha, isegi kui äriühingule on tehtud hoiatusmäärus registrist kustutamise osas. Niimoodi tagatakse, et kustutamine ei viidaks läbi rutakalt ning seeläbi ei saaks kannatada võlausaldajate huvid. Sellised piirangud saab jagada materiaalsoiguslikeks, mis on sätestatud TsÜS § 45 lg-s 1¹ ning ÄRS § 60 lg 2 p-des 1-3, ning menetlusõiguslikeks, mis on eelkõige sisustatud kohtupraktikas. Registripidajal on kohustus enne kustutamist enda algatusel kontrollida, et ei esine ühtegi alust, mis takistab äriühingu kustutamist. Kuivõrd registriasjad on hagita asjad, täidab registripidaja seeläbi tsiviilkohtumenetluse seadustiku alusel tal lasuvat uurimiskohustust.

ÄRS § 60 lg 2 p 1 alusel võib ühingu registrist kustutada, kui tal puudub kinnistusraamatust, laevakinnistusraamatust, äriregistrist või Eesti väärtpaberite registrist nähtuv vara. Äriühingut ei saa kustutada kui too on kantud kinnisasja, korteriomandi, hoonestusõiguse, korterihoonestusõiguse või laeva kohta avatud registriosa vastavasse jakku kui kinnisasja, hoonestusõiguse või laeva omanik või kui äriühingu kasuks on kinnistusraamatusse seatud kasutusvaldus, isiklik kasutusõigus, reaalkoormatis, hoonestusõigus, asjaõiguslik ostueesõigus või hüpoteek või laevakinnistusraamatusse laevahüpoteek või kasutusvaldus. Magistritöö autori hinnangul on kustutamine välistatud ka siis, kui kinnistusraamatust nähtub, et äriühingu kasuks on seatud eelmärge või vastuväide, mis annavad indikatsiooni võlaõigusliku kokkuleppe olemasolu osas. Sama kohaldub kinnistusraamatusse äriühingu kasuks kantud üüri- või rendimärke osas, kuivõrd tegemist on varaga passiva tähenduses ning vastasel juhul võib kustutamine põhjustada võlausaldajatele õigustamatult kahju.

Äriregistrist nähtuv vara saab olla teise ühingu registrikaardil kajastatud omand või ühingu kandmine pandipidajana mõne ettevõtja või füüsilisest isikust ettevõtja kommertspandiregistrisse. Magistritöö autori hinnangul on kaalutusõigusest lähtuvalt kustutamine välistatud ka juhul, kus osaühingu osanike nimekirja peab äriregistri asemel

osaühingu juhatus (ÄS § 182¹ lg 4) või EVR (ÄS § 182² lg 4). Väärtpaberite registrist nähtuv vara saab olla aktsiaseltsi aktsiad ning EVKS §-s 2 sätestatud muud väärtpaberid. Saab järeldada, et ka juhtudel, kus äriühingule kuulub kasvõi üks börsiaktsiaseltsi väärtpaber, on sellise ühingu registrist kustutamine keelatud, mis seab kustutamise vältimise lävendi väga madalale. Kuigi registripidajal lasub uurimiskohustus, võib praktikas problemaatiliseks kujuneda väärtpaberite hoidmine esindajakontol. Kõikide eelnevalt nimetatud registrite puhul peab meeles pidama, et registripidaja saab kontrollida vara olemasolu ainult Eestis ning ükskõik mis vara omamine välismaal kustutamist ei takista.

ÄRS § 60 lg 2 p 2 ja TsÜS § 45 lg 1¹ takistavad ühingu registrist kustutamist, kui too osaleb menetlusosalisena käimasolevas kohtumenetluses, kriminaalmenetluses, vääртеomenetluses, täitemenetluses või vahekohtumenetluses. Osalemist mõnes Eestis käivas kohtu-, kriminaal-, või täitemenetluses peab registripidaja kontrollima kohtute infosüsteemist. Seadust tõlgendades saab järeldada, et kustutamist ei takista lühimenetlus vääртеoasjus või kannatanuna osalemine kriminaalmenetluses, kuigi vääртеmenetluse toimumise kontrollimise kohustust on registripidajal praktikas äärmiselt keeruline kontrollida. Praktikas on aga võimatu kontrollida, kas kustutatud äriühingul on parajasti käimas mõni vahekohtumenetlus, tulenevalt sellise menetluse konfidentsiaalsest iseloomust.

Kolmas kustutamist takistav materiaalõiguslik piirang on pädevate isikute ja asutuste nõusoleku nõue ÄRS § 60 lg 2 p 3 järgi. Magistritöö kirjutamise hetke seisuga on nõusolek vajalik ainult Maksu- ja Tolliametilt, millel on nõusoleku andmiseks aega 10 tööpäeva. Teadaolevalt on registrist kustutatud äriühinguid, mille maksuvõlg ulatub kümnetesse tuhandetesse eurodesse. Magistritöö autori hinnangul tuleks regulatsiooni muuta ning sätestada, et sellise ühingu kustutamiseks, millel on üleval maksuvõlg, on vajalik Maksu- ja Tolliameti sõnaselge nõusolek. Lisaks tuleks ette näha tarbijavaidluste komisjoni nõusolek, sest tarbijavaidluste komisjoni otsus ei saa olla iseseisvaks täitedokumendiks. Kaaluda saab ka PRIA nõusoleku sätestamist.

Kui peaks juhtuma, et registripidaja kustutab äriühingu, mida ei tohtinud ÄRS § 60 lg 2 või TsÜS § 45 lg-s 1¹ alusel kustutada, on huvitatud isikute õigused piiratud. Siiski, Riigikohus muutis 2025. a aprillis oma senist seisukohta, leides, et kui kustutamise hetkel esines mõni asjaolu, mis ÄRS § 60 lg 2 või TsÜS § 45 lg 1¹ kohaselt kustutamist oleks pidanud takistama, on kustutamiskanne vale ning registripidajal tuleb kanne ÄRS § 53 lg 2 ja TsMS § 600 lg 2 1.

lause alusel omal algatusel parandada. Seejuures pole oluline, millisest allikast register kande ebaõigsusest teada sai.

Menetlusõiguslikke piiranguid on kaks. Esiteks peab kustutamiskande aluseks oleva määruse tegema kohtunik või kohtunikuabi, määrus peab olema digiallkirjastatud ning ei piisa pelgalt kohtu digitaalsest templist. See välistab kustutamise automatiseerituse, tagades, et kohtunik või kohtunikuabi ka reaalselt täidaks uurimiskohustust ning kontrolliks aluste puudumist, mis takistavad registrist kustutamist. Teiseks on tarvis avalikkuse kustutamisest teavitamine läbi Ametlike Teadaannete ning ühingu teavitamine registrist kustutamisest. Magistritöö autori arvates on Ametlikes Teadaannetes avaldatava teate väärtus praktiliselt olematu, sest see ei võimalda üldjuhul võlausaldajal takistada kustutamiskande tegemist. Saksamaal ja Soomes on võimalik vastuväite esitamine kustutamise teate peale, mida tuleks kaaluda ka Eestis. Minimaalselt tuleks tagasi minna kuni 31. jaanuarini 2023. a kehtinud regulatsiooni juurde, võimaldades võlausaldajatel algtada enne kustutamist likvideerimine.

Alates 1. veebruarist 2023. a on äriühingu õigusvõime lõpp ÄS § 2 lg 3 ja TsÜS § 45 lg 2 kohaselt seotud lisaks äriregistrist kustutamisega ka vara puudumisega. Sellega on üritatud lahendada probleemi, et kustutatud äriühingu omatud vara jääb peremehele. Magistritöö autori hinnangul tuleks varatust sisustada nii vara aktiva kui ka passiva tähenduses ehk registrist kustutamisega lõppeks sellise äriühingu õigusvõime, mis on justkui „tühi kest“, s.o tegevusetu ühing, millel puudub nii positiivne vara kui ka kohustused. Riigikohus (ega alama astme kohtud) ei ole seni võtnud seisukohta, kuidas tuleb varatust ÄS § 2 lg 3 ja TsÜS § 45 lg 2 kontekstis sisustada. Samuti on õiguslikult ebaselge, millises ulatuses saab äriregistrist kustutatud, kuid vara omav ühing õiguskäibes osaleda, kui omandiõigus vara üle on säilinud.

Sarnaselt omandiõigusega vara üle ei lõppe registrist kustutamisega äriühingu võlasuhted ehk registrist kustutamine ei lõpeta võlausaldaja nõudeid kustutatud äriühingu vastu. Seda lähenemist ei muuda ka asjaolu, kui Riigikohus hakkab varatust sisustama ainult läbi aktiva puudumise. Seega saab võlausaldaja jätkuvalt nõuda kustutatud võlgnikust äriühingult kohustuse täitmist VÕS § 101 lg 1 p 1 kohaselt või kasutada teisi VÕS § 101 lg-s 1 sätestatud õiguskaitsevahendeid. Kui registrist kustutatud äriühingul on vara, mis säilitab ta õigusvõime, siis saab ühtlasi eeldada tsiviilkohtumenetlusõigusvõime olemasolu. Magistritöö autori hinnangul ei ole kohtul alust leida, et äriregistrist kustutatud, kuid vara omaval äriühingul puudub tsiviilkohtumenetlusõigusvõime ning, erinevalt ringkonnakohtust, leiab magistritöö autor, et seeläbi on tagatud kustutatud äriühingu vastu hagi esitamise võimalus. Siiski on

õiguslikult ebaselge, kuidas võlausaldajal on võimalik kehtiv nõue kustutatud äriühingu vastu realselt maksmata panna, sest küsimus ei ole seni kohtutes käsitletud leidnud.

ÄRS § 65 kohaselt on võimalik taotleda kustutatud äriühingu likvideerimismenetluse läbiviimist. Võlausaldaja on üks huvitatud isikust, kellel on võimalus täiendava (esmakordse) likvideerimise läbiviimist taotleda. Selle tarbeks tuleb võlausaldajal esmalt tõendada vara olemasolu, kuid kohtupraktikas ei ole võetud ühest seisukohta, kas varana tuleb käsitleda ka kohustusi. Täiendavate eeldustena tuleb võlausaldajal põhistada nõude olemasolu ja nõude rahuldamise võimalikkust likvideerimismenetluses. Praktikas tuleb aga arvestada menetlusökonoomiaga, ning sellega, et likvideerimismenetlust on võimalik läbi viia teatud tingimustel. Samuti võivad praktikas sellised likvideerimismenetlused ebaõnnestuda.

Kui likvideerimist ei ole võimalik läbi viia, on viimase võimalusena võlausaldajal võimalus püüda saavutada äriühingu ennistamine äriregistrisse tegevuse jätkamiseks ja seejärel nõuda nõude täitmist. Ennistamine on võimalik kolme aasta jooksul kustutamisest arvates, kuid eeldab, et vastavasisuline tegevuse jätkamise otsus on võetud vastu osanike või aktsionäride tasandil. On ilmselge, et võlgnikust äriühing ei võta sellist otsust vastu pelgalt võlausaldajate huve silmas pidades. Magistritöö autor leiab, et vähemalt nende võlausaldajate puhul, kes ühtlasi on äriühingu (vähemus)omanikud, on võimalik ennistamisotsuse vastuvõtmine saavutada tahteavalduse kohtuotsusega asendamise teel TsÜS § 68 lg 5 alusel, tuginedes hea usu põhimõttele omavahelistes suhetes. VÕS § 6 lg 1 alusel võib selline õigus hea usu põhimõttele tuginedes olla ka võlausaldajatel, kes pole omanikud, kuid mõlemal juhul on täiendavalt vaja, et puuduv aruanne on juhatuse poolt koostatud.

Magistritöös käsitletud leidnud võimalused saada kustutatud äriühingu vastu nõue rahuldatud on teoreetilist laadi ning pole kohtupraktikas seni käsitletud leidnud. Kõige kindlam võimalus on taotleda äriühingu kustutamisejärgset likvideerimist, mis oli võimalik ka varasema regulatsiooni alusel, kuid likvideerimismenetluse alustamiseni jõudmine on võlausaldaja jaoks uue regulatsiooni alusel keerulisem. Kui kuni 31. jaanuarini 2023. a piisas, et võlausaldaja reageerib Ametlikes Teadaannetes avaldatud teate peale ja taotleb likvideerimismenetluse läbiviimist, on nüüd tarvis oodata, kuni ühing on registrist kustutatud ning lisatingimusena peab võlausaldaja tõendama vara olemasolu, põhistama oma nõuet ja nõude rahuldamise võimalikkust. Igal juhul tuleb arvestada, et kui registrist kustutatud äriühingul puudub positiivne vara, ei ole võimalik võlausaldaja nõuet rahuldada, olenemata alusest, mida võlausaldaja enda huvide kaitseks rakendab.

RESTRICTIONS ON DELETING A COMPANY FROM THE COMMERCIAL REGISTER AT THE REGISTRAR'S INITIATIVE AND A CREDITOR'S OPTIONS FOR SATISFYING ITS CLAIM AFTER THE DELETION (ABSTRACT)

The Commercial Register Act of Estonia (CRA) came into force on 1st of February 2023, under which the registration department of Tartu District Court (the registrar), which maintains the commercial register of Estonia (the register) was granted additional powers to ensure the legality of the activities of companies entered in the register and to sanction any violations. According to the explanatory memorandum of the CRA, the aim of such amendments is to ensure the legitimacy of the information that has been entered to the register and to motivate companies to be in compliance with the obligations set out in the legislation, thus reducing the abuse of legal regulations and evasion of obligations by companies.

The CRA granted the registrar a right to delete companies from the register using simplified methods, i.e., without conducting liquidation proceedings, if the company has failed to submit an annual report or has not appointed a contact person, if the company had such obligation. Although the changes improve the transparency and credibility of the Estonian business landscape, it is questionable if the new regulation and the registrar's tendency to lightly delete companies is a successful solution in the Estonian legal system and ensures sufficient protection of creditors against misuse of the regulation. The registrar, Harju county court and several other have pointed to the deficiencies of the regulation in terms of creditors' protection. The registrar has vastly started to use its extended authority to delete companies from the register as in 2024 alone the number of deletions from the register increased by seven times compared to the year before. Subsequently with the increase in deletions, the number of reinstatements to the register has also increased exponentially, to 1,416.

Therefore, the purpose of this master's thesis is to analyse, which substantive and procedural restrictions, that prevent the registrar from deleting a company from the register, have been established to protect the interests of creditors and how such restrictions are to be implemented or implemented in case law and the possibilities for creditors to satisfy their claims in the event that a company being the obligor has been deleted from the register together with the creditor's unsatisfied claim, and to reach a conclusion as to whether the CRA regulation ensures that the interests of creditors are protected.

In the first chapter of this master's thesis, the author discusses the methods of company dissolution and the grounds that allow the company to be deleted *ex officio* at the initiative of the registrar. The second chapter analyses the substantive and procedural restrictions, which prevent the registrar from deleting a company from the register and how these restrictions should be implemented. In the third chapter, the author analyses the prerequisites for the loss of passive legal capacity of a company in light of the changed regulation and based on this, the options available to the creditor to get its claim satisfied. The options discussed in the third chapter have not yet been addressed in Estonian case law and therefore their treatment is of a theoretical nature, and, in addition, the principle of procedural economy must be taken into account when applying them in practice. The type of companies analysed in this master's thesis are private limited company and public limited company.

A limited liability company can be dissolved in Estonia in two general ways: voluntarily and compulsory. Among other grounds for compulsory dissolution, a company can be dissolved under § 58(2)3-4) of the CRA if it has failed to submit an annual report or failed to appoint a contact person. Irrespective of the way of or ground for dissolution, liquidation proceedings are conducted, which conclude with the deletion of the company from the register. Such liquidated company is presumably assetless and thus the deletion ends the passive legal capacity of the company under § 45(2) of the Act on the General Part of the Civil Code (GPCC) and § 2(3) of the Commercial Code (CC). One main aim of the complex and lengthy liquidation proceedings is to protect the interests of creditors of such company.

However, there exists a third option – deletion of the company *ex officio* by the registrar, which is possible under § 61 and § 62 of the CRA and which results in the company being deleted from the register without conducting any liquidation proceedings. *Ex officio* deletion is uncommon in Europe and possible for example in Germany and Finland, whereas the grounds for *ex officio* deletion in Germany highly differentiate from Estonia's regulation but are somewhat similar in Finland. Simplified *ex officio* deletion from the commercial register boasts certain dangers that the regulation is abused by malicious entrepreneurs, achieving ultimately the same result as with a full-scale liquidation proceeding.

To delete a company *ex officio* from the register under § 61 of the CRA for failure to submit an annual report, four cumulative prerequisites would have to be fulfilled. First, the company has failed to submit a required annual report within 6 months from the end of its financial year. Although it is unclear what is meant by a "required" report, in the author's opinion it

means that the requirements set out in the Accounting Act have been followed when preparing the report. As § 179(4) and § 334(2²) of the CC foresee a possibility to submit to the register a report that has not been approved by the general meeting, the “required” condition is also followed when the report has been submitted this way. Second, the registrar has given an additional deadline for the submission of the annual report and warned that failure to do so would result in the deletion of the company. The length of the additional deadline has not been stated in the legislation. In practice, the registrar gives a 3-month additional period to submit the report, following the requirements of § 60(5) and § 61 of the CRA. Third, the company has failed to submit the annual report during the additional period and fourth, there is at least a 3-month period between the initial submission date and the deletion.

To delete a company *ex officio* from the register under § 61 of the CRA for failure to appoint a contact person, four cumulative prerequisites would have to be fulfilled. First, the company has an obligation to appoint a contact person but has failed to do so. This applies regardless of why a contact person has not been entered to the company’s registry card. Second, the registrar has given an additional deadline for appointment of the contact person and warned that failure to do so would result in the deletion of the company. The length of the additional deadline has not been stated in the legislation. Third, the company has failed to appoint a contact person during the additional period and fourth, at least 3-months have passed from the date of the additional deadline set by the registrar, which should be amended for clarity to allow deletion 3 months from the start of such period.

The registrar must have the possibility to delete a company from the register *ex officio* to maintain order in the register and to ensure its credibility. As there are several different parties affected by such deletion, whose rights can be compromised, there would need to be certain restrictions, which stop the registrar from conducting it. For this reason, the legislator has set certain restrictions, which can be divided into two categories: substantive and procedural. Substantive restrictions are stipulated in § 45(1¹) of the GPCC and § 60(2) of the CRA, whereas the procedural restrictions mainly arise from case law. Substantive restrictions are absence of assets in Estonian registers and databases, non-participation in procedures and consent of competent persons and authorities. Due the imperative nature of these restrictions, if any of these have not been fulfilled, the registrar is not able to delete a company *ex officio*. However, if the registrar does delete a company without following any of the restrictions, the Supreme Court has recently decided that the registrar must amend the entry on its own initiative in accordance with § 53(2) of the CRA and § 600(2)1) of Code of Civil Procedure.

A company can own various types of assets, which, according to the general definition of assets under § 66 of the GPCC, includes both rights and obligations, though complex legal constructs. Logically, it is impossible for the registrar to verify all assets of a company, which has in the past resulted in assets becoming ownerless after deletion. For this reason, the legislator has tasked the registrar to check the lack of assets from specific Estonian registers and databases. A company can be deleted from the register, if it has no assets visible in the land register, ship register, commercial register or Estonian securities register. It is important to note, that the registrar can only check for assets in Estonian registers, but not from abroad.

In land register and ship register, assets that prevent deletion are firstly related to ownership. The company can be entered into such register as the owner of an immovable property, ship, apartment ownership, right of superficies or right of superficies in apartments. Secondly, restricted real rights can be apparent in the land register or ship register: servitude, usufruct, personal right of use, real encumbrance, right of superficies, right of pre-emption and mortgage, as applicable in the respective register. The company is deemed to have assets if it is the beneficiary of any of the aforementioned restricted real rights. Thirdly, in the opinion of the author, deletion is also excluded if it is visible in the land register that a preliminary note, objection or lease or rental note has been established in favour of the company, which gives an indication of the existence of an agreement under the law of obligations.

Assets apparent from the commercial register are the ownership in other private limited companies, general partnerships or limited partnerships, even if the register does not maintain the specific list of shareholders or a commercial pledge. Finally, assets that can be apparent from the Estonian register of securities (ERS) are shareholding in a public limited company, whether private or listed, or any other securities listed in § 2 of the Securities Register Maintenance Act. Prior to deletion, the registrar must enquire with the ERS whether the company owns any securities. It can be concluded that owning even a single share of a company listed in Estonia would prevent deletion.

The procedures, in which a company can be a party to are civil, administrative, criminal, misdemeanour, enforcement and arbitration procedure. To ensure that a company is not participating in any of these procedures, the registrar must run checks in the court information system as part of its official duties. However, as there are hundreds of authorities that have the authority to conduct misdemeanour procedures, which itself are not aggregated in a single database, it is practically impossible for the registrar to find out if a company is a party to a

misdeemeanour procedure. Most certainly it is factually impossible for the registrar to find out if a company is a party to an arbitration procedure, as these are confidential in nature. Access to enforcement procedures is granted to the registrar via an electronic enforcement file. The author sees a possibility for the registrar to contact the enforcement agent and enquire about the possibility of ending the enforcement proceeding to ensure possibility of deletion.

The final substantive restriction is the consent of competent persons and authorities, intending to ensure that the ongoing procedure is duly concluded. CRS and the rules of procedure of the court registry department currently only foresee the consent of the Estonian Tax and Customs Board (ETCB). The ETCB has 10 days to grant its consent, failure to provide an answer results in the company being deleted from the commercial register. As there are several deleted companies, whose tax debt is close to or over EUR 50,000, in the author's opinion, the legislation should state that a company that has tax debt cannot be deleted without the explicit consent of the ETCB. Consents from no other person or authority is required, although Ministry of Regional Affairs and Agriculture has suggested to include the consent of Agricultural Registers and Information Board. In the author's opinion, the consent of the Consumer Disputes Committee is necessary as its resolution cannot be an enforceable title.

The procedural restrictions can also be divided into two: the decision of the competent person regarding deletion and the obligations and restrictions related to notification. Notification obligations are provided mainly to protect the interests of creditors. Although it has caused certain confusion in practice, both the judges and assistant judges can make an order or entry in the commercial register regarding deletion, as this prevents the court system from being overloaded. The order must state the name of the judge or assistant judge that has made such order and be signed with a digital signature. This ensures that deletion does not take place automatically after the relevant deadline has passed. Notification obligation can be divided into two: notifying the public and notifying the company itself. The author thinks that the obligation to notify the public via publication *Ametlikud Teadaanded* is ineffective as it is unlikely that companies perform regular checks on business partners.

To analyse the options available to the creditor to satisfy its claim, the author first analyses the prerequisites for the loss of passive legal capacity of a company, as the essence of the regulation changed with the adoption of the CRA. Previously, the loss of passive legal capacity was strictly related with the company being entered into the register. Since 1st of February 2023, according to § 2(3) of the CC and § 45(2) of the GPCC, loss of passive legal

capacity is additionally tied with lack of assets. Although the registrar has the possibility to check whether a company owns any assets in Estonia, deletion is not restricted if the company owns any movable assets in Estonia, assets outside of Estonia or has obligations. If a company owns any aforementioned assets or obligations, it has not lost its passive legal capacity even though it might have been deleted from the register. It is not defined in neither of the acts as to what constitutes as an asset in terms of loss of passive legal capacity. The author is of the opinion that both active and passive assets should be taken into account and having only obligations will not end the passive legal capacity of a company. Some opinions contradict with the author's position, but it will be up to the Supreme Court to decide whether assets include active and passive assets or just active assets. Nevertheless, it is not apparent from legal literature how a deleted company can participate in legal transactions.

In connection with assets retaining the passive legal capacity of a company after deletion, the author further analyses if it is possible for a creditor to continue to exercise legal remedies under the Law of Obligations Act (LOA) against such obligated company or to sue such company in court? § 186 of the LOA states specific grounds when an obligation extinguishes, according to which, the deletion nor the dissolution of the company extinguishes an obligation. This has been confirmed by the Supreme Court in 2005, when the passive legal capacity was only connected to commercial register entry. In the opinion of the author, if an obligation has fallen due and there is a non-performance by the obligor, the creditor has the right to use legal remedies stipulated in the LOA against a deleted company.

Passive legal capacity is the prerequisite of a company being able to have civil rights and perform civil obligations under § 26(1) of the GPCC. The ability to have civil rights is in turn the prerequisite for passive legal capacity for purposes of civil procedure under § 201(2) of the Code of Civil Procedure. If a company that has been deleted from the register still holds assets of any kind, then, in the opinion of the author, such company can be sued if all other requirements for the filing of a statement of claim are fulfilled, although it might be difficult for the creditor's claim to be actually satisfied. The author does not agree with the district court's opposing opinion that a deleted company cannot be sued, which it has not elaborated.

As previously stated, one of the aims of liquidation proceedings is to protect the interests of creditors. Up to 31st of January 2023, the creditor had the possibility to apply for a liquidation proceeding to take place by notifying the registrar of its claim against the to-be-deleted company, which is not possible under the current wording of the CRA. However, as it should

always be possible to apply for liquidation proceedings to take place, it is possible to, under § 65 of the CRA, to reinstate the deleted company to the register for liquidation. A creditor is one of the interested persons who can apply for liquidation, but it would need to substantiate the factual existence of assets left to be distributed. Case law has not provided a clear answer whether such assets can also be obligations. Additionally, the creditor must substantiate the existence of its claim, that it has no other possibility for the satisfaction of the claim and that, upon restoration of the liquidation proceeding, the claim could be satisfied. There is no time limit for the right of a creditor to apply for liquidation proceedings and if all requirements for its initiation are satisfied, the registrar reinstates the company back to the commercial register.

If, for whatever reason, the creditor is not able to apply for liquidation proceedings or if liquidation cannot take place, the creditor can also potentially get the deleted company reinstated for continuation of activities under § 64 of the CRA. Such reinstatement is difficult to achieve in practice as the shareholders of the deleted company would need to adopt a resolution to continue its activities, adopted with 2/3 majority of votes. Moreover, the deleted company would also need to provide the registrar the missing information. In the author's opinion, adoption of such resolution can be achieved, if the creditor, who is also a shareholder, achieves the substitution of manifestation by a judicial decision under § 68(5) of the GCCP based on the principle of good faith as the adoption of the resolution is in the best interests of the company and the only available option. However, the creditor would need to hold at least 1/10 of the share capital of the company to convey a meeting and the missing annual report needs to factually exist. Theoretically, the creditor may also achieve the same result based on the principle of good faith in contractual obligations. Once the company has been reinstated for continuation of activities within three years of deletion and state fee of EUR 200 has been paid, the creditor can use all legal remedies stipulated in the LOA.

Achieving reinstatement for continuation of activities by substitution of manifestation by a judicial decision, exercising legal remedies stipulated in the LOA against a deleted company based on the continuance of obligations or suing a deleted company that still holds assets have not been covered in case law and can be difficult to achieve in practice. The best option for the creditor would be to apply for liquidation of the deleted company. In any case, it must be considered that if such deleted company does not have any active assets, it is not possible to satisfy the creditor's claim, regardless of the basis that the creditor uses to protect its interests.

KASUTATUD ALLIKAD

Kasutatud kirjandus

1. Janu, P. Registrist kustutatud ühingu õigusvõime jätkumisega seonduvaid probleeme. Magistritöö. Juhendajad Karl Haavasalu ja Kalev Saare. Tallinn: Tartu Ülikool 2023.
2. Kergandberg, E., Pikamäe, P. (koost). Kriminaalmenetluse seadustik. Komm vlj. Tallinn: Juura 2012.
3. Kõve, V. jt (koost). Tsiviilkohtumenetluse seadustik II. Komm vlj. Tallinn: Juura 2017.
4. Käerdi, M. jt. Ühinguõiguse revisjon analüüs-kontseptsioon. Tallinn 2018.
5. Parrest, N. Õigusselgusest õiguskantsleri töös. – Õiguskeel 2008/1.
6. Pohla, A. Vahekohtu kokkuleppe tähtsus vahekohtumenetluses. – Juridica I/2014.
7. Promet, K. Väärtpaberite esindajakontol hoidmisega seotud emitendi, investori ja esindajakonto omaja õigused ja kohustused. Magistritöö. Juhendaja Andres Vutt. Tartu: Tartu Ülikool 2015.
8. Raamatupidamise seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus 65 SE seletuskiri. – Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/a61a8d9d-1301-413e-907b-9712c5582f18/Raamatupidamise%20seaduse%20muutmise%20ja%20sellega%20seonduvalt%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus/> (09.01.2025).
9. Raamatupidamise seaduse muutmise ja sellest tulenevalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 516 SE seletuskiri. – Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/a001d204-a0f0-42a9-b165-c36d43bf4d4a/raamatupidamise-seaduse-muutmise-ja-sellest-tulenevalt-teiste-seaduste-muutmise-seaduse-eelnou-516-se-iii/> (09.01.2025).
10. Rauscher, T. Münchener Kommentar zum FamFG. Verlag C. H. Beck München. 4. Auflage 2025.
11. Saare, K. jt. Ühinguõigus I. Kapitaliühingud. Tallinn: Juura 2015.
12. Tšitškan, A. Äriühingute sundlõpetamine ja registrist kustutamine registripidaja algatusel ning äriühingute täiendav ja kustutamisjärgne esmakordne likvideerimine. Magistritöö. Juhendaja Andres Vutt. Tartu: Tartu Ülikool 2017.
13. Varul, P. jt (koost). Asjaõigusseadus I. Komm vlj. Tallinn: Juura 2014.
14. Varul, P. jt (koost). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Komm vlj. 2. vlj. Tallinn: Juura 2023.
15. Varul, P. jt. Tsiviilõiguse üldosa. Tallinn: Juura 2012.
16. Varul, P. jt (koost). Võlaõigusseadus I. Komm vlj. 1. vlj. Tallinn: Juura 2016.

17. Voog, K. Toimiva majandustegevusega ühingu äriregistrist kustutamine majandusaasta aruande mitteesitamise tõttu: tagajärg ja tegevused registrisse ennistamiseni. Magistritöö. Juhendaja Katriin Visnapuu. Tartu: Eesti Maaülikool 2024.
18. Vutt, M. Osaniku ja aktsionäri hääletamiskohustus ning hääle asendamine kohtulahendiga. Magistritöö. Juhendaja Kalev Saare. Tartu: Tartu Ülikool 2017.
19. Õunpuu, A. Kommertspant ettevõtja vallasvarale. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.
20. Äriregistri seaduse eelnõu 493 SE seletuskiri. – Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/45b35838-9623-4c33-b4b4-a7b644ee4c73/ariregistri-seadus/> (02.12.2024).
21. Äriregistri seaduse eelnõu 493 SE seletuskiri. Lisa 4 – märkustega arvestamise tabel – Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/45b35838-9623-4c33-b4b4-a7b644ee4c73/ariregistri-seadus/> (02.12.2024).

Kasutatud õigusaktid

Eesti õigusaktid

22. Asjaõigusseadus. – RT I, 17.03.2023, 58.
23. Audiitortevuse seadus. – RT I, 07.01.2025, 13.
24. Eesti Vabariigi põhiseadus. – RT I, 15.05.2015, 2.
25. Kinnistusraamatuseadus. – RT I, 28.11.2024, 5.
26. Kohtu registriosakonna kodukord. – RT I, 02.04.2024, 9.
27. Kohtu registriosakonna kodukord (kuni 31.01.2023 kehtinud redaktsioonis). – RT I, 26.08.2021, 5.
28. Kommertspandiseadus. – RT I, 23.12.2022, 29.
29. Korteriomandi- ja korteriühistuseadus. – RT I, 23.12.2022, 4.
30. Laeva asjaõigusseadus. – RT I 1998, 30, 409.
31. Raamatupidamise seadus. – RT I, 07.01.2025, 11.
32. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. – RT I, 03.04.2025, 2.
33. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. – RT I, 31.12.2024, 48.
34. Täitemenetluse seadustik. – RT I, 31.12.2024, 49.
35. Võlaõigusseadus. – RT I, 04.07.2024, 18.
36. Väärtpaberite registri pidamise seadus. – RT I, 11.10.2024, 17.
37. Äriregistri seadus. – RT I, 14.03.2025, 10.
38. Äriseadustik. – RT I, 06.07.2023, 131.
39. Äriseadustik (kuni 31.01.2023 kehtinud redaktsioonis). – RT I, 30.11.2022, 7.

Teised õigusaktid

40. 26. juuni 2013. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv nr 2013/34/EL, teatavat liiki ettevõtjate aruandeaasta finantsaruannete, konsolideeritud finantsaruannete ja nendega seotud aruannete kohta ja millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2006/43/EÜ ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiivid 78/660/EMÜ ja 83/349/EMÜ EMPs kohaldatav tekst – ET L 182/19.
41. 14. juuni 2017. aasta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv nr 2017/1132, 14. juuni 2017, äriühinguõiguse teatavate aspektide kohta (kodifitseeritud tekst) (EMPs kohaldatav tekst) – ET L 169/46.
42. Elinkeinotoimintalaki. – L 565/2023.
43. Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit vom 17. Dezember 2008 (BGBl. I S. 2586, 2587), das zuletzt durch Artikel 15 des Gesetzes vom 27. Dezember 2024 (BGBl. 2024 I Nr. 438) geändert worden ist.
44. Handelsgesetzbuch in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 4100-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 28. Februar 2025 (BGBl. 2025 I Nr. 69) geändert worden ist.
45. Osaakehtiölaki. – L 625/2006.

Kasutatud kohtupraktika

Eesti kohtute lahendid

46. RKÜKo 2-17-10423.
47. RKTKo 3-2-1-42-02.
48. RKTKo 3-2-1-136-04.
49. RKTKo 3-2-1-29-05.
50. RKTKo 3-2-1-96-05.
51. RKTKo 3-2-1-132-06.
52. RKTKo 3-2-1-88-10.
53. RKTKm 3-2-1-153-12.
54. RKTKm 3-2-1-125-13.
55. RKTKo 3-2-1-55-14.
56. RKTKo 3-2-1-89-14.
57. RKTKm 3-2-1-184-15.
58. RKTKm 3-2-1-177-16.
59. RKTKo 2-17-9986.

60. RKTkm 2-18-187.
61. RKTko 2-19-18842.
62. RKKkm 1-22-7076.
63. RKKkm 1-23-5055.
64. TlnRnkm 2-13-37530/17.
65. TlnRnkm 2-14-58060.
66. TlnRnkm 2-21-5247/7.
67. TlnRnkm 2-21-9535/35.
68. TrtRnkm 2-12-26047/9.
69. TrtRnkm 2-16-18751/5.
70. TrtRnkm 2-23-4015.
71. TrtRnkm 2-24-12183.
72. TrtRnkm 2-24-960.
73. TrtRnkm 2-24-14415.
74. TrtRnkm 2-24-195/3.
75. TrtRnkm 2-24-13316/4.
76. TrtRnkm 2-24-4327.
77. TrtRnkm 2-24-3704/07.
78. TrtRnkm 2-24-4317/6.
79. HMKo 2-13-39687/47.
80. HMKm 2-22-18699.
81. HMKo 1-23-3914.
82. HMKm 2-23-1332.
83. PMkm 2-15-5663.

Teiste riikide kohtulahendid

84. KG Berliin, 06.10.2021 - 22 W 63/21, 22 W 72/21.
85. OLG Köln, 09.02.1994 – 2 Wx 48/93.

Muu materjal

86. 2024 BALTIC PRIVATE M&A DEAL POINTS STUDY. Arvutivõrgus: <https://media.voog.com/0000/0035/9563/files/Baltic%20Private%20M%26A-Deal-Points-Study-2024.pdf> (18.01.2025).
87. Ametlikud Teadaanded. Arvutivõrgus: <https://www.ametlikudteadaanded.ee/> (03.03.2025).

88. Eesti Kaubandus-Tööstuskoda. Arvutivõrgus:
<https://www.koda.ee/et/teenused/lahendame-vaidlusi-arbitraazikohtus> (18.01.2025).
89. Maaeluministerium. Äriregistri seaduse eelnõu kooskõlastamine. Arvutivõrgus:
<https://eelnoud.valitsus.ee/main#F2aS7hNe> (03.01.2025).
90. Reintam, S. Uusaastakingiks kustutamine: tegutsev ettevõtte kadus registrist. Äripäev
Arvutivõrgus: <https://www.aripaev.ee/uudised/2024/01/09/uusaastakingiks-kustutamine-tegutsev-ettevote-kadus-registrist> (17.12.2024).
91. Saarmann, S. Taas gaas põhja? Taani megafirma Eesti filiaal sai kustutamishoiatuse. Delfi Ärileht. <https://arileht.delfi.ee/artikkel/120309476/taas-gaas-pohja-taani-megafirma-eesti-filiaal-sai-kustutamishoiatuse> (17.12.2024).
92. Äriregistri statistika. Arvutivõrgus:
https://ariregister.rik.ee/est/statistics/fines_and_warnings. (08.03.2025).